

DE NAVO-TOP IN PRAAG

Documenten

PENN – NL Facts and Reports Nr. 16

November 2002

Werkgroep Eurobom

PENN-Nederland

DE NAVO-TOP IN PRAAG

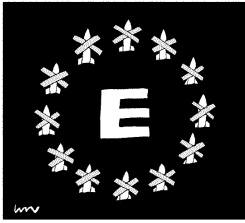
November 2002

PENN, het Project voor Europese Nucleaire Non-proliferatie, is opgezet om:

- * officiële discussies over de toekomst van kernwapens in Europa nauwgezet te volgen en deze te verhelderen;
- * analyses van en commentaren op deze ontwikkelingen te publiceren;
- * verdere maatregelen voor kernontwapening in Europa en substantiële Europese bijdragen aan kernwapenbeheersing, ontwapening en non-proliferatie te stimuleren;
- * te ijveren voor de volledige naleving van het Non-Proliferatieverdrag door de NAVO, de Europese Unie, en haar leden;
- * politieke belemmeringen op te werpen tegen ontwikkelingen die zouden kunnen leiden tot een Europese Unie met kernwapens;
- * te bevorderen dat de Europese Unie en al haar leden uiteindelijk niet-nucleaire leden van het NPV worden.

Working Group Eurobomb/PENN NL
Obrechtstraat 43
3572 EC UTRECHT
THE NETHERLANDS
TEL (+31) (0)30 271 4376
(+31) (0)30 272 2594
FAX (+31) (0)30 271 4759
e-mail: k.koster@inter.nl.net
logo: Len Munnik

Deze publikatie is mogelijk gemaakt door de
W. Alton Jones Foundation



Werkgroep Eurobom

PENN/Netherlands MPI/Netherlands

FACTS AND REPORTS

November 2002 – No. 16

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	2
NAVO Algemeen	3
Hoofdthema's Nederlands Beleid	15
Uitbreiding	15
Missile Defense	25
Out of Area: Rapid Reaction Force	32
Pre-Emptive Attack	44
Commentaar en vragen	50
Overzicht facts and reports	52

INLEIDING

De NAVO top van november 2002 is een belangrijke gebeurtenis. De PR machine van de NAVO zelf schetst het zelfs als de definitieve verbouwing van de verdragsorganisatie naar een verbond dat overal ter wereld gezamenlijk de 'strijd tegen het terrorisme' zal voeren. Toch denken wij dat er goede redenen zijn om de reorganisatie van de NAVO ook te beschouwen als een vorm van afbouw. Gezien de recente Amerikaanse politiek lijkt het logisch dat de VS slechts nog bereid is om in het verband van de verdragsorganisatie te werken als die bruikbaar is voor haar eigen doelen. De documenten van de Nederlandse regering die wij hier bij elkaar hebben gebracht lijken dat te bevestigen. Of het nu gaat om de nieuwe interventiemacht, de oorlog tegen het terrorisme of de bouw van een raketschild: alle af te spreken maatregelen liggen in de lijn van de Amerikaanse wensen en die worden door de Nederlandse regering vereenzelvigd met die van haarzelf. Voor kritische kanttekeningen zullen we elders in Europa moeten zoeken.

Redactie F&R

NAVO ALGEMEEN

NATO

The Key to the Prague Summit – An Agenda for Change

[...] Key Definitions

- **From Article 5 of the North Atlantic Treaty** – “The Parties agree that an armed attack against one or more of them in Europe or North America shall be considered an attack against them all, and consequently they agree that, if such an armed attack occurs, each of them, in exercise of the right of individual or collective selfdefence recognised by Article 51 of the Charter of the United Nations, will assist the Party or Parties so attacked by taking forthwith, individually, and in concert with the other Parties, such action as it deems necessary, including the use of armed force, to restore and maintain the security of the North Atlantic area.”

- **AWACS** – From 9 October 2001 to 16 May 2002, aircraft belonging to NATO’s Airborne Early Warning (NAEW) Force patrolled American skies helping to protect the United States from further terrorist attacks. The Force includes a NATO-owned and operated fleet of E-3A AWACS (Airborne Warning and Control System) aircraft distinguished by the 30 foot diameter “rotodome” mounted on top of the fuselage, housing surveillance and radar equipment.

- **WMD** – The term Weapons of Mass Destruction refers to nuclear, biological and chemical weapons. In 1994, recognising that the proliferation of weapons of mass destruction and their means of delivery constitutes a threat to international security, NATO Heads of State and Government directed the Alliance to intensify and expand its efforts against proliferation and to consider how to reinforce ongoing prevention efforts, how to reduce the proliferation threat and how to protect against it. The Alliance Policy Framework on Proliferation of Weapons of Mass Destruction issued in June 1994 states that the principal goal of the Alliance in relation to WMD is to prevent proliferation from occurring or, should it occur, to reverse it through diplomatic means.

- **WMD Initiative** – launched at the Washington Summit in April 1999 to address the risks posed by the proliferation of weapons of mass destruction and their means of delivery. The initiative is designed to promote understanding of WMD issues, to develop ways of responding to them and to improve intelligence and informationsharing.

[...]

Prague Summit Declaration

Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague on 21 November 2002

1. We, the Heads of State and Government of the member countries of the North Atlantic Alliance, met today to enlarge our Alliance and further strengthen NATO to meet the grave new threats and profound security challenges of the 21st century. Bound by our common vision embodied in the Washington Treaty, we commit ourselves to transforming NATO with new members, new capabilities and new relationships with our partners. We are steadfast in our commitment to the transatlantic link; to NATO’s fundamental security tasks including collective defence; to our shared democratic values; and to the United Nations Charter.
2. Today, we have decided to invite Bulgaria, Estonia, Latvia, Lithuania, Romania, Slovakia and Slovenia to begin accession talks to join our Alliance. We congratulate them on this historic occasion, which so fittingly takes place in Prague. The accession of these new members will strengthen security for all in the Euro-Atlantic area, and help achieve our common goal of a Europe whole and free, united in peace and by common values. NATO’s door will remain open to European democracies willing and able to assume the responsibilities and obligations of membership, in accordance with Article 10 of the Washington Treaty.
3. Recalling the tragic events of 11 September 2001 and our subsequent decision to invoke Article 5 of the Washington Treaty, we have approved a comprehensive package of measures, based on NATO’s Strategic Concept, to strengthen our ability to meet the challenges to the security of our forces, populations and territory, from wherever they may come. Today’s decisions will provide for balanced and effective capabilities within the Alliance so that NATO can better carry out the full range of its missions

and respond collectively to those challenges, including the threat posed by terrorism and by the proliferation of weapons of mass destruction and their means of delivery.

4. We underscore that our efforts to transform and adapt NATO should not be perceived as a threat by any country or organisation, but rather as a demonstration of our determination to protect our populations, territory and forces from any armed attack, including terrorist attack, directed from abroad. We are determined to deter, disrupt, defend and protect against any attacks on us, in accordance with the Washington Treaty and the Charter of the United Nations. In order to carry out the full range of its missions, NATO must be able to field forces that can move quickly to wherever they are needed, upon decision by the North Atlantic Council, to sustain operations over distance and time, including in an environment where they might be faced with nuclear, biological and chemical threats, and to achieve their objectives. Effective military forces, an essential part of our overall political strategy, are vital to safeguard the freedom and security of our populations and to contribute to peace and security in the Euro-Atlantic region. We have therefore decided to:
 - c. Create a NATO Response Force (NRF) consisting of a technologically advanced, flexible, deployable, interoperable and sustainable force including land, sea, and air elements ready to move quickly to wherever needed, as decided by the Council. The NRF will also be a catalyst for focusing and promoting improvements in the Alliance's military capabilities. We gave directions for the development of a comprehensive concept for such a force, which will have its initial operational capability as soon as possible, but not later than October 2004 and its full operational capability not later than October 2006, and for a report to Defence Ministers in Spring 2003. The NRF and the related work of the EU Headline Goal should be mutually reinforcing while respecting the autonomy of both organisations.
 - d. Streamline NATO's military command arrangements. We have approved the Defence Ministers' report providing the outline of a leaner, more efficient, effective and deployable command structure, with a view to meeting the operational requirements for the full range of Alliance missions. It is based on the agreed Minimum Military Requirements document for the Alliance's command arrangements. The structure will enhance the transatlantic link, result in a significant reduction in headquarters and Combined Air Operations Centres, and promote the transformation of our military capabilities. There will be two strategic commands, one operational, and one functional. The strategic command for Operations, headquartered in Europe (Belgium), will be supported by two Joint Force Commands able to generate a land-based Combined Joint Task Force (CJTF) headquarters and a robust but more limited standing joint headquarters from which a sea-based CJTF headquarters capability can be drawn. There will also be land, sea and air components. The strategic command for Transformation, headquartered in the United States, and with a presence in Europe, will be responsible for the continuing transformation of military capabilities and for the promotion of interoperability of Alliance forces, in cooperation with the Allied Command Operations as appropriate. We have instructed the Council and Defence Planning Committee, taking into account the work of the NATO Military Authorities and objective military criteria, to finalise the details of the structure, including geographic locations of command structure headquarters and other elements, so that final decisions are taken by Defence Ministers in June 2003.
 - a. Approve the Prague Capabilities Commitment (PCC) as part of the continuing Alliance effort to improve and develop new military capabilities for modern warfare in a high threat environment. Individual Allies have made firm and specific political commitments to improve their capabilities in the areas of chemical, biological, radiological, and nuclear defence; intelligence, surveillance, and target acquisition; air-to-ground surveillance; command, control and communications; combat effectiveness, including precision guided munitions and suppression of enemy air defences; strategic air and sea lift; air-to-air refuelling; and deployable combat support and combat service support units. Our efforts to improve capabilities through the PCC and those of the European Union to enhance European capabilities through the European Capabilities Action Plan should be mutually reinforcing, while respecting the autonomy of both organisations, and in a spirit of openness.
 - b. We will implement all aspects of our Prague Capabilities Commitment as quickly as possible. We will take the necessary steps to improve capabilities in the identified areas of continuing capability shortfalls. Such steps could include multinational efforts, role specialisation and reprioritisation, noting that in many cases additional financial resources will be required, subject as appropriate to parliamentary approval. We are committed to pursuing vigorously capability improvements. We have directed the Council in Permanent Session to report on implementation to Defence Ministers.
 - c. Endorse the agreed military concept for defence against terrorism. The concept is part of a package of measures to strengthen NATO's capabilities in this area, which also includes improved intelligence sharing and crisis response arrangements.

- d. Terrorism, which we categorically reject and condemn in all its forms and manifestations, poses a grave and growing threat to Alliance populations, forces and territory, as well as to international security. We are determined to combat this scourge for as long as necessary. To combat terrorism effectively, our response must be multi-faceted and comprehensive.

We are committed, in cooperation with our partners, to fully implement the Civil Emergency Planning (CEP) Action Plan for the improvement of civil preparedness against possible attacks against the civilian population with chemical, biological or radiological (CBR) agents. We will enhance our ability to provide support, when requested, to help national authorities to deal with the consequences of terrorist attacks, including attacks with CBRN against critical infrastructure, as foreseen in the CEP Action Plan.

- e. Endorse the implementation of five nuclear, biological and chemical weapons defence initiatives, which will enhance the Alliance's defence capabilities against weapons of mass destruction: a Prototype Deployable NBC Analytical Laboratory; a Prototype NBC Event Response team; a virtual Centre of Excellence for NBC Weapons Defence; a NATO Biological and Chemical Defence Stockpile; and a Disease Surveillance system. We reaffirm our commitment to augment and improve expeditiously our NBC defence capabilities.
- f. Strengthen our capabilities to defend against cyber attacks.
- g. Examine options for addressing the increasing missile threat to Alliance territory, forces and population centres in an effective and efficient way through an appropriate mix of political and defence efforts, along with deterrence. Today we initiated a new NATO Missile Defence feasibility study to examine options for protecting Alliance territory, forces and population centres against the full range of missile threats, which we will continue to assess. Our efforts in this regard will be consistent with the indivisibility of Allied security. We support the enhancement of the role of the WMD Centre within the International Staff to assist the work of the Alliance in tackling this threat.

We reaffirm that disarmament, arms control and non-proliferation make an essential contribution to preventing the spread and use of WMD and their means of delivery. We stress the importance of abiding by and strengthening existing multilateral non-proliferation and export control regimes and international arms control and disarmament accords.

5. Admitting Bulgaria, Estonia, Latvia, Lithuania, Romania, Slovakia and Slovenia as new members will enhance NATO's ability to face the challenges of today and tomorrow. They have demonstrated their commitment to the basic principles and values set out in the Washington Treaty, the ability to contribute to the Alliance's full range of missions including collective defence, and a firm commitment to contribute to stability and security, especially in regions of crisis and conflict. We will begin accession talks immediately with the aim of signing Accession Protocols by the end of March 2003 and completing the ratification process in time for these countries to join the Alliance at the latest at our Summit in May 2004. During the period leading up to accession, the Alliance will involve the invited countries in Alliance activities to the greatest extent possible. We pledge our continued support and assistance, including through the Membership Action Plan (MAP). We look forward to receiving the invitees' timetables for reforms, upon which further progress will be expected before and after accession in order to enhance their contribution to the Alliance.

6. We commend Albania for its significant reform progress, its constructive role in promoting regional stability, and strong support for the Alliance. We commend the former Yugoslav Republic of Macedonia for the significant progress it has achieved in its reform process and for its strong support for Alliance operations, as well as for the important steps it has made in overcoming its internal challenges and advancing democracy, stability and ethnic reconciliation. We will continue to help both countries, including through the MAP, to achieve stability, security and prosperity, so that they can meet the obligations of membership. In this context, we have also agreed to improve our capacity to contribute to Albania's continued reform, and to further assist defence and security sector reform in the former Yugoslav Republic of Macedonia through the NATO presence. We encourage both countries to redouble their reform efforts. They remain under consideration for future membership.

Croatia, which has made encouraging progress on reform, will also be under consideration for future membership. Progress in this regard will depend upon Croatia's further reform efforts and compliance with all of its international obligations, including to the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY).

The Membership Action Plan will remain the vehicle to keep aspirants' progress under review. Today's invitees will not be the last.

7. The Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC) and the Partnership for Peace (PfP) have greatly enhanced security and stability throughout the Euro-Atlantic area. We have today decided to upgrade our cooperation with the EAPC/PfP countries. Our political dialogue will be strengthened, and Allies, in

consultation with Partners, will, to the maximum extent possible, increase involvement of Partners, as appropriate, in the planning, conduct, and oversight of those activities and projects in which they participate and to which they contribute. We have introduced new practical mechanisms, such as Individual Partnership Action Plans, which will ensure a comprehensive, tailored and differentiated approach to the Partnership, and which allow for support to the reform efforts of Partners. We encourage Partners, including the countries of the strategically important regions of the Caucasus and Central Asia, to take advantage of these mechanisms. We welcome the resolve of Partners to undertake all efforts to combat terrorism, including through the Partnership Action Plan against Terrorism. We will also continue to further enhance interoperability and defence-related activities, which constitute the core of our partnership. Participation in the PfP and the EAPC could be broadened in the future to include the Federal Republic of Yugoslavia and Bosnia and Herzegovina once necessary progress is achieved, including full cooperation with the ICTY.

8. We welcome the significant achievements of the NATO-Russia Council since the historic NATO-Russia Summit meeting in Rome. We have deepened our relationship to the benefit of all the peoples in the Euro-Atlantic area. NATO member states and Russia are working together in the NATO-Russia Council as equal partners, making progress in areas such as peacekeeping, defence reform, WMD proliferation, search and rescue, civil emergency planning, theatre missile defence and the struggle against terrorism, towards our shared goal of a stable, peaceful and undivided Europe. In accordance with the Founding Act and the Rome Declaration, we are determined to intensify and broaden our cooperation with Russia.
9. We remain committed to strong NATO-Ukraine relations under the Charter on a Distinctive Partnership. We note Ukraine's determination to pursue full Euro-Atlantic integration, and encourage Ukraine to implement all the reforms necessary, including as regards enforcement of export controls, to achieve this objective. The new Action Plan that we are adopting with Ukraine is an important step forward; it identifies political, economic, military and other reform areas where Ukraine is committed to make further progress and where NATO will continue to assist. Continued progress in deepening and enhancing our relationship requires an unequivocal Ukrainian commitment to the values of the Euro-Atlantic community.
10. We reaffirm that security in Europe is closely linked to security and stability in the Mediterranean. We therefore decide to upgrade substantially the political and practical dimensions of our Mediterranean Dialogue as an integral part of the Alliance's cooperative approach to security. In this respect, we encourage intensified practical cooperation and effective interaction on security matters of common concern, including terrorism-related issues, as appropriate, where NATO can provide added value. We reiterate that the Mediterranean Dialogue and other international efforts, including the EU Barcelona process, are complementary and mutually reinforcing.
11. NATO and the European Union share common strategic interests. We remain strongly committed to the decisions made at the Washington Summit and subsequent Ministerial meetings, in order to enhance NATO-EU cooperation. The success of our cooperation has been evident in our concerted efforts in the Balkans to restore peace and create the conditions for prosperous and democratic societies. Events on and since 11 September 2001 have underlined further the importance of greater transparency and cooperation between our two organisations on questions of common interest relating to security, defence, and crisis management, so that crises can be met with the most appropriate military response and effective crisis management ensured. We remain committed to making the progress needed on all the various aspects of our relationship, noting the need to find solutions satisfactory to all Allies on the issue of participation by non-EU European Allies, in order to achieve a genuine strategic partnership.
12. To further promote peace and stability in the Euro-Atlantic Area, NATO will continue to develop its fruitful and close cooperation with the OSCE, namely in the complementary areas of conflict prevention, crisis management and post-conflict rehabilitation.
13. The Alliance has played a vital role in restoring a secure environment in South-East Europe. We reaffirm our support for the territorial integrity and sovereignty of all the countries in this strategically important region. We will continue to work with our partners in SFOR and KFOR, the United Nations, the European Union, the OSCE and other international organisations, to help build a peaceful, stable and democratic South-East Europe, where all countries assume ownership of the process of reform, and are integrated in Euro-Atlantic structures. We remain determined to see that goal become reality. We expect the countries of the region: to continue to build enduring multi-ethnic democracies, root out organised crime and corruption and firmly establish the rule of law; to cooperate regionally; and to comply fully with international obligations, including by bringing to justice in The Hague all ICTY indictees. The reform progress that these countries make will determine the pace of their integration into Euro-Atlantic structures. We confirm our continued presence in the region and we stand ready to assist these countries

in the region, through individual programmes of assistance, to continue their progress. In the light of continuing progress and analysis of the prevailing security and political environment, we will explore options for a further rationalisation and force restructuring, taking into account a regional approach. We welcome the successful conclusion of Operation Amber Fox in the former Yugoslav Republic of Macedonia. We have agreed to maintain a NATO presence from 15 December for a limited period to contribute to continuing stability, which we will review in the light of the evolving situation. We note the EU's expressed readiness to take over the military operation in the former Yugoslav Republic of Macedonia under appropriate conditions.

14. NATO member countries have responded to the call of the UN Security Council to assist the Afghan government in restoring security in Kabul and its surroundings. Their forces constitute the backbone of the International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan. We commend the United Kingdom and Turkey for their successive contributions as ISAF lead nations, and welcome the willingness of Germany and the Netherlands jointly to succeed them. NATO has agreed to provide support in selected areas for the next ISAF lead nations, showing our continued commitment. However, the responsibility for providing security and law and order throughout Afghanistan resides with the Afghans themselves.
15. We remain committed to the CFE Treaty and reaffirm our attachment to the early entry into force of the Adapted Treaty. The CFE regime provides a fundamental contribution to a more secure and integrated Europe. We welcome the approach of those non-CFE countries, which have stated their intention to request accession to the Adapted CFE Treaty upon its entry into force. Their accession would provide an important additional contribution to European stability and security. We welcome the significant results of Russia's effort to reduce forces in the Treaty's Article V area to agreed levels. We urge swift fulfilment of the outstanding Istanbul commitments on Georgia and Moldova, which will create the conditions for Allies and other States Parties to move forward on ratification of the Adapted CFE Treaty.
16. As NATO transforms, we have endorsed a package of measures to improve the efficiency and effectiveness of the headquarters organisation. The NATO+ Initiative on human resources issues complements this effort. We are committed to continuing to provide, individually and collectively, the resources that are necessary to allow our Alliance to perform the tasks that we demand of it.
17. We welcome the role of the NATO Parliamentary Assembly in complementing NATO's efforts to project stability throughout Europe. We also appreciate the contribution made by the Atlantic Treaty Association in promoting better understanding of the Alliance and its objectives among our publics.
18. We express our deep appreciation for the gracious hospitality extended to us by the Government of the Czech Republic.
19. Our Summit demonstrates that European and North American Allies, already united by history and common values, will remain a community determined and able to defend our territory, populations and forces against all threats and challenges. For over fifty years, NATO has defended peace, democracy and security in the Euro-Atlantic area. The commitments we have undertaken here in Prague will ensure that the Alliance continues to play that vital role into the future.

Prague Summit Statement on Iraq

Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague on 21 November 2002

We, the 19 Heads of State and Government of NATO, meeting in Prague, have expressed our serious concern about terrorism and the proliferation of weapons of mass destruction.

Concerning Iraq, we pledge our full support for the implementation of UN Security Council Resolution 1441 and call on Iraq to comply fully and immediately with this and all relevant UN Security Council resolutions.

We deplore Iraq's failure to comply fully with its obligations which were imposed as a necessary step to restore international peace and security and we recall that the Security Council has decided in its resolution to afford Iraq a final opportunity to comply with its disarmament obligations under relevant resolutions of the Council.

NATO Allies stand united in their commitment to take effective action to assist and support the efforts of the UN to ensure full and immediate compliance by Iraq, without conditions or restrictions, with UNSCR 1441. We recall that the Security Council in this resolution has warned Iraq that it will face serious consequences as a result of its continued violation of its obligations.

NAVO

Remarks by the President of the United States, George W. Bush to the Atlantic Student Summit

Prague, 20 November 2002

PRESIDENT BUSH: [...] This NATO summit that convenes tomorrow will be the first ever held at the capital of a Warsaw Pact. The days of the Warsaw Pact seem distant -- they must seem to you; after all, the Warsaw Pact ended a half a lifetime ago for you. It was a dark and distant era. The years since have brought great challenge and great hope to all of the countries on this continent. And tomorrow in Prague we will have reached a decisive moment, and historic moment. For, tomorrow, we will invite new members into our alliance. It's a bold decision -- to guarantee the freedom of millions of people.

At the summit, we'll make the most significant reforms in NATO since 1949 -- reforms which will allow our Alliance to effectively confront new dangers. And in the years to come, all of the nations of Europe will determine their place in world events. They will take up global responsibilities, or choose to live in isolation from the challenges of our time.

As for America, we made our choice. We are committed to work toward world peace, and we're committed to a close and permanent partnership with the nations of Europe. The Atlantic Alliance is America's most important global relationship. We're tied to Europe by history; we are tied to Europe by the wars of liberty we have fought and won together. We're joined by broad ties of trade. And America is bound to Europe by the deepest convictions of our common culture -- our belief in the dignity of every life, and our belief in the power of conscience to move history.

And this city and town squares across the Czech Republic are monuments to Jan Hus who said this: "Stand in the truth you have learned, for it conquers all and is mighty to eternity." That ideal has given life to the Czech Republic, and it is shared by the republic I lead.

America believes that a strong, confident Europe is good for the world. We welcome the economic integration of Europe. We believe that integration will extend prosperity on both sides of the Atlantic. We welcome a democratic Russia as part of this new Europe, because a free and peaceful Europe will add to the security of this continent. We welcome the growing unity of Europe in commerce and currency and military cooperation, which is closing a long history of rivalry and violence. This continent, wounded by Nazism and communism, is becoming peaceful and secure and democratic for the first time. And now that the countries of Europe are united in freedom they will no longer fight each other and bring war to the rest of the world.

Because America supports a more united Europe, we strongly support the enlargement of NATO, now and in the future. Every European democracy that seeks NATO membership and is ready to share in NATO's responsibilities should be welcome in our Alliance. The enlargement of NATO is good for all who join us. The standards for membership are high, and they encourage the hard work of political and economic and military reform.

And nations in the family of NATO, old or new, know this: Anyone who would choose you for an enemy also chooses us for an enemy. Never again in the face of aggression will you stand alone.

A larger NATO is good for Russia, as well. Later this week I will visit St. Petersburg. I will tell my friend, Vladimir Putin, and the Russian people that they, too, will gain from the security and stability of nations to Russia's west. Russia does not require a buffer zone of protection; it needs peaceful and prosperous neighbors who are also friends. We need a strong and democratic Russia as our friend and partner to face the next century's new challenges.

Through the NATO-Russia Council we must increase our cooperation with Russia for the security of all of us. Expansion of NATO also brings many advantages to the Alliance, itself. Every new member contributes military capabilities that add to our common security. We see this already in Afghanistan -- for forces from Romania, Bulgaria, Estonia, Lithuania, Slovakia and others have joined with 16 NATO allies to help defeat global terror.

And every new member of our Alliance makes a contribution of character. Tomorrow, NATO grows larger. Tomorrow, the soul of Europe grows stronger. Members recently added to NATO and those invited to join bring greater clarity to purposes of our Alliance, because they understand the lessons of the last century. Those with fresh memories of tyranny know the value of freedom. Those who have lived through a struggle of good against evil are never neutral between them. Czechs and Slovaks learned through the harsh experience of 1938, that when great democracies fail to confront danger, greater dangers follow. And the people of the Baltics learned that aggression left unchecked by the great democracies can rob millions of their liberty and their lives.

In Central and Eastern Europe the courage and moral vision of prisoners and exiles and priests and playwrights caused tyrants to fall. The spirit now sustains these nations through difficult reforms. And this spirit is needed in the councils of a new Europe.

Our NATO Alliance faces dangers very different from those it was formed to confront. Yet, never has our need for collective defense been more urgent. The Soviet Union is gone, but freedom still has enemies. We're threatened by terrorism, bred within failed states, it's present within our own cities. We're threatened by the spread of chemical and biological and nuclear weapons which are produced by outlaw regimes and could be delivered either by missile or terrorist cell. For terrorists and terrorist states, every free nation -- every free nation -- is a potential target, including the free nations of Europe.

We're making progress on this, the first war of the 21st century. Today more than 90 nations are joined in a global coalition to defeat terror. We're sharing intelligence. We're freezing the assets of terror groups. We're pursuing the terrorists wherever they plot and train. And we're finding them and bringing them to justice, one person at a time.

Today the world is also uniting to answer the unique and urgent threat posed by Iraq. A dictator who has used weapons of mass destruction on his own people must not be allowed to produce or possess those weapons. We will not permit Saddam Hussein to blackmail and/or terrorize nations which love freedom.

Last week Saddam Hussein accepted U.N. inspectors. We've heard those pledges before and seen them violated time and time again. We now call an end to that game of deception and deceit and denial. Saddam Hussein has been given a very short time to declare completely and truthfully his arsenal of terror. Should he again deny that this arsenal exists, he will have entered his final stage with a lie. And deception this time will not be tolerated. Delay and defiance will invite the severest of consequences.

America's goal, the world's goal is more than the return of inspectors to Iraq. Our goal is to secure the peace through the comprehensive and verified disarmament of Iraq's weapons of mass destruction. Voluntary, or by force, that goal will be achieved.

To meet all of this century's emerging threats from terror camps in remote regions to hidden laboratories of outlaw regimes, NATO must develop new military capabilities. NATO forces must become better able to fight side by side. Those forces must be more mobile and more swiftly deployed. The allies need more special operations forces, better precision strike capabilities, and more modern command structures.

Few NATO members will have state-of-the-art capabilities in all of these areas; I recognize that. But every nation should develop some. Ours is a military alliance, and every member must make a military contribution to that alliance. For some allies, this will require higher defense spending. For all of us, it will require more effective defense spending, with each nation adding the tools and technologies to fight and win a new kind of war.

And because many threats to the NATO members come from outside of Europe, NATO forces must be organized to operate outside of Europe. When forces were needed quickly in Afghanistan, NATO's options were limited. We must build new capabilities and we must strengthen our will to use those capabilities.

The United States proposes the creation of a NATO response force that will bring together well-equipped, highly ready air, ground and sea forces from NATO allies -- old and new. This force will be prepared to deploy on short notice wherever it is needed. A NATO response force will take time to create and we should begin that effort here in Prague.

Yet, security against new threats requires more than just new capabilities. Free nations must accept our shared obligations to keep the peace. The world needs the nations of this continent to be active in the defense of freedom; not inward-looking or isolated by indifference. Ignoring dangers or excusing aggression may temporarily avert conflict, but they don't bring true peace.

International stability must be actively defended, and all nations that benefit from that stability have a duty to help. In this noble work, America and the strong democracies of Europe need each other, each playing our full and responsible role. The good we can do together is far greater than the good we can do apart.

Great evil is stirring in the world. Many of the young here are coming up in a different world, different era, a different time, a different series of threats. We face perils we've never thought about, perils we've never seen before. But they're dangerous. They're just as dangerous as those perils that your fathers and mothers and grandfathers and grandmothers faced.

The hopes of all mankind depend on the courage and the unity of great democracies. In this hour of challenge, NATO will do what it has done before: We will stand firm against the enemies of freedom, and we'll prevail.

The transatlantic ties of Europe and America have met every test of history, and we intend to again. U-boats could not divide us. The threats and stand-offs of the Cold War did not make us weary. The commitment of my nation to Europe is found in the carefully tended graves of young Americans who died for this continent's freedom. That commitment is shown by the thousands in uniforms still serving here, from the Balkans to Bavaria, still willing to make the ultimate sacrifice for this continent's future.

For a hundred years place names of Europe have often stood for conflict and tragedy and loss. Single words evoke sad and bitter experience -- Verdun, Munich, Stalingrad, Dresden, Nuremberg and Yalta. We have no power to rewrite history. We do have the power to write a different story for our time.

When future generations look back at this moment and speak of Prague and what we did here, that name will stand for hope. In Prague, young democracies will gain new security; a grand Alliance will gather a strength and find new purpose. And America and Europe will renew the historic friendship that still keeps the peace of the world.

Thank you for your interest. May God bless you all. (Applause.)

The White House

Office of the Press Secretary (Prague, Czech Republic) - November 21, 2002

BACKGROUND BRIEFING BY SENIOR ADMINISTRATION OFFICIALS ON THE PRESIDENT'S NATO MEETINGS

Prague Hilton - Prague, Czech Republic

Q: Sir, there is a small but meaningful discrepancy between the English and French versions of the NATO statement on Iraq. The French version suggests -- says that the U.N. resolution warned Iraq of the grave consequences it would face if it continues to fail to meet its obligations. The English version is obviously much more assertive, it talks about as a result of its continued violation of its obligations. Is that a meaningful discrepancy, and if so, what does it mean?

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: Okay, thank you. It's not a meaningful discrepancy. Let me tell you how we arrived at this statement on Iraq. We've been talking at NATO for six months about Iraq. Rich Armitage, our Deputy Secretary of State, gave a top secret briefing to the NATO Alliance about Iraq and WMD. Secretary Rumsfeld, in June; Secretary Rumsfeld in September also gave highly classified intelligence briefings to the Alliance, as did John McLaughlin, our Deputy CIA Director. So we've had a long discussion.

We all knew in the Alliance that at this summit that the issue of Iraq would be a test of Alliance unity, and we've talked for a couple of months in the Alliance privately about how we should face it. Two days ago the U.S. tabled in Brussels this -- a draft text, and within 18 hours we had agreement on that text. That's warp speed; if you know anything about how NATO works, sometimes it's at a very glacial pace.

We negotiated this text in English. We have two official languages in NATO, English and French. It was negotiated in English, all of the French speakers at the table saw it in English, worked on it in English, and agreed to it in English, then a French translation is made.

So it is true that both texts are operative because in NATO, always both English and French texts are operative. But I would draw your attention to the English text as the document which was actually negotiated. It was also read out today to the heads in English, if that answers your question.

Q: The French are objecting to December 8th as a possible trigger for war. Do you see December 8th as a trigger for war?

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: This question came up yesterday, and a senior administration official suggested that December 8th was not a trigger; December 8th was an important date, but the senior administration official said that some of the journalists were asking a hypothetical squared -- that is a hypothetical American response to a hypothetical Iraqi response on December 8th. And that was just too much for the senior administration official to handle, so he decided not to. That remains the case. It is a hypothetical.

Q: Sir, you said that Iraq was a test of NATO unity, and I suspect that you would say NATO passed the test today in agreeing with the U.N. resolution. But the bigger test looms, which is NATO stepping up to the plate and providing capabilities for a possible conflict. What can you tell us about that? How confident does the President leave that he would have NATO folks stepping up to the plate should bullets start to fly?

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: Bob, I think you know, and you've read NATO documents in the past -- everything being relative, I think this is a very strong -- a very strong -- statement. We work at 19 -- there are 19 countries, and we operate by consensus, as my colleague said in her briefing. And so it's often very difficult sometimes even to get sentences that you can actually understand in the English language they're so convoluted.

In my experience as Ambassador over the past 15 months, this is a clear, strong statement. And what it means is that the 19 NATO countries have not only associated themselves in full agreement with the U.N. Security Council, I think in many ways -- because we are a military alliance -- the statement today from the NATO

allies is very strong. Their message to Saddam Hussein is unmistakably clear that the NATO allies are prepared to take effective action to support the implementation of that resolution.

We consider it strong. As the leaders went around the table today -- and they had an opportunity to do this in the morning session -- after they had their public session on enlargement, the press left and there was a two and a half, three-hour discussion about the future of NATO, about NATO's military transformation. But a lot of this discussion focused on Iraq. And there was also a lunch conversation among the leaders on Iraq. And I would say without any exception, unstinting support for the diplomatic path the United States has taken for the resolution, but also for the thought that diplomacy has to be backed up by the threat of force and by the fact that countries are willing to do what's right. And I felt that sense of urgency in the room today.

Obviously, we're not speaking for all countries individually in saying this, but as this Alliance goes, I think this Alliance is focused on the threat of terrorism and weapons of mass destruction in Iraq and, more broadly, in the world.

Q: If I can just follow, your interpretation of this statement is that NATO now stands as one with President Bush on this ultimatum and the consequences that will flow if the ultimatum is not met?

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: There is no question about it that the NATO Alliance stands with President Bush and the United States in what we have said in the primacy of the U.N. Security Council resolution and the importance of it, but also in the importance of sending a clear, strong message from a military alliance about this problem of disarmament in Iraq; no question at all, in my mind.

Q: Would you clarify the use of the terminology, NATO allies stand united, instead of the NATO Alliance stands united? Does that reflect the fact that, as you say, that all 19 members support a tough position -- but the German Foreign Minister is walking around the hall today saying that Germany doesn't support a military action against Iraq under any circumstances, and therefore, wouldn't participate in it -- and therefore, does this small word change indicate that this will be an ad hoc alliance should there be NATO support for military action in Iraq?

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: Well, I would just take you, Pat, into the very first statement of the sentence: We, the 19 heads of state and government of NATO -- and they met as NATO today, and the NATO emblem was behind them. And then the last paragraph, "NATO allies" -- we are all allies in NATO, but I think it's unmistakable. I don't see the difference between the first sentence and the first reference to NATO and NATO allies. I think it's indistinguishable, myself.

Q: And the distinction with Germany's position is how does the Alliance -- how do you characterize unity, total unity with Germany's position?

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: Well, obviously, it is no question that some countries in the Alliance have a different view about aspects of this and others; there's no question, based on their public statements, even in campaigns. But what's significant about this statement is that a country like Germany, the United States, and all of the other countries in between, agreed that NATO ought to take effective action to assist and support the efforts of the U.N., full and immediate compliance, without conditions or restrictions.

That's -- in diplomacy, that's strong language. And so I think there is a willingness and an interest among the 19 allies to send this kind of strong message.

Again, most of the conversation today in one way or another revolved around the following theme, that in the past, for most of our history, all the threats to NATO came from within Europe. Now all the threats we can think of come from outside Europe. And so NATO has to pivot. It has to turn and has to be willing to go out and meet those threats. And so the conversation revolved around the kind of military capabilities you need to do that, the U.S. idea of a response force, which was agreed to today -- and that was a proposal that President Bush made two months ago at the Warsaw Conference -- and I think a very strong sense that this is a new problem, that these we have all faced serious threats to our security before, this is a new kind of threat and we've got to face it and present a united and strong front. And that's what this statement represents to me as a diplomat.

If I was reading this as a diplomat and someone else had produced it, this is a strong statement. And so we wrote it with that intention. There was very little editing as these things go. I introduced this statement on Tuesday afternoon, and by Wednesday morning we had it done, with a minimal amount of editing. So there wasn't jockeying for position. People weren't ducking for cover behind artful phrases, and we were very gratified by that.

Q: Could you give us a bit of an historic perspective on the options that have either been available to NATO or used by NATO that fall under the heading of effective action?

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: I think as my colleague said, we are on a diplomatic path. The President challenged the U.N. September 12th. We have succeeded in the U.N. in producing the kind of action we wanted, the inspectors are there. And so we did not go to the NATO allies today with a long list of requirements for military action, because that's not where we are diplomatically. But it's very much true that

behind diplomacy has to be credibility, and that is military strength and the political will to use that military strength if necessary. And that's, I think, the real meaning of effective action in this document.

Q: Would you comment put on your NSC hat. How helpful is it to have the most populous nation in Europe with this sort of nascent and certainly not historical pacifism?

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: As with my with an NSC hat or any other hat, I'm very gratified by Germany's having signed up to this statement quickly and doing so, frankly, without dragging its claws or being pushed. This was -- I was gratified, is to put it very mildly, at the speed with which all 19 allies accepted this statement. I have -- I did not get the sense at any point during this brief period where this draft was out on the table that Germany's position or any other ally's position was at such variance that a consensus would not be possible. It became very clear that a consensus was possible.

Germany's position is well-known. And far be it from me to predict the future, but this statement is a very strong basis on which to proceed, however we have to proceed.

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: Could I just I know you all probably want to write your stories, but a lot else happened today, too. We're happy to answer any questions on the Iraq statement. But I just want to, in a very abbreviated fashion, say I think this was the most historic NATO summit since 1949, because NATO is we essentially have been reconstructing the old NATO and building a new one, and we're in an entirely new strategic environment. And so that aspect of transformation.

All of the initiatives that the U.S. put on the table today for a response force, for command structure review, for new military capabilities, is critical to NATO's future. And I also thought that the enlargement decision I don't know if you listened to the Latvian President. She gave a remarkably strong and passionate speech. And a lot of people have been questioning NATO's relevance. I know Secretary Powell likes to say it's hard to close the doors on a club when everyone is knocking on the door to get in. You saw seven heads of government, especially the Latvian President, I think, articulate for all of them why it's so important that this military and political organization not only continue, but continue to be America's most important military alliance.

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: To that, I would also like to add how struck I was how struck we all were -- listening to the discussion around the room. Leader after leader today said that NATO enlargement gives us the Europe whole, free and at peace that we've been dreaming of. But there are new threats in the world and NATO has to turn to these threats and we need the capabilities now to turn to these threats.

And then the new, the invited members, said we need to contribute to this; we cannot simply sit in our own happy condition and not contribute to the Alliance. It was a remarkable and, at times, quite moving demonstration of allied unity that came together today.

Q: If I can follow on what you said, we are NATO is a military alliance and you say it's stronger with the enlargement. Given that we have some metropolitan police departments with more helicopters than the military in some of these countries we just took in, how is the Alliance stronger militarily because of this enlargement? Is it just the location of the countries?

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: I visited each of these nine countries twice this year with an American delegation. We had 80 meetings with the governmental leadership. We looked very carefully into their military capabilities. We're adding about 46 million people to the Alliance today in these nine countries -- in these seven countries, excuse me.

Some of these countries are very effective militarily; I'll give you an example. Romania lifted its own mechanized battalion into the combat operation in Afghanistan in July. Romania did, in lifting its troops to Afghanistan, what a lot of our current allies cannot do. If you look at Romania and Bulgaria, who are both in Afghanistan, as well as in the Balkans, look at the very small countries of the Baltics who, eight years ago, formed a Baltic Battalion that has been serving with us in Bosnia and Kosovo.

What has always mattered in NATO, because Iceland and Luxembourg are charter members from 1949 -- Iceland doesn't have a military, and Luxembourg's is about 1,500 people -- is not the size, but political will and whether you're willing to defend each other and operate when the chips are down.

And what really strikes, I think, both of us -- and we've been working on this a long time through two administrations on this issue -- is that these countries are formed by their experience of having to live under totalitarianism. The Balts were occupied republics of the Soviet Union, and they took their place in NATO today. And these other countries were members of the Warsaw Pact. Two of the people at the table today actually closed the doors on the Warsaw Pact 10 years ago -- Vaclav Havel and President Ilescu of Romania.

So some of them are very capable militarily. Some of them are very small and won't add a lot of military umph, but everybody plays a role and everybody has a niche capability to offer. That Baltic battalion is going to go to Afghanistan, and it's been in the Balkans, and we do appreciate that.

And I think it's also -- the political dimension to this is, we're filling a security vacuum in Central Europe and we're widening the circle of democracies to create what my colleague has talked about -- a strategic ambition

of President George H.W. Bush -- a Europe whole, free and at peace. President Clinton and now President Bush, all of the three American Presidents have had this vision, and now President George W. Bush has achieved it with his NATO allies. That's a fairly important, in diplomatic terms, historic accomplishment for our President.

I think back to his speech in Warsaw in June of 2001. He led the Alliance in arguing for a large enlargement, the largest we've ever had. And he drove that decision home personally over the last year and a half. And so I think he deserves a lot of credit personally for what happened today.

Q: You've been very open about efforts to enlist the 19 NATO members. You are also very open about efforts to enlist the 15 members of the Security Council, everybody from France to Syria. Why, then, the secrecy over this 50 or 52-list country that you're now reaching out to for additional support against Iraq? Why not just disclose that list?

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: Well, I don't know about the secrecy, but it's usually a better idea when you're discussing issues of military contributions not to do so completely publicly. We have -- to be credible, the diplomatic track that we're now on requires us to be prepared in the event other means prove necessary. That is going to require planning. We would not want to get to the end of the road, whenever or however that may be, if it comes, and wake up and find that no planning has been done whatsoever.

One might ask a very good question in that event -- who had been asleep? This is planning in advance of need, which is the right thing to do. There is a difference between the kind of military discussions that are going on and the diplomatic discussions through which an international consensus has been developed, and developed rather rapidly.

When I think where we were during the summer holidays on this issue and how far we have come, I am, frankly, fairly staggered at the speed with which the international community has coalesced around the issue. I think I can mention something that President Kwasniewski of Poland said today during one of the discussions -- said, the Iraq problem can be discussed in various ways, and there are various view of what to do, but what cannot be discussed is whether or not it is a problem. It cannot be wished away. We must deal with it; we here at this table.

Now, I don't think that -- that was an articulate expression, but it was hardly an atypical expression. We have moved a very long way, frankly, under the leadership of President Bush, to create and develop an international consensus. And it is, again, most gratifying.

Q: Can I ask two questions if that's okay? Firstly, could you give us a little more detail on the meetings tomorrow in Saint Petersburg, particularly with reference to whether or not Mr. Bush sees a role for the U.S. in this notion of a political solution in Chechnya; and also whether or not the question of oil -- a legal framework for U.S. oil companies in Russia and the possible nationalization of the Caspian pipeline -- whether those things will come up tomorrow?

And the second question, if that is okay, is, when NATO invoked Article Five and then was not directly involved in the creation of a coalition to deal with Afghanistan and the pursuit of Al Qaeda, this was thought to undermine the credibility of NATO. At this summit in Prague the Bush administration has launched the creation of a second military coalition while pursuing a political agenda with NATO. Do you think NATO now is a political organization, and that military operations will be conducted by ad hoc coalitions?

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: With respect to the first question, President Bush will be meeting President Putin outside of Saint Petersburg tomorrow. I think that is about -- the party will be on the ground only a few hours, so it is a short meeting. And the model I would look at for such meetings is Ljubljana or more Genoa -- the shorter meetings as opposed to the full-up summits in Washington, Crawford and in Moscow last May.

It is always dangerous and, therefore, foolish to predict what topics will or will not come up. But the President has raised in the past Chechnya a number of times with President Putin. They have discussed Georgia and efforts to clean up the Pankisi of terrorist-related elements. The President has said repeatedly that a political solution in Chechnya is necessary. He has also said repeatedly that there is no excuse, there is no justification for terrorism, period, full stop. And terrorism must be condemned, terrorism must be fought.

The President has also discussed American investments in Russia in general, energy investments in particular. In the past, he has discussed CPC as an example of a large, important American investment.

I'm familiar with the issue you cite, but whether or not we will -- it's not a good idea to predict, so I won't do it. With respect to the next question, NATO is a military organization, but I will let my anonymous colleague answer that.

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: Thank you. I just wanted to make a brief comment on the last question about why these small countries are so important. The President said something that he spoke extemporaneously this morning at the table on enlargement, instead of reading his text. And what he said about these seven countries is they will refresh the spirit of the Alliance. And I think that gets to the essence of

why these countries are welcome and so important, because they're tough-minded. They've lived in a very bad neighborhood and they've been on the wrong end of justice President Freibergas spoke about that, the Latvian President for about 70 years. And that's why these countries are going to toughen our NATO Alliance and, in essence, bring us back to the core of why we were formed in the first place.

Your question on the relevance of the are we relevant anymore, can NATO ever be a military organization or are we just political – we have 45,000 NATO troops in the Balkans right now, and those troops 14 months ago stopped a civil war in Macedonia, and three years ago stopped Milosevic's ethnic cleansing in Kosovo, and six years ago ended the Bosnian War, which had killed 260,000 people and left 2 million people homeless. That's a fairly significant military contribution to peace in Europe. And NATO remains the most powerful military alliance in the world.

What it is not is a global cop. And in Afghanistan, the President was absolutely right strategically in forming a coalition of countries that included Pakistan and India and Russia and Saudi Arabia, not just the 19 NATO countries, to fight the Taliban and al Qaeda successfully, as we did. And so NATO is not going to be the recipe for every crisis around the world. But the fact that it exists, the fact that we have the military capacity to enforce peace as we did in the Balkans and to keep it, makes us the most significant military organization in the world.

And the President said today in his he said yesterday in his speech to the students and he said again today, NATO is America's most important military alliance. So I think for the future I look at NATO as we have a very heavy military responsibility to play in protecting peace in Europe and going out to meet these new threats, but we're also a political alliance. And so in a wider sense, beyond the 19 members and the seven we take in today, we've got a relationship with Russia and Ukraine, with the Central Asia and Caucasus countries. So from the Western reaches of North America all the way across to the Russian far east, there is one organization that unites all these countries either as allies or partners in a military political sense. You have to have an organization that does it, and that's NATO's role.

SENIOR ADMINISTRATION OFFICIAL: When -- actually, I need to correct a minor detail of what my colleague said. He said that we had worked this issue through two administrations; it's actually been three administrations. And I remember the predictions. To put today's decisions on enlargement in some perspective, I have to recall what the expectations were in 1989 and 1990 during the administration of the first President Bush for this region.

It was widely assumed by pundits, academics, thinkers and most agencies of the United States government, that democracy in this part of the world would fail and probably fail spectacularly and, in any event, very quickly. Most analysts gave it six months. And if it didn't end in collapse and chaos, there would surely be an explosion of nationalism and a return to the relations that this countries had the last time they were independent and fully sovereign, which was the 1930s -- not a happy picture.

Yugoslavia is, of course, the case where everything did go wrong. Everywhere else, things went right. There are a series of dogs that did not bark in this part of the world, conflicts that did not happen, animosities that did not resurface.

This was not chance; it happened because the people who assumed power after the democratic revolutions in 1989 had a sense of their moral obligations not to repeat the past, and it also happened because NATO, under the leadership of the United States and working with other allies opened the doors to a Europe whole, free, and at peace. And that was probably the most stabilizing outside influence over this region during the past dozen years.

That has been an historic success. Europe whole, free and at peace went from an idea and a slogan that many people dismissed in 1989 and 1990 to something we're beginning to see emerge before our eyes. In a historical blink of a time, I had forgotten that Havel and Iliescu were present when the Warsaw Pact formally disbanded in this city. And they were present today. It is an historical triumph for common ideals, and it's also a testament to the steadiness of an American vision of -- that has lasted through three Presidents.

And at this moment, the discussion today at NATO was only partly about this achievement, but also and at least half about the new challenges that we face.

It's been a very good day.

HOOFDTHEMA'S NEDERLANDS BELEID

UITBREIDING

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer

Regeringsstandpunt NAVO uitbreiding

12 november 2002 - DVB/VD212/02

Zeer geachte Voorzitter,

Graag bied ik u hierbij, mede namens de minister-president en de minister van Defensie, de reactie aan op uw verzoek van 30 oktober 2002 met kenmerk Buza 2002/49 om de vaste commissie van Buitenlandse Zaken en de vaste commissie voor Defensie nader te informeren over het regeringsstandpunt inzake de uitbreiding van de NAVO.

De Minister van Buitenlandse Zaken

Mr. J.G. de Hoop Scheffer

NAVO-uitbreiding

Redacteur(en): DVB

November 2002

Inleiding

Tijdens de NAVO-Top in Praag op 21 en 22 november a.s. zullen de staatshoofden en regeringsleiders van de NAVO-landen een besluit nemen over verdere uitbreiding van de NAVO. Het vraagstuk van de uitbreiding van de NAVO is, gezien het feit dat deze organisatie de hoeksteen vormt van het Nederlandse veiligheidsbeleid, van groot belang. De regering heeft besloten tot een ruimhartig toelatingsbeleid, waarbij zij de kandidatuur van zeven landen die om NAVO-toetreding hebben verzocht, zal steunen. Het betreft: Bulgarije, Estland, Letland, Litouwen, Roemenië, Slowakije en Slovenië. Voor de twee overige aspirant-toetreders, Albanië en Macedonië, lijkt het nog te vroeg voor een uitnodiging. De regeringen van de NAVO-landen zullen de komende weken bepalen welke landen zij uitgenodigd zouden willen zien. Hoewel de standpuntbepaling in de NAVO-landen nog niet is afgerond, bestaat er thans al consensus over de wenselijkheid van een substantiële uitbreiding. Het is de verwachting dat alle landen zullen instemmen met een uitbreiding van zeven landen. De feitelijke kosten van de uitbreiding kunnen pas in 2003 worden geraamd. De uitbreiding van 1997 is opgevangen binnen de bestaande contributieplafonds en heeft niet geleid tot extra kosten voor Nederland. Het is nog onduidelijk of dat bij de komende uitbreiding opnieuw mogelijk zal zijn, maar in ieder geval is de verwachting gerechtvaardigd dat de extra kosten voor Nederland bescheiden zullen zijn.

Voorgeschiedenis

Bij de oprichting van de NAVO in 1949 maakten België, Canada, Denemarken, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Portugal, IJsland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten van Amerika deel uit van het bondgenootschap. Daarop volgden de toetreding van Griekenland en Turkije (1952), de Bondsrepubliek Duitsland (1955) en Spanje (1982). De val van het communisme, de ontbinding van het Warschau Pact en de daarop volgende democratische ontwikkeling en overgang naar een markteconomie in de landen van Midden- en Oost-Europa maakten de weg vrij voor een verenigd en vrij Europa. Het streven van deze landen is gericht op integratie in Europese en Euro-Atlantische structuren, zoals de NAVO. In 1997 tijdens de NAVO-Top van Madrid werd besloten tot de eerste uitbreiding met landen uit het voormalige Warschau Pact, resulterend in toetreding van Hongarije, Polen en Tsjechië in 1999. Tevens werd nogmaals onderstreept dat de NAVO overeenkomstig artikel 10 van het Noord-Atlantische Verdrag open blijft staan voor nieuwe leden. Het zgn. 'Open Deur' beleid houdt in dat het bondgenootschap bereid is de toetreding van landen in overweging te nemen, die bereid en in staat zijn de verantwoordelijkheden en verplichtingen van het lidmaatschap op zich te nemen. De NAVO moet voortzetting van mening zijn dat het lidmaatschap van deze landen de algehele politieke en strategische belangen van het bondgenootschap dient, de effectiviteit en cohesie versterkt, en het lidmaatschap de algehele Europese veiligheid en stabiliteit vergroot.¹

Om de aspirant-leden beter in staat te stellen zich voor te bereiden op de verantwoordelijkheden en verplichtingen van lidmaatschap werd op de Top van Washington in 1999 het 'Membership Action Plan' (MAP) gestart. Dit programma beschrijft de uitgangspunten waaraan de aspirant-toetreders op zowel politiek als militair terrein moeten voldoen en voorziet in diepgaande consultaties over de hervormingen op diverse deelgebieden. Vrijwel alle aspirant-toetreders hebben goed en intensief gebruik gemaakt van dit programma, waarbij elk jaar in september een Annual National Programme (ANP) is ingediend met concrete doelstellingen. Deze doelstellingen omvatten politieke, economische, defensie- en militaire, financierings-, beveiligings en juridische aspecten. Deze ANP's werden op verschillende niveaus door de 19 NAVO-landen met het betreffende land besproken (19+1 overleg). De cyclus werd afgerond met jaarlijkse voortgangsrapporten voor elk van de aspirant-toetreders, waarin terugkoppeling werd gegeven en werd aangegeven op welke terreinen voortgang was geboekt en waar nog tekortkomingen waren. Deze voortgangsrapporten werden vastgesteld in de NAVO Raad van Permanente Vertegenwoordigers in aanwezigheid van de politiek verantwoordelijke ministers van het betreffende land. De intensieve bespreking in vele 19+1 bijeenkomsten had als voordeel dat de aspirant-toetreders een duidelijk idee kregen wat precies van hen verwacht werd. Zij ontvingen op die manier ook regelmatig terugkoppeling over de geboekte voortgang.

Nog meer dan bij voorgaande uitbreidingen is bij de huidige uitbreidingsronde dus sprake geweest van een goed gestructureerd en uitgebreid voorbereidingsprogramma voor mogelijke nieuwe toetreders.

Overigens zal het MAP ook na Praag worden voortgezet. Voor de uitgenodigde landen kan dit instrument worden benut om de voorbereiding op toetreding te vervolgen; voor de niet-uitgenodigde landen zal het MAP dienen om de hervormingen voort te zetten met het oog op de mogelijke volgende uitbreidingsronde van de NAVO.

Er is een aantal verschillen tussen het toetredingstraject van de NAVO en dat van de EU. Deelname aan het MAP geschiedt vooral op eigen initiatief van de betreffende landen (waarbij de NAVO uiteraard wel toestemming voor deelname moet geven). Het MAP is ook gestoeld op het principe van zelf-differentiatie: de landen bepalen zelf hoe zij deelname aan het MAP-programma in overeenstemming brengen met hun nationale programma's. Deelname aan het MAP biedt geen garantie dat landen ook daadwerkelijk worden uitgenodigd om als NAVO-lid toe te treden. Op dit moment nemen negen landen deel aan het MAP: Albanië, Bulgarije, Estland, Letland, Litouwen, Macedonië, Roemenië, Slovenië en Slowakije. Tijdens de laatste NAVO-bijeenkomst van de Ministers van Buitenlandse Zaken in Reykjavik op 14 mei jl. is ook Kroatië verwelkomd als deelnemer in het MAP. Er is toen afgesproken dat Kroatië zal deelnemen aan de eerstvolgende MAP-cyclus. Kroatië komt in Praag nog niet in aanmerking voor lidmaatschap, eerst moet het MAP doorlopen worden.

In Reykjavik is tevens een rapport besproken over de voortgang die door de individuele MAP-landen is gemaakt. Er is toen geconstateerd dat de landen aanzienlijke voortgang hebben geboekt om de gestelde doelstellingen te bereiken. De betrokken landen zijn aangemoedigd hun inspanningen verder voort te zetten. Teneinde de druk op de aspirant-toetreders te houden om zoveel mogelijk hun doelen in het MAP te bereiken is tevens afgesproken dat voorlopig geen publieke verklaringen over de toetredingskansen van individuele landen zouden worden gedaan.

Procedure en Tijdschema

De NAVO heeft een aantal rapporten voorbereid met betrekking tot de politieke, militaire en financiële aspecten, alsmede de gevolgen van uitbreiding voor de organisatiestructuur van NAVO. Deze rapporten zijn vertrouwelijk. In deze notitie wordt wel gebruik gemaakt van de conclusies van deze rapporten.

De verwachting is dat de regeringen van NAVO-landen begin november hun standpunt bekend zullen stellen. Op de eerste dag van de Top van Praag van 21-22 november 2002 zullen de staatshoofden en regeringsleiders formeel het besluit nemen. Nog diezelfde dag zal een bijeenkomst plaatsvinden van de NAVO-Raad met de uitgenodigde landen. Ter voorbereiding van het formele besluit op 21 november zal Secretaris-Generaal Robertson bilateraal consulteren met de NAVO ambassadeurs. De NAVO-Raad op ambassadeursniveau zal op 18 november een voorstel formuleren.

Na het besluit te Praag over uitbreiding zal de Secretaris-Generaal de uitgenodigde landen voorstellen de toetredingsonderhandelingen met de NAVO te beginnen. Naast de feitelijke toetredingsonderhandelingen tot het Noordatlantische Verdrag (het Verdrag van Washington van 1949) zal de NAVO met elk uitgenodigd land in contact treden over specifieke onderwerpen ten aanzien waarvan verdere voortgang is vereist. Het gaat immers om langlopende aanpassingsprocessen en de door de aspirant-toetreders gedane inspanningen dienen ook in de overgangsfase naar en na feitelijke toetreding te worden voortgezet. Hierbij is het overigens niet de bedoeling dat nieuwe drempels worden opgeworpen. De opzet is dat via een per land toegespitst programma, met een heldere aanduiding wanneer e.e.a. gereed dient te zijn ('timetable for completion of reform'), de

betrokken landen zich tot aan het daadwerkelijke moment van toetreding (dus tijdens de onderhandelings- en ratificatieperiode) verder blijven voorbereiden op het lidmaatschap. De inzet van o.a. Nederland is de onderwerpen, die de uitgenodigde landen nog dienen aan te pakken, zo concreet mogelijk te maken. Teneinde maximale politieke comittering te bewerkstelligen zal de uitgenodigde landen worden gevraagd de genoemde tijdschema voor hervormingen mee te sturen samen met de brief waarin zij de Secretaris-Generaal in kennis stellen van het feit dat zij de verplichtingen accepteren die het NAVO-lidmaatschap met zich meebrengt.

Na afsluiting van de toetredingsonderhandelingen, stelt de NAVO vervolgens een afrondend rapport op, waarin ook de brieven van de individuele uitgenodigde landen zullen zijn opgenomen, inclusief het tijdschema van hervormingen. Deze kunnen in de ratificatieprocedure worden meegewogen. Daarna zullen de toetredingsprotocollen worden getekend. Dezelfde procedure zal hier worden gevolgd als bij de vorige uitbreiding. Voor elke toetreders wordt een apart protocol opgesteld. Hierin wordt een bepaling opgenomen dat inwerkingtreding volgt als alle NAVO-landen het respectieve protocol hebben geratificeerd. Deze protocollen vormen afzonderlijke verdragen. Net als bij de vorige uitbreiding zal de regering deze protocollen ter uitdrukkelijke goedkeuring aan het Parlement voorleggen, met een wetsontwerp dat alle protocollen betreft.

Er wordt naar gestreefd de toetredingsonderhandelingen en het tekenen van de toetredingsprotocollen voor iedere uitgenodigde kandidaat in de eerste helft van 2003 af te ronden. De NAVO-landen zullen zich inspannen de ratificatieprocedure voor de zomer van 2004 te voltooien. Of deze termijn gehaald wordt is uiteraard afhankelijk van de nationale goedkeuringsprocedures. De voorbereidingen door de uitgenodigde landen worden ook tijdens deze periode ter hand genomen, zodanig dat de eigen ratificatieprocedure zo kort mogelijk nadat de NAVO-landen hun proces gereed hebben, kan worden voltooid. Tot slot zullen de ratificatie-instrumenten van de toetreders landen gelijktijdig bij de depositaris van het Verdrag van Washington, het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken, worden gedeponneerd.

Consequenties van uitbreiding op het gebied van interne organisatie

Een organisatie die groeit van negentien naar mogelijk zesentwintig lidstaten dient goed na te denken over het behoud van efficiënte besluitvorming en over eventueel noodzakelijke aanpassing van de interne organisatie. De regering acht het behoud en, zo mogelijk, versterking van de efficiënte besluitvorming en politieke en militaire slagvaardigheid essentieel voor een effectief opererende NAVO. De toetreding van Hongarije, Tsjechië en Polen geeft overigens reden tot optimisme: de angst van de toenmalige tegenstanders van uitbreiding als zou de militaire effectiviteit, politieke cohesie en effectieve besluitvorming door deze uitbreiding worden aangetast, is niet bewaarheid. Er is geen nieuwe scheidslijn in Europa ontstaan en de kosten van uitbreiding zijn beheersbaar gebleven.

Alle bondgenoten zijn het er over eens dat aan het principe van besluitvorming per consensus niet mag worden getornd. Ook de aspirant-toetreders hebben dit leidende principe onderschreven.

In Brussel wordt thans gewerkt aan ideeën om tot een meer efficiënte taakverdeling tussen de verschillende fora in de NAVO te komen en het proces van besluitvorming te stroomlijnen. Het betreft hier bijvoorbeeld de structuur van het Internationale Secretariaat en grotere bevoegdheid van de Secretaris-Generaal op het vlak van beheerstaken. Een groot aantal comités zal worden geschrapt en het aantal vergaderingen worden verminderd. Er vindt verdere discussie plaats over de positie en taakverdeling van de diverse comités.

Verhouding met Rusland

De grote politieke bezwaren zijdens Rusland tegen NAVO-uitbreiding in het algemeen en toetreding van de Baltische staten in het bijzonder, zijn grotendeels weggeëbd. President Poetin heeft aangegeven zich niet langer tegen NAVO lidmaatschap van de Baltische staten te willen verzetten.

De gebeurtenissen van 11 september 2001 en de totstandkoming van de NAVO-Rusland Raad 'à 20' in mei 2002 hebben bovendien een krachtige impuls gegeven aan een betere verstandhouding tussen Rusland en NAVO. Op veel gebieden is concrete samenwerking met Rusland gestart, waarbij Rusland over het algemeen actief en enthousiast participeert.

Overigens is door Rusland de vraag opgebracht of de Baltische staten (en Slovenië) zullen toetreden tot het aangepaste verdrag inzake Conventionele Strijdkrachten in Europa, het CSE-verdrag. Van de aspirant-toetreders zijn deze landen als enige nog geen partij bij het CSE-verdrag. Rusland wil van hen een duidelijke uitspraak horen over hun bereidheid toe te treden tot het CSE-Verdrag en stelt tevens een verklaring van NAVO ter zake op prijs. De Nederlandse (en NAVO-) opvatting is dat geen sprake zijn van een formele band tussen NAVO-uitbreiding en CSE-toetreding. Dat laat onverlet dat Nederland voorstander is van toetreding van alle OVSE-landen tot het belangrijkste conventionele wapenverdrag in Europa, zodra dit mogelijk is, dat wil zeggen na de inwerkingtreding van het aangepaste verdrag. Het is immers van belang voor de veiligheid in Europa dat alle landen in Europa plafonds op militair materieel accepteren en onderworpen zijn aan het

vergaande inspectieregiem van het CSE-verdrag. In contacten met de Baltische staten en Slovenië worden deze dan ook aangeraden zich positief over toetreding tot het CSE-verdrag uit te spreken. Litouwen heeft reeds een dergelijke toezegging gedaan.

Overigens blijven de afspraken bestaan, zoals geformuleerd in de tussen de NAVO en Rusland overeengekomen Stichtingsakte van 1997. Deze houden in dat de NAVO geen voornemen, plan of reden heeft voor de stationering van kernwapens op het grondgebied van de nieuwe NAVO-leden en dat in de nieuwe NAVO-landen geen opslagfaciliteiten voor kernwapens zullen worden gebouwd.

Financiële consequenties van uitbreiding

De financiële gevolgen van de uitbreiding worden pas in de loop van 2003 duidelijk. Er zijn nog onbekende factoren, zoals het uiteindelijke aantal toetreders en de mate waarin aanvullende (door de NAVO gevraagde) militaire voorzieningen in de nieuwe lidstaten al dan niet gemeenschappelijk zullen worden gefinancierd. Verder bestaat nog geen duidelijkheid over de besparingen die kunnen voortvloeien uit de aanpassing van de NAVO-structuren (onderwerp van gesprek tijdens de NAVO-Top in Praag). Dat geldt ook voor de mate waarin de uitbreidingskosten binnen de huidige budgetten kunnen worden opgevangen. De Nederlandse inzet zal erop gericht zijn dat zulks zoveel mogelijk het geval zal zijn. Niettemin moet vanwege het ontbreken van een prijsbijstelling van de contributieplafonds en vanwege de uitbreidingskosten van de afgelopen jaren rekening worden gehouden met (bescheiden) extra kosten voor Nederland.

De aspirant-toetreders

Al eerder is opgemerkt dat de meeste aspirant-lidstaten de afgelopen jaren goed en intensief gebruik hebben gemaakt van het MAP. Dit toegespitste programma heeft geholpen de aandacht te richten op de tekortkomingen op politiek en militair gebied in deze landen. In het onderstaande wordt, in alfabetische volgorde, een overzicht gegeven van de voortgang die de diverse aspirant-toetreders in het kader van het MAP-proces hebben gemaakt, alsmede de specifieke aandachtspunten die in ogenschouw zullen worden genomen bij de uiteindelijke besluitvorming.

Hierbij dient benadrukt te worden, zoals eerder is gesteld, dat de aspirant-lidstaten langlopende aanpassingsprocessen ondergaan, die ook bij toetreding in veel gevallen nog niet volledig zullen zijn afgerond. Een aantal aspecten zal ook in de komende jaren aandacht blijven behoeven.

Wat het vervolgtraject betreft voor die aspirant-toetreders die in Praag geen uitnodiging zullen ontvangen, wordt gedacht aan een speciaal voor deze landen aangepast MAP-programma ter voorbereiding op een mogelijke volgende uitbreidingsronde. De 'Open Door' politiek van de NAVO zal ook na Praag worden voortgezet. De landen die in Praag niet zullen worden uitgenodigd, zullen immers een perspectief op toetreding dienen te houden, opdat zij een extra prikkel hebben om voort te gaan met hun hervormingsproces. 'Nieuwkomer' Kroatië zal eveneens aan de volgende MAP-cyclus meedoen.

Albanië

De interne ontwikkelingen in Albanië zijn van dien aard dat het land nog niet als serieuze kandidaat voor NAVO-toetreding kan worden gezien.

Politiek: het politieke klimaat is instabiel. Er is gebrek aan duidelijke overheidsstructuren en centraal gezag. Parlementaire controle is nog onvoldoende ontwikkeld.

Economie: de economische situatie is (mede onder invloed van de onduidelijke politieke lijnen) zwak. Een economische groei van 7,3% is voorzien. Inflatie bedraagt 3,0 %.

Defensie: wat de militaire hervormingen betreft is de achterstand op bijna alle gebieden binnen de defensie-organisatie groot. Het ontbreekt aan duidelijke plannings structuren en de realiteitszin bij de aanpak van problemen schiet te kort. Het defensie budget is 1,2% van het BNP. Daarvan is 4,5% bestemd voor investeringen.

Deelname aan NAVO geleide vredesoperaties: deelname van Albanië bestaat uit één compagnie infanterie aan SFOR, en een logistieke support unit aan KFOR, ingedeeld bij het Duitse contingent.

Wetgeving: adequate wetgeving inzake het uitzenden van troepen en het toelaten op eigen territorium van buitenlandse troepen ontbreekt vooralsnog.

Non-proliferatie: Albanië is partij bij NPT, CWC en BTWC en heeft het CTBT ondertekend, maar nog niet geratificeerd. Het is geen lid van de Australië groep, de NSG en MTCR.

Maatschappelijk draagvlak: publieke steun voor lidmaatschap bedraagt volgens officiële opgave 95%.

Bilateraal: de bilaterale samenwerkingsactiviteiten met Nederland betreffen deelname aan oriëntatie-cursussen voor stafofficieren. Daarnaast wordt medische apparatuur geleverd aan militaire ziekenhuizen en worden bijbehorende trainingen gegeven.

Bulgarije

Politiek: Komend van een rigide, naar Sowjet-model gekopieerd communistische regiem heeft Bulgarije sinds 1990 een enorme transformatie doorgemaakt, die nog steeds een grote inspanning van de bevolking vereist. Na een moeizame start zijn de veranderingen in feite pas goed sinds 1997 op gang gekomen. Sindsdien is er evenwel veel gebeurd. Wel zal blijvende aandacht moeten worden gegeven aan de ontwikkeling van een 'civil society', verbetering van democratische controle en transparantie, en hervorming van de rechterlijke macht. Corruptie binnen overheidsinstanties blijft een probleem. Er bestaat enige zorg over de samenstelling en rol van de veiligheids-diensten. Bulgarije zet zich actief in voor meer regionale samenwerking en heeft zich ingezet voor een verbetering van de relatie met Macedonië. Tijdens de Kosovo-crisis speelde Bulgarije een positieve rol.

Economie: de economie blijft behoorlijk groeien. Inflatie is onder controle gebracht. Er moet worden afgewacht of de betrekkelijk optimistische verwachtingen bewaarheid kunnen worden. Het land is een functionerende markteconomie, maar verdere inspanning is noodzakelijk. Dit jaar is een economische groei van 4,0 % voorzien. Werkloosheid was in 2001 bijna 20 %, inflatie 7,4 %.

Defensie: hervormingen van het massieve defensie apparaat gaan betrekkelijk moeizaam. Er is een achterstand m.b.t. troepenreducties en modernisering materieel. Een reductie van troepensterkte van de huidige 76.000 man tot 45.000 wordt beoogd. Sommige hervormingsvoorstellen leiden tot spanningen tussen het Ministerie van Defensie en de Generale Staf. Het Defensie-budget bedraagt 2,8% van het BNP. Daarvan wordt 17,8% besteed aan investeringen en aankopen van materieel, met name wat betreft 'command & control' systemen en infrastructuur. De krijgsmacht beschikt over veel verouderd materieel, hetgeen gevolgen heeft voor de operationele inzetbaarheid.

Deelname aan NAVO geleide vredesoperaties: deelname bestaat uit een compagnie infanterie en een peloton verkenners (ingedeeld bij het Nederlandse contingent) aan SFOR en een geniepeloton aan KFOR. Vermelding verdient nog dat Bulgarije met NAVO in het verlengde van de PfP-SOFA een 'Transit Agreement' voor NAVO troepen en personeel heeft afgesloten. Voorts wordt bijgedragen aan ISAF.

Non-proliferatie: Bulgarije is partij bij NPT, CTBT, CWC en BTWC. Het is lid van de NSG en Australië groep, maar niet van de MTCR.

Maatschappelijk draagvlak: de publieke steun voor toetreding is over het algemeen voldoende. De laatste peilingen lieten een steun van 65% zien.

Bilateraal: de bilaterale samenwerkingsactiviteiten met Nederland betreffen, naast de bijdrage aan het Nederlandse SFOR-contingent, deelname aan cursussen op het gebied van operationele defensie planning en commando-voering.

Estland, Letland, Litouwen

Estland, Letland en Litouwen voldoen in grote lijnen aan de uitgangspunten voor toetreding. Ook al is hun bijdrage aan NAVO op defensie-gebied kwantitatief gering, het niveau is van goede kwaliteit. Zij werken onderling reeds nauw samen op defensiegebied. Toetreding van de Baltische staten betekent dat er een nieuwe gemeenschappelijke grens ontstaat tussen NAVO en Rusland.

Estland

Politiek: de politieke situatie is stabiel en er is een duidelijke pro-westerse gezindheid. Goede vooruitgang wordt geboekt in de ontwikkeling van een 'civil society'. De relatie met Rusland is verbeterd, maar kwesties gerelateerd aan de integratie van de Russische minderheid (30 % van de bevolking) is een punt van blijvende aandacht.

Economie: de economie ontwikkelt zich gunstig en het land heeft een functionerende markteconomie. De economie groeide in 2001 met 5 %, de inflatie bedroeg 5,6 %, werkloosheid was 12,4 %.

Defensie: de militaire hervormingen verlopen voorspoedig en er is sprake van een realistische planning. Aandachtsgebieden zijn de opbouw van een NAVO interoperabel communicatie netwerk en zgn. Host Nation Support arrangementen. Het defensie-budget bedraagt 2 % van het BNP, waarvan 23,5% bestemd is voor investeringen en aankopen.

Na de onafhankelijkheid is Estland feitelijk begonnen met het opbouwen van een volledig nieuwe krijgsmacht. Het heeft veel donaties van (meestal ouder) buitenlands materieel gekregen (o.a. door nauwe samenwerking met Finland), waardoor er een aantal logistieke problemen zijn ontstaan en waardoor het over enige jaren geconfronteerd zal worden met de noodzaak van aanzienlijke vervangingsinvesteringen.

Deelname aan NAVO geleide vredesoperaties: deelname van Estland bestaat uit een eenheid lichte infanterie aan SFOR en een eenheid militaire politie aan KFOR. Er wordt naar gestreefd om in 2006 een bataljon operationeel te hebben voor NAVO-activiteiten.

Non-proliferaat: Estland is partij bij NPT, CTBT, CWC en BTWC. Het is geen lid van de Australië groep, de NSG en MTCR.

Maatschappelijk draagvlak: de publieke steun voor toetreding is rond de 60 %.

Bilateraal: op defensie gebied vindt alleen samenwerking plaats in multilateraal verband met de andere Baltische staten.

Letland

Politiek: de politieke situatie is stabiel. Letland heeft stabiele instellingen die de democratie, goed bestuur en rechtstaat waarborgen. De verhoudingen tussen wetgevende en uitvoerende macht en parlement zijn transparant, maar corruptie binnen het openbaar bestuur is nog een probleem. Ongeveer 58 % van de bevolking is Lets. Daarnaast kent het land een omvangrijke Russische minderheid van meer dan 30 %. Op het gebied van implementatie van wet- en regelgeving inzake integratie van de Russische minderheid is een belangrijke vooruitgang geboekt met de aanpassing van de kieswet waarin de Letse taalvereisten voor kandidaten in de verkiezingen zijn geschrapt. De problematiek van de integratie van minderheden zal evenwel nog geruime tijd hoog op de agenda blijven.

Economie: de economie ontwikkelt zich voorspoedig. Letland heeft een functionerende markt-economie. De economische groei was in 2001 7,6 %, de werkloosheid bedroeg 13,1 %, de inflatie 2,5 %.

Defensie: het militaire hervormingsproces ligt goed op koers. Er vindt een duidelijke planning van capaciteiten plaats. Aandachtsgebieden zijn luchtafweer, Host Nation Support arrangementen, beheersing van het Engels en bescherming van geclassificeerde informatie. Het Defensie-budget bedraagt 1,75% van het BNP. Daarvan is 15% bestemd voor investeringen en aankopen. De krijgsmacht heeft een wat grotere omvang dan de Estse krijgsmacht. Met name de luchtmacht beschikt over (ouder) geschonken Zweeds materieel.

Deelname aan NAVO geleide vredesoperaties: deelname van Letland bestaat uit een unit infanterie aan SFOR en een medisch team en een team van militaire politie aan KFOR. Er wordt voorzien dat twee bataljons operationeel worden gemaakt bij NAVO-toetreding, waarvan één vooral bestaat uit beroepsmilitairen, de andere vooral uit dienstplichtigen.

Non-proliferaat: Letland is partij bij NPT, CTBT, CWC en BTWC. Het is wel lid van de NSG, maar niet van de Australië groep en MTCR.

Maatschappelijk draagvlak: de publieke steun is groot, 64%. Onder de Letten is 69% voorstander van toetreding. Steun onder de Russische minderheid is groeiende en bedraagt 42%.

Bilateraal: op defensiegebied vindt alleen samenwerking plaats in multilateraal verband met de andere Baltische staten.

Litouwen

Politiek: Litouwen beschikt over stabiele instituties die democratie en rechtsorde garanderen. De democratische controle is goed gefundeerd maar een verdere stroomlijning van overheidsstructuren en de rechterlijke macht vereist de aandacht. De betrekkingen met Rusland zijn relatief goed, maar 'Kaliningrad' zal te zijner tijd een oplossing vergen.

Economie: de economie ontwikkelt zich bevredigend en het land heeft een functionerende markteconomie. De groei van het GDP bedroeg in 2001 5,9 %, de werkloosheid was 12,3 %, inflatie 1,3 %.

Defensie: het militaire hervormingsproces ontwikkelt zich voorspoedig. Er is sprake van een gestroomlijnde defensie organisatie en een duidelijke planning. Litouwen heeft van de drie Baltische Staten de omvangrijkste krijgsmacht. Niettemin is de luchtmacht vooralsnog aangewezen op steun van internationale partners m.b.t. de beperkte inzetbaarheid van subsone straaljagers en luchttransport. Aandacht gaat vooral uit naar de ontwikkeling van logistieke ondersteuning voor uit te zenden eenheden, versterking van Host Nation Support arrangementen en training van reservisten en duplicatie van marine en coast guard. Het defensiebudget bedraagt 2 % van het BNP. Daarvan is 15% bestemd voor investeringen en aankopen.

Deelname aan NAVO geleide vredesoperaties: deelname bestaat uit 2 pelotons luchtmacht aan SFOR en 1 aan KFOR. Voorbereidingen worden getroffen voor het operationeel maken van een bataljon voor NAVO-operaties. Daarnaast worden bijdragen geleverd aan UNMIK, OVSE en SHIRBRIG.

Non-proliferaat: Litouwen is partij bij NPT, CTBT, CWC en BTWC. Het is geen lid van de Australië groep, NSG en MTCR.

Maatschappelijk draagvlak: de publieke steun is rond 60 %. Onder hoger opgeleiden en jongeren is de steun rond 75 %.

Bilateraal: op defensiegebied vindt alleen samenwerking in multilateraal verband met de andere Baltische staten.

Macedonië

Politiek: de binnenlands politieke situatie is weliswaar verbeterd, maar kan nog niet stabiel worden genoemd. Gezien de binnenlandse problemen kon maar in beperkte mate voortgang worden geboekt bij de implementatie van het MAP. Ofschoon de veiligheidssituatie is verbeterd blijft het risico aanwezig dat etnische spanningen de stabiliteit bedreigen - niet alleen in Macedonië zelf, maar ook in aangrenzende gebieden.

Economie: de economische situatie is onder invloed van de onstabiele politieke omstandigheden zwak. Een groei van 3 % is voorzien. Inflatie bedraagt 4,0 %.

Defensie: de intern politieke situatie heeft een remmende werking op de hervorming van de strijdkrachten. Het aankoopbeleid is niet zorgvuldig afgestemd op de budgettaire mogelijkheden. Dit geldt in het bijzonder voor zwaar materieel. Aandachtgebieden zijn inter-operabiliteit en command & control structuren. Het defensie budget bedraagt 2,7 % van het BNP. Daarvan is 8 % bestemd voor aankopen. (In 2001 was dat 24,7 %).

Deelname aan NAVO geleide vredesoperaties: zoals bekend vindt in Macedonië zelf een NAVO-vredesoperatie plaats. De bijdrage aan vredesoperaties is van geringe betekenis. Deelname bestaat uit enige medische support in KFOR en Host Nation Support.

Non-proliferatie: Macedonië is partij bij NPT, CTBT, CWC en BTWC. Het is geen lid van de Australië groep, NSG en MTCR.

Maatschappelijk draagvlak: wat betreft de publieke steun voor toetreding zijn geen betrouwbare cijfers beschikbaar.

Bilateraal: Macedonische officieren nemen deel aan verschillende, door Nederland aangeboden cursussen. Daarnaast wordt medische apparatuur geschonken (recentelijk 20 ambulances). Nederland heeft thans zoals bekend de leiding van Operatie Task Force Fox. Daarnaast fungeert Nederland als NAVO 'Contact Point Embassy' voor Macedonië.

Roemenië

Mede door zijn belangrijke geostrategische positie zou het NAVO-lidmaatschap van Roemenië de stabiliteit op de Balkan kunnen vergroten. Het heeft er reeds blijk van gegeven zich daadwerkelijk in te zetten voor regionale samenwerking. Van belang zijn de bijdragen aan de NAVO-operaties op de Balkan, alsook aan Operatie Enduring Freedom/ISAF in Afghanistan. Niet vergeten mag worden dat Roemenië ten tijde van het Kosovo-conflict een belangrijke, ondersteunende rol heeft gespeeld. De relaties met de buurlanden zijn goed, al zijn er incidentele spanningen met Oekraïne (grensgeschil) en Hongarije (rechten Hongaarse minderheid). De opbouw van een 'civil society' (transparantie, bestrijding van corruptie) blijft het belangrijkste aandachtspunt. Daarnaast bestaat er zorg over de samenstelling en rol van de veiligheidsdiensten.

Politiek: het land maakt een cultuuromslag door van een streng repressief regime, met een totaal vastgelopen planeconomie, naar een democratie met een vrij markt economie. Dat vergt veel tijd en energie, maar de wens om snel geheel te integreren in de Euro-Atlantische structuren is evident. Stabiliteit bedreigende factoren zijn het gebrek aan transparantie in overheids-structuren, waaronder de rechterlijke macht, en corruptie.

Economie: Roemenië heeft voortgang geboekt in de richting van een functionerende markteconomie. De economische groei was in 2001 5,3 %. Werkloosheid is 6,6 %, inflatie 34,5 %.

Defensie: Roemenië is de afgelopen jaren gebukt gegaan onder de last van een ouderwetse en veel te grote krijgsmacht. Het militaire hervormingsproces is in volle gang, maar er is het risico dat er vertraging optreedt door gebrek aan financiële middelen en bureaucratische obstructie. Het potentieel is aanwezig, maar er is nog een lange weg te gaan. Het Defensie-budget bedraagt 2,38 % van het BNP. Daarvan is 38% bestemd voor aankopen en investeringen. Hervorming is een zaak van lange duur en afhankelijk van de beschikbaarheid van voldoende financiële middelen.

Deelname aan NAVO geleide vredesoperaties: Roemenië neemt deel aan SFOR met een eenheid militaire politie en brandweer (luchtmacht), en een peloton genie (ingedeeld bij het Nederlandse contingent). Aan KFOR wordt een compagnie infanterie bijgedragen. Er wordt 1 bataljon troepen 'stand by' gehouden voor SFOR en KFOR operaties en er wordt overwogen een police force unit aan KFOR ter beschikking te stellen. Daarnaast heeft Roemenië een bataljon medische en NBC specialisten, militaire politie en 'mountain rangers' beschikbaar gesteld voor ISAF en Enduring Freedom.

Non-proliferatie: Roemenië is partij bij NPT, CTBT, CWC en BTWC. Het is lid van de Australië groep en de NSG, maar geen lid van de MTCR.

Maatschappelijk draagvlak: de publieke steun is volgens officiële opgave groot (85%).

Bilateraal: bilaterale samenwerking met Nederland betreft deelname aan cursussen in operationele defensie planning en commandovoering, luchtverdediging, mijnenbestrijding en duik oefeningen.

Slovenië

Politiek: de politieke situatie is stabiel. Slovenië heeft in de voorbereiding tot het lidmaatschap aanzienlijke vorderingen gemaakt. Aandachtspunten hier zijn de bescheiden omvang van de defensie-uitgaven en het draagvlak. De autoriteiten dienen voldoende binnenlands-politiek draagvlak voor toetreding te creëren.

Economie: de macro-economische ontwikkeling verloopt gunstig. Voortgang met privatisering en verbetering van het investeringsklimaat is echter noodzakelijk. De economische groei was in 2001 3,0 %. Werkloosheid was 6,4 %, inflatie 8,4 %.

Defensie: de militaire hervormingen bevinden zich op de goede weg maar gezien het financieel potentieel waarover het land beschikt schieten inspanningen te kort. Aandachtsgebieden zijn interoperabiliteit, training en personeels beleid. Het Defensie-budget bedraagt 1,5 % van het BNP. Daarvan is 24 % bestemd voor aankopen en investeringen.

De landmacht is afhankelijk van verouderd materieel waardoor logistieke problemen bestaan en NAVO-interoperabiliteit problemen oplevert.

De operationele capaciteiten van marine en luchtmacht zijn beperkt.

Deelname aan NAVO geleide vredesoperaties: deelname begint langzamerhand vorm te krijgen. Aan SFOR worden twee pelotons bijgedragen bestaande uit militaire politie, medisch personeel en luchttransport troepen.

Wetgeving: er zijn geen wettelijke belemmeringen die de ondertekening van het verdrag van Washington in de weg staan, met dien verstande dat de mogelijkheid (niet de verplichting) bestaat om een referendum over toetreding te houden. Gezien het betrekkelijk geringe maatschappelijke draagvlak valt niet geheel uit te sluiten dat dit referendum negatief uitvalt.

Non-proliferatie: Slovenië is partij bij NPT, CTBT, CWC en BTWC. Het is lid van de NSG, maar geen lid van de Australië groep en MTCR.

Maatschappelijk draagvlak: het maatschappelijk draagvlak voor toetreding is beperkt en schommelt rond de 50%.

Bilateraal: de bilaterale samenwerking tussen Nederland en Slovenië betreffen deelname aan cursussen op het gebied van commandovoering, luchtverdediging, luchtverkenning en 'search & rescue.'

Slowakije

Politiek: er is voortgang geboekt in het hervormingsproces hoewel corruptie nog een probleem is en nadere implementatie van wetgeving nodig is om de 'rule of law', waaronder de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, te effectueren. Slowakije heeft in de voorbereidingen voor NAVO-lidmaatschap aanzienlijke voortgang gemaakt. De vrees dat (de partij) van oud-premier Meciar na de verkiezingen van september jl. een plaats zou krijgen in de regering is niet bewaarheid. Er bestaat enige zorg over onvoldoende bescherming van geclassificeerde informatie.

Economie: op economisch gebied wordt goede vooruitgang gemaakt en de macroeconomische stabiliteit wordt gehandhaafd. De economische groei bedroeg in 2001 3,3 %. Werkloosheid was 19,4 %, inflatie 7,3 %.

Defensie: er wordt goede vooruitgang geboekt bij de militaire hervormingen en de plannen zijn realistisch. Aandachtsgebieden zijn training, snelle inzetbaarheid, personeels beleid en beheersing van het engels. Het Defensie-budget bedraagt 1,9 % van het BNP. Daarvan is 8 % bestemd voor aankopen en investeringen. De landstrijdkrachten vormen de ruggengraat van de krijgsmacht. Expertise op het gebied van NBC kan voor NAVO interessant zijn.

Deelname aan NAVO geleide vredesoperaties: deelname bestaat uit een compagnie genietroepen aan KFOR. Er is een toezegging gedaan om met een helicopter detachement deel te nemen aan (het Nederlandse contingent bij) SFOR. Daarnaast wordt bijgedragen aan ISAF / Enduring Freedom.

Wetgeving: aanpassing van wetgeving om ondertekening van het verdrag van Washington mogelijk te maken is noodzakelijk.

Non-proliferatie: Slowakije is partij bij NPT, CTBT, CWC en BTWC. Het is lid van de Australië groep en de NSG, maar geen lid van de MTCR.

Maatschappelijk draagvlak: de publieke steun voor toetreding schommelt rond de 60 % en informatie campagnes beginnen vrucht af te werpen. *Bilateraal:* de bilaterale contacten betreffen Slowaakse deelname aan cursussen in commandovoering, luchtverdediging, geïntegreerde luchtcontrole operaties en vredesmissies. Het Ministerie van Defensie werkt sinds kort samen met het Britse MoD aan de zgn. 'Junior Staff Officers Course' die in Slowakije wordt opgezet.

Op bilateraal gebied verdient nog vermelding dat alle genoemde landen gebruik hebben kunnen maken van programma's als PSO en MATRA, gericht op economische ontwikkeling, resp. 'civil society'. De aspirant-toetreders die tevens kandidaatlidstaat van de EU zijn hebben in het kader van de pre-accessie gebruik gemaakt van programma's gericht op administratieve ondersteuning.

Conclusie

De meeste deelnemers aan het MAP hebben de afgelopen jaren aanzienlijke voortgang geboekt, maar niemand mag verwachten dat de nieuwe toetreders in alle opzichten aan de NAVO-normen voldoen. Dat zal nog geruime tijd duren, zoals dat ook in het verleden bij toetreding van nieuwe leden het geval was. Hoewel elk land eigen karakteristieken kent, valt op dit punt veel te leren van de toetreding van Hongarije, Tsjechië en Polen. Deze landen hebben de afgelopen jaren diepgaande aanpassingsprocessen doorgemaakt en doen dat in feite nog steeds. De omvorming van militaire capaciteiten en structuren die uit de tijd van het Warschaupact dateren kost veel tijd, inspanning en geld. Dat zal ook voor de nieuwe toetreders gelden. Hoewel die gebruik hebben kunnen maken van het toegespitste voorbereidingsprogramma, in de vorm van het MAP, zullen ook deze nog geruime tijd moeten voortgaan met hun hervormingsproces. Landen als Roemenië en Bulgarije, hebben het daarbij, gezien het verleden, moeilijker dan de Baltische staten die in feite met een schone lei konden beginnen. Gezien het langlopende karakter van het aanpassingsproces wordt dan ook gewerkt aan een heldere agenda voor verdere hervorming voor die landen die in Praag zullen worden uitgenodigd, zodat het hervormingsproces, ook tijdens de ratificatieperiode en na toetreding actief kan worden vervolgd.

De andere, net zo belangrijke les uit de eerdere uitbreiding is dat deze landen zich vrijwel naadloos hebben aangepast aan het NAVO besluitvormingsproces. De effectiviteit van de NAVO is er niet door aangetast. Integendeel, Hongarije, Tsjechië en Polen hebben een goede bijdrage geleverd, bijvoorbeeld door een actieve deelname aan de NAVO-vredesoperaties op de Balkan.

De afweging welke landen tot het bondgenootschap moeten worden toegelaten wordt bepaald door de factoren, zoals die door de NAVO zijn geformuleerd. Het gaat daarbij om de vraag of de aspirant-toetreders bereid en in staat zijn de verantwoordelijkheden en verplichtingen van het lidmaatschap op zich te nemen. De NAVO moet voorts van mening zijn dat het lidmaatschap van deze landen de algehele politieke en strategische belangen van het bondgenootschap dient, de effectiviteit en cohesie versterkt, en het lidmaatschap de algehele Europese veiligheid en stabiliteit vergroot.

Op basis van deze overwegingen en na bestudering van de voortgang die de aspirant-toetreders hebben geboekt, is de regering voornemens om in Praag zijn steun uit te spreken voor het verlenen van een uitnodiging tot NAVO toetreding aan Bulgarije, Estland, Letland, Litouwen, Roemenië, Slovenië en Slowakije. Toetreding van deze landen tot de NAVO vormt een verdere stap in het proces van opheffing van de onnatuurlijke tweedeling van Europa die tijdens de Koude Oorlog ontstond. Het zal de democratie en rechtsstaat in de toegetreden landen helpen consolideren. Toetreding van genoemde landen zal het vermogen van de NAVO versterken een adequaat antwoord te bieden op de huidige en toekomstige dreigingen. Toetreding zal de veiligheid en stabiliteit op het Europese continent verder vergroten.

1. In het Strategisch Concept van de NAVO uit 1999 staat: 'The Alliance remains open to new members under Article 10 of the Washington Treaty. It expects to extend further invitations in coming years to nations willing and able to assume the responsibilities and obligations of membership, and as NATO determines that the inclusion of these nations would serve the overall political and strategic interests of the Alliance, strengthen its effectiveness and cohesion, and enhance overall European security and stability.'

2. De drie gemeenschappelijk gefinancierde budgetten van de NAVO bedragen in totaal € 1,3 miljard, waaraan Nederland jaarlijks ongeveer €52 miljoen bijdraagt (iets minder dan vier procent).

London Financial Times

Pentagon voices doubts on new NATO candidates

November 13, 2002

By Judy Dempsey

BRUSSELS -- Pentagon officials have suggested to Donald Rumsfeld, US defense secretary, that the prospects of three of the seven countries hoping to be invited to join Nato at next week's summit in Prague should be reconsidered.

Some of Mr Rumsfeld's staff are uneasy at what they see as the insufficiently tight security arrangements of the US's new allies - but he has overruled them and vowed to press on with enlargement.

"These were middle-level staff who said Washington should think again about inviting Latvia, Slovenia and Bulgaria," said a senior Nato diplomat.

"But the glitch has been removed by the top. Unless something really unexpected happens between now and next week, all seven are in," he added.

The seven countries lining up to join the US-led military alliance, the second biggest enlargement since the end of the cold war in 1990, are Estonia, Latvia and Lithuania, Slovenia, Slovakia, Bulgaria and Romania. Poland, Hungary and the Czech Republic joined in 1999.

A Nato diplomat said the Pentagon staff had named Latvia and Bulgaria because they were far from satisfied with security arrangements on joining the alliance, said another Nato diplomat.

Slovenia, he added, was singled out for a different reason. The government in Ljubljana had assumed it would be invited to join Nato next week despite doing little to boost defence expenditure, restructure its forces or change public opinion, whose support for Nato, unlike other candidate countries, is under 50 per cent.

Although diplomats said it was "a bit late" for anyone in the Pentagon to have reservations over Nato enlargement at this stage in the Prague timetable, they reflected lingering divisions among its civilian and military staff.

"The Pentagon has generally been divided over the need for enlargement, given that it has other priorities such as Afghanistan and Iraq," he added. "But if it wanted to make a big issue out of it, it should have done it months ago."

MISSILE DEFENSE

Ministeries van Buitenlandse Zaken en van Defensie

27 857 Missile Defense

Nr. 5 – Brief van de Ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 1 november 2002

Het Amerikaanse besluit een nationaal raketverdedigingssysteem te ontwikkelen was voor de regering aanleiding de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) enkele vragen voor te leggen (Buza000622).

De regering is de Adviesraad zeer erkentelijk voor zijn advies getiteld “De Amerikaanse plannen voor raketverdediging nader bekeken. Voors en Tegens van bouwen aan onkwetsbaarheid”, dat 4 september jl. is gepubliceerd. Het rapport bestrijkt een groot aantal kwesties op het gebied van non-proliferatie, raketverdediging en het nieuwe Strategische Raamwerk tussen de Russische Federatie en de Verenigde Staten. Het is een waardevolle bijdrage aan het Nederlandse debat over raketverdediging.

In deze reactie op het advies van de AIV gaat de regering eerst kort in op de analyse van de AIV en staat zij vervolgens stil bij elk van de aanbevelingen.

De analyse

In eerdere brieven aan de Tweede Kamer, laatstelijk die van 25 maart 2002 (TK 27857, nr.2), heeft de regering het beleid uiteengezet ten aanzien van de Amerikaanse voornemens met betrekking tot Missile Defense (MD). In de brief van 5 juli 2001 (TK 27857, nr.1) stelde de regering dat zoveel mogelijk moet worden gestreefd naar multilaterale in plaats van unilaterale reacties op het vraagstuk van de verspreiding van massavernietigingswapens en ballistische raketten. Een wezenlijk bestanddeel daarvan is de versterking en de verdere ontwikkeling van het internationale stelsel van non-proliferatie en ontwapening. Dit uitgangspunt blijft onverminderd van kracht. Tevens werd in deze brief onderkend dat raketverdediging ook een deel van dat antwoord kan vormen. Ten aanzien van Theatre Missile Defense (TMD), bestemd voor de bescherming van uitgezonden eenheden en al jaren op de agenda van de NAVO, is Nederland reeds geruime tijd actief. Wat betreft territoriale raketverdedigingssystemen daarentegen, gold als één van de uitgangspunten dat zij in ieder geval niet ten koste zouden mogen gaan van de strategische stabiliteit tussen de kernwapenstaten of van de internationale structuur van non-proliferatie en wapenbeheersing.

De ontwikkelingen sedertdien hebben laten zien dat althans voor de afzienbare toekomst de Amerikaanse MD-plannen geen grote schokgolven in het strategische landschap hebben teweeggebracht. In onze brief van 25 maart jl. zijn wij hier uitgebreid op ingegaan. De terugtrekking van de Verenigde Staten uit het ABM-verdrag en de relatief soepele overgang naar een nieuw Strategisch Raamwerk tussen de Verenigde Staten en de Russische Federatie, alsmede de gematigde Chinese opstelling, hebben veel van de Nederlandse zorgen kunnen ondervangen. Tegen deze achtergrond meent de regering dat de verdere ontwikkeling van een beperkt strategisch raketverdedigingssysteem, ook wanneer dit eventueel uitgebreid zou gaan worden tot het Europese NAVO-grondgebied, op zichzelf geen negatieve gevolgen hoeft te hebben voor de strategische stabiliteit in Europa. Het aanbod van de Verenigde Staten voor samenwerking bij de ontwikkeling van MD-capaciteiten acht de regering een positieve ontwikkeling. Het biedt aanknopingspunten voor verder overleg, bilateraal en met Europese bondgenoten.

Een belangrijk aspect in de MD-discussie betreft de beoordeling van de dreiging en de manier daarmee om te gaan. De AIV is hierop in zijn advies uitgebreid ingegaan. In de brief van 25 maart jl. heeft de regering gesteld de opvatting van de Verenigde Staten te delen dat van de voortgaande verspreiding van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen naar risicolanden een groeiende dreiging uitgaat. Hierin is geen verandering gekomen; er zijn in de tussentijd eerder aanwijzingen bijgekomen dat het om een serieus probleem gaat. Niettegenstaande deze groeiende dreiging is wel duidelijk, en daarin is de regering het geheel met de AIV eens, dat het nog geruime tijd kan duren alvorens het Nederlands grondgebied binnen het bereik komt van raketten uit risicolanden. Dat laat onverlet dat delen van het NAVO-grondgebied zich nu reeds binnen het bereik van raketten van korte en middellange dracht bevinden (waartegen onder meer TMD-systemen enige bescherming kunnen bieden). De ontwikkeling en de invoering van een beschermingssysteem tegen langeafstandsraketten kosten echter nog de nodige tijd. Het Amerikaanse MD-systeem dat thans wordt ontwikkeld bestaat grotendeels slechts op de tekentafel. Kortom, Missile Defense is een verdediging in ontwikkeling tegen een dreiging in ontwikkeling.

De AIV constateert in zijn analyse dat, terwijl nu al delen van het NAVO-grondgebied binnen het bereik vallen van raketten van risicolanden en dit niet geldt voor de Verenigde Staten, de Europese NAVO-bondgenoten vooralsnog minder dan de Verenigde Staten de noodzaak inzien van investeringen in een raketverdedigingssysteem ter bescherming van het eigen grondgebied. De regering is zich hiervan bewust. De brede mate van overeenstemming in de NAVO over de technische mogelijkheden van risicolanden heeft zich tot op heden inderdaad niet vertaald in eensgezindheid over de concrete dreiging die dit meebrengt, noch over het antwoord daarop. Daarbij speelt mede een rol dat de Verenigde Staten en de Europese bondgenoten vaak verschillend denken over het gewicht dat aan respectievelijk capaciteiten en intenties moet worden toegekend. De Verenigde Staten richten zich vooral op de *capaciteiten* van de verschillende staten van zorg, terwijl de Europese bondgenoten meer geneigd zijn in hun afweging *de intenties* van deze staten mee te wegen. Intenties zijn niet eenvoudig te meten.

Daarnaast speelt ook een rol dat verschillend kan worden gedacht over de gevoeligheid van risicolanden voor (nucleaire) vergelding. De AIV stelt dat ook een risicoland gevoelig moet worden geacht voor vergelding, terwijl de Verenigde Staten ervan uitgaan dat dit na het einde van de Koude Oorlog niet per definitie meer zo is, en zeker niet in dezelfde mate. Een andere opmerking van de AIV is dat, indien een land de Verenigde Staten of één van de bondgenoten met massavernietigingswapens zou willen aanvallen, een raket niet het meest waarschijnlijke overbrengingsmiddel is. Er zijn inderdaad scenario's denkbaar waarin andersoortige overbrengingsmiddelen dan raketten een rol spelen. Dat neemt naar de mening van de regering echter niet weg dat vanuit militair-strategisch oogpunt raketten een unieke categorie vormen vanwege hun snelheid en de omstandigheid dat ze van grote afstand kunnen worden ingezet.

De aanbevelingen

Rol van de NAVO

De AIV concentreert een aantal van zijn aanbevelingen op nader overleg in de NAVO. Zo adviseert de raad de regering zijn kanttekeningen van technologische en politieke aard aan de orde te stellen in NAVO-verband. Tevens moet er wat de AIV betreft een gezamenlijke analyse komen van de aard, de omvang en de betekenis van de raketdreiging voor het gehele NAVO-grondgebied, conform artikel 4 van het Noordatlantisch Verdrag. Volgens de AIV moet deze analyse in nauwe samenspraak met Rusland worden gemaakt, bij voorkeur in de in mei 2002 opgerichte NAVO-Rusland-Raad (NRR). De AIV benadrukt dat een dergelijke analyse een voorwaarde is voor de volgende stap, gezamenlijk onderzoek naar de wijze waarop de NAVO met de dreiging moet omgaan. Daarbij kan, aldus de AIV, een raketverdedigingssysteem één van de opties zijn, maar moeten ook andere maatregelen aan bod te komen, zoals die om proliferatie tegen te gaan. Vanwege het ontbreken van een acute dreiging van ballistische raketten tegen het Nederlandse grondgebied, beveelt de AIV ten slotte aan territoriale raketverdediging thans geen prioriteit te geven ten opzichte van andere inspanningen in NAVO-kader.

De regering is het met de AIV eens dat bespreking van MD in de NAVO van groot belang is. Daarbij zou wat de regering betreft in eerste instantie de aandacht moeten uitgaan naar de politieke en de strategische aspecten van de dreiging. De technische parameters van de dreiging komen in bondgenootschappelijk kader immers al uitgebreid aan de orde. Op grond van door bondgenoten aan de NAVO ter beschikking gestelde inlichtingen schetsen deskundigen gezamenlijk een dreigingsbeeld, dat gezien de aard van de informatie een hoge veiligheidsrubricering heeft. Er bestaat dus een gemeenschappelijk dreigingsanalyse voor zover het de aard van de raketprogramma's van een aantal risicolanden betreft. Hierboven is reeds geconstateerd dat deze technische overeenstemming tot op heden niet heeft geleid tot een eensluidende politiek-militaire benadering. De regering is het geheel met de AIV eens dat de verschillen van inzicht zover mogelijk moeten worden overbrugd. De regering spant zich in om de dialoog hierover in het bondgenootschap te bevorderen.

Een dialoog over de dreiging dient ook met de Russische Federatie gevoerd te worden, hoewel de regering een duidelijk onderscheid wenst te blijven maken tussen besprekingen in NAVO-kader en die in NRR-kader. Rusland neemt in deze werkgroep een constructieve houding in en erkent ook dat er sprake is van een toegenomen dreiging. Tegelijkertijd beoordeelt Rusland de dreiging over het algemeen als minder groot dan NAVO-partners, en met name de Verenigde Staten. De NRR heeft reeds een ad hoc werkgroep non-proliferatie ingesteld waarin Nederland een actieve rol speelt. De werkgroep heeft de taak een gezamenlijke analyse te maken van de wereldomvattende trends van de verspreiding van massavernietigingswapens en van de mogelijkheden voor praktische samenwerking bij de bescherming tegen nucleaire, biologische of chemische middelen (NBC). Daarnaast is er onder de NRR een werkgroep ingesteld die de interoperabiliteit tussen Russische en NAVO TMD-systemen bespreekt.

De uitkomst van de bondgenootschappelijke discussie zal naar de mening van de regering moeten bepalen of de NAVO haar doelstellingen op het gebied van de raketverdediging moet aanpassen. Moet de bescherming van uitgezonden troepen met Theater Missile Defense capaciteiten worden uitgebreid tot de bescherming van

het grondgebied met een territoriaal raketverdedigingsstelsel? Andere elementen die in deze discussie een rol spelen, zijn de vraag of, en zo ja hoe, Nederlandse bedrijven kunnen worden ingeschakeld bij de ontwikkeling van MD, de termijn waarop het Amerikaanse stelsel werkelijk operationeel zal zijn en hoeveel het de bondgenoten zou gaan kosten. De regering is het overigens met de AIV eens dat er gezien de ontwikkeling van de dreiging nog tijd is om een dergelijke discussie gedegeen te voeren.

Theatre Missile Defense

Enkele andere aanbevelingen van de AIV hebben betrekking op Theatre Missile Defense (TMD). De AIV beveelt aan dat mede wordt voortgebouwd op de haalbaarheidsstudie voor een NAVO-breed TMD, die eind 2002 zal worden afgerond. De AIV beveelt voorts aan dat de nationale Nederlandse inspanningen op het gebied van TMD zo snel mogelijk deel gaan uitmaken van een gezamenlijk NAVO-TMD-concept. De Nederlandse TMD-inspanningen moeten verder een plaats krijgen in de prioriteitstelling die in het kader van de voorbereidingen van de NAVO-top in Praag (november 2002) wordt besproken, aldus de AIV.

Er wordt reeds sedert vele jaren en op verschillende niveaus binnen de NAVO gesproken over de groeiende dreiging van raketproliferatie. Dit heeft onder meer geleid tot de huidige NAVO-doctrine dat uitgezonden troepen bescherming behoeven. Als direct uitvloeisel daarvan heeft Nederland in het midden van de jaren tachtig besloten tot aanschaf van het Patriot wapensysteem waarvan de raket de komende jaren zal worden vervangen door de PAC III. Ook de vervanging van het verouderde HAWK systeem door Duitse PATRIOT systemen leidt tot versterking van de capaciteit om uitgezonden troepen te beschermen. Hiermee wordt tevens de Nederlandse bijdrage aan de Europese tekortkomingen gedeeltelijk ingevuld. Hiermee levert Nederland reeds een bijdrage aan raketverdediging, zij het dat deze verdediging is gericht tegen raketten met een korte dracht. Voorlopig is dit ook waar zich de concrete risico's voordoen. Voorts wordt jaarlijks geoefend met bondgenoten die eveneens over TMD-capaciteiten beschikken (Duitsland en de Verenigde Staten) in de door Nederland georganiseerde oefening 'Optic Windmill'. Nederland speelt hierin een sleutelrol. De ervaringen en resultaten van de oefening zijn van wezenlijk belang voor de opzet en de verdere ontwikkeling van het NAVO-TMD-concept. Op die wijze wordt bewerkstelligd dat de huidige TMD-capaciteit kan worden geïntegreerd in NAVO-missies die daaraan behoefte hebben. Verdere inpassing in een gemeenschappelijk NAVO-TMD-concept ligt daarbij voor de hand, waarbij zoals de AIV reeds opmerkt, het onderscheid tussen Theatre Missile Defense en strategische Missile Defense minder scherp is dan in het verleden, toen het ABM-verdrag het verschil definieerde.

Deze zomer is de discussie binnen NAVO in een stroomversnelling gekomen door het Amerikaanse aanbod MD-capaciteiten beschikbaar te stellen aan Bondgenoten. Raketverdediging zal dan ook op de Top van Praag aan de orde komen. Er zal onder meer een besluit worden genomen over de verdere discussie. Geheel in lijn met het AIV-rapport bepleit Nederland dat het hierbij niet alleen om de 'capabilities', maar ook over het concept als zodanig zou moeten gaan, waarbij politieke en strategische factoren moeten worden meegewogen. Tegelijkertijd staat Nederland constructief tegenover het voorstel voor een vervolg op de eerdergenoemde technische TMD-studie, zodat ook de technische en operationele aspecten van eventuele territoriale verdediging van het Europese NAVO-grondgebied tegen ballistische raketten kunnen worden onderzocht en meegenomen in de afwegingen. Ook de activiteiten (hoewel initieel inventariserend) van de TMD Ad Hoc Working Group (TMD AHWG), die 31 juli jl. is geïnaugureerd als werkgroep van de NAVO Rusland Raad, worden bij deze afwegingen meegenomen.

Non-proliferatie

De AIV benadrukt voorts dat non-proliferatie en wapenbeheersing essentiële elementen blijven in de strijd tegen de verdere verspreiding van massavernietigingswapens. Ter versterking van non-proliferatieregimes oppert de raad de gedachte om de VN, op initiatief van de Veiligheidsraad, een krachtig politiek signaal te laten geven door landen die in weerwil van internationale non-proliferatieregimes toch het bezit van massavernietigingswapens nastreven, bij voorbaat met de zekerheid van een harde afstraffing te confronteren. De AIV lijkt hiermede overigens een kanttekening te zetten bij de stelling dat naast capaciteiten ook intenties dienen mee te wegen in de beoordeling van de dreiging van proliferatie.

Voor Nederland bestaat de kern van het non-proliferatiebeleid uit de wapenbeheersings- en ontwapeningsverdragen die op de gebieden van nucleaire, chemische en biologische bewapening een ondubbelzinnig normstellend karakter hebben. Helaas is dit bouwwerk nog niet compleet en blijkt de afdwingbaarheid van deze normen soms een probleem. Het ontbreken van universaliteit, gevallen van niet-naleving en uiteenlopende veiligheidspolitieke belangen vormen een voortdurende bedreiging.

Nederland zal blijven voortgaan om bilateraal, samen met EU-partners of in gelegenheidscoalities met andere landen, de verworvenheden te behouden en vooruitgang op nieuwe gebieden te bereiken. Zo is onlangs een samen met Japan en Australië opgestelde politieke verklaring afgelegd in New York en marge van de AVVN, met als doel de landen die dat nog niet hebben gedaan te bewegen tot ratificatie van het Alomvattend

Kernstopverdrag (CTBT). In Genève leidt Nederland sinds twee jaar informele activiteiten met als oogmerk onderhandelingen over een verdrag dat de productie van splijtstof voor explosiedoeleinden moet verbieden, naderbij te brengen. Tevens wordt, in nauwe samenwerking met EU-partners, door Nederland actief gewerkt aan de totstandkoming van een internationale gedragscode tegen de proliferatie van ballistische raketten (International Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation - ICOC). De ICOC zal worden gelanceerd tijdens een conferentie in Den Haag eind november. Ook spant Nederland zich in om, nu de Ad Hoc Groep ter versterking van het Biologische Wapens (BW) verdrag in elk geval voor de afzienbare toekomst niet meer bijeen zal komen, toch een werkprogramma in het kader van het BW-verdrag op te stellen voor de komende jaren. Daarnaast draagt Nederland financieel bij aan de vernietiging van chemische wapens en de ontmanteling van kernwapens in Rusland. Ook levert Nederland dit jaar extra bijdragen aan de OPCW en aan het IAEA-programma ter voorkoming van nucleair terrorisme. Daarnaast is Nederland actief lid van de exportcontroleregimes die de uitvoer van proliferatiegevoelige materialen en technologieën controleren.

De AIV schrijft terecht dat deze instrumenten proliferatie in sterke mate hebben kunnen indammen, maar dat ze niet waterdicht zijn, al was het alleen al omdat landen die wensen te prolifereren ook veelal hun eigen technologie (trachten te) ontwikkelen. Landen die hun verplichtingen niet nakomen of buiten de regimes vallen, moeten dan ook duidelijk op hun verantwoordelijkheden worden aangesproken. Het voorstel van de AIV dit in internationale fora, waaronder de VN, te doen kan de regering dan ook onderschrijven.

Strategische stabiliteit

Om te voorkomen dat raketverdediging ter bescherming van het eigen grondgebied zou leiden tot een nieuwe wapenwedloop, beveelt de AIV aan dat Nederland, samen met Europese bondgenoten, er bij de Verenigde Staten op aandringt een zodanige opstelling te ontwikkelen dat negatieve effecten tot een minimum worden beperkt, door bijvoorbeeld beperkingen aan te brengen op het aantal onderscheppingsraketten en op de stationering van interceptoren in de ruimte.

Nederland pleit ervoor NAVO-bondgenoten, maar ook andere landen zoals China, betrokken te houden bij de invulling van de Strategisch Raamwerk tussen de Verenigde Staten en de Russische Federatie, met name ten aanzien van raketverdediging gerelateerde voornemens. De Verenigde Staten geven duidelijk gehoor aan deze wens en besteden veel aandacht aan consultaties met uiteenlopende landen, waaronder inderdaad China. Ook in de NAVO en in bilateraal overleg met Washington komen deze zaken aan de orde. Het is echter nog te vroeg voor een gedachtewisseling c.q. het delen van informatie met China en Rusland over de gedetailleerde opbouw en de samenstelling van een raketverdedigingssysteem.

De AIV is van mening dat Nederland samen met Europese bondgenoten bij de Verenigde Staten moet bepleiten dat het Amerikaans-Russische verdrag inzake offensieve reducties wordt voorzien van verificatiebepalingen en dat het Strategisch Raamwerk tussen beide landen wordt uitgebreid met andere landen, in het bijzonder China. De nieuwe vriendschappelijke relatie tussen beide landen zou er ook toe moeten leiden dat de nog in groten getale aanwezige Russische tactische kernwapens in de reducties worden betrokken.

Het verdrag van Moskou tussen de Verenigde Staten en de Russische Federatie ter vermindering van de aantallen strategische kernwapens en totstandkoming van een Strategisch Raamwerk tussen deze beide landen zijn belangrijke stappen. Zoals in de analyse hierboven reeds is opgemerkt, zijn de gevreesde destabiliserende gevolgen van de opzegging van het ABM-verdrag tot op heden uitgebleven. Nederland blijft bij de Russische Federatie en de Verenigde Staten pleiten voor concrete afspraken over transparantie en verificatie bij de uitvoering van het Verdrag van Moskou. Het verdrag heeft overigens een commissie in het leven geroepen die de uitvoeringsbepalingen op dit vlak verder moet invullen.

De regering kan zich van harte aansluiten bij het advies van de AIV dat gesprekken tussen de Russische Federatie en de Verenigde Staten over Tactische Nucleaire Wapens (TNW's) dienen te worden aangemoedigd. Nederland heeft dit in het verleden reeds meermalen gedaan. Discussies over vermindering van TNW's zijn wat de regering betreft primair een bilaterale kwestie tussen Washington en Moskou. Nederland zal zich echter wel blijven inzetten om dit proces te stimuleren. In de ad hoc werkgroep van nucleaire experts van de NRR wordt op het ogenblik gesproken over vertrouwenwekkende maatregelen op nucleair gebied tussen de NAVO-bondgenoten en de Russische Federatie. Als startschot voor dit proces heeft Nederland in samenwerking met de NAVO en de Russische Federatie in Den Haag in april 2002 een succesvol verlopen conferentie georganiseerd over de veiligheidsaspecten van kernwapens en hun opslag. De vervolgdiscussie zou zich volgens Nederland moeten richten op het verbeteren en verdiepen van de dialoog over nucleaire strijdkrachten en op termijn ook TNW's moeten omvatten.

Reuters

Denmark says US may root missile defence in NATO

8 november 2002

COPENHAGEN (Reuters) - Denmark said on Friday the United States was moving toward anchoring missile defense inside NATO and parliamentary sources signaled it could approve the use of a US radar base in Greenland if this were agreed.

A US official said talks were under way with NATO allies, but no decisions had been taken and there had been no consultations on specific issues such as missile defense bases.

"Prospects of the missile defense now being rooted in NATO...gives a considerably clearer picture of the political and strategic frames for further development of missile defense," the Danish Foreign Ministry said in a statement.

In June the United States unilaterally withdrew from the 1972 Anti-Ballistic Missile (ABM) treaty in order to build a missile defense system, prohibited under ABM, to protect itself against potential attacks.

Denmark, a NATO ally, said missile defense would be part of discussions at NATO's summit in Prague on November 21-22.

Washington has offered to share technology with allies but the idea of a joint NATO missile defense is new, sources say.

"The approach the United States has taken has been nuanced from National Missile Defense to a joint effort, including co-operation with Russia. But the US doesn't have a master plan," a NATO diplomat said.

The Danish Foreign Ministry said Copenhagen had not received a request from the United States for the Thule military radar installation, in the northwest of the vast Arctic island of Greenland, to be used for missile defense.

Greenland, which belongs to Denmark, has enjoyed limited home rule since 1979 but the Danish government is responsible for foreign, security and defense policy on the island.

In 1987 the Danish parliament passed a resolution forbidding the use of the radar base at Thule for offensive purposes or in contradiction of the ABM treaty, which was seen as the foundation for international arms control.

But parliamentary sources said Denmark could be open to the prospect of extending the base for missile defense if the shield were extended to NATO allies.

A US official, who asked not to be named, said Washington was in early talks with the Danish government and Greenland.

Danish Prime Minister Anders Fogh Rasmussen has invited Greenland's premier, Jonathan Motzfeldt, to join the Danish delegation to the NATO summit in Prague.

The reason for the invitation is that it is expected that the US wants preliminary talks about a joint NATO participation in the missile defense," Greenland's home rule government said in a statement.

Jane's Defence Weekly

French turnaround on NATO missile defence

13 November 2002

by Luke Hill

A sudden policy turnabout by France has given the green light for NATO to commission a new industry study on missile defence to protect population areas and territory (*Jane's Defence Weekly* 30 October).

It is likely to begin around mid-2003, alliance diplomats and industry sources told *JDW*.

The study has the potential to link NATO territorial missile defence to Washington's offer to extend its missile defence shield, now under development, to protect 'allies and friends'. Previously, Paris had balked at the US proposal, backed by the other 17 NATO allies, to expand the scope of an existing NATO feasibility study for theatre missile defence (TMD). Two competing industrial consortia are on the verge of finalising 18 months of conceptual design work for a multi-level TMD for deployed troops. They are due to present their separate TMD models on 15 January, leading to development of a NATO staff target by 2004, with full-scale development beginning in 2005 and deployment by 2010.

A French diplomat told *JDW* that a compromise had been worked out to launch a new study rather than extend the existing one, which would have cost an estimated \$6 million to \$17 million and likely delayed its

conclusion to the end of 2003. There is no cost estimate or timetable for the new study, nor is it known whether the two-team approach will be taken.

With conformation of the switch in position by France at a 28 October meeting of the Executive Working Group, the technical body overseeing missile defence work, a military operational requirement will be developed by NATO planners at Supreme Headquarters Allied Powers Europe. The NATO Resources Board will consider funding proposals in time for defence ministers to give the go-ahead for a new study as early as June 2003, a senior NATO official told *JDW*.

“It is a pretty big change of position and a significant step for NATO, a penetration of the political thinking into recognising the threats of the 21st century that cover a much broader spectrum of both civil and military elements”, the official said, confirming the new study will look at protecting “all” NATO territory. However, given the lag time in the NATO programme, it is too early to predict a link-up with US missile defence plans, the official added.

There has been concern that NATO would lose out by allowing the two experienced teams assembled for the TMD study to disband. However, a NATO official told *JDW* there are possibilities that “they can be kept on in slimmer form” between mid-April, when a question and answer period runs out, and the launch of a new study.

The two teams are:

- Lockheed Martin, MBDA, TRW Space & Electronics Group, three divisions of EADS, Astrium NV, and Stork Aerospace Group of the Netherlands; and
- Science Applications International Corp (SAIC), Boeing, EADS’ Launch Vehicles facility at Cedex, France, and the government-run military research bodies of Germany, the Netherlands and the UK.

Of two other teams that lost out on the TMD study in May 2002, the US half on the Raytheon-Thales team has since joined the Boeing-SAIC team and Northrop Grumman is now involved in acquiring TRW.

An industrial source speculated to *JDW* that the chance of getting Thales back in the programme may have helped motivate France’s change in position.

Janes’s Defence Weekly

Czech offer to host parts of US missile defence system

13 November 2002

by Jiri Kominekl and Michael Sirak

The Czech Republic has indicated it may allow the USA to base components of its nominal ballistic missile defence (BMD) system on its territory, according to senior Czech defence officials.

Czech Minister of Defence Jaroslav Tvrdik said it is unlikely that the USA would seek to station missile interceptors on Czech soil, but might wish to position sensor systems there. He said he planned to submit a proposal to parliament to enable the potential co-operation.

The Czech Republic could play a role, albeit limited, in developing a passive sensor system, he noted. “We could supply the VERA-E passive radar system or some variant of this system into the overall defence scheme,” he said.

The USA seeks in coming decades to field a layered and fully integrated defensive shield that can defeat ballistic missiles of all ranges launched from anywhere in the world. It has yet to define the operational architecture and mix of radar, sensors, command-and-control elements and interceptor systems that will comprise it.

The US government is involved in talks with allies on potential participation of foreign governments and industries in the project, and also on potential basing rights. To that end, it has devised levels of participation that focus on the needs of each partner country and the contribution it can make (*Jane’s Defence Weekly* 26 June). A foreign participant, depending on its level of involvement, will be able to influence both the type of BMD components developed and the architectures deployed to protect it, said US Air Force Lt Gen Ronald Kadish, director of the Missile Defense Agency.

Although the USA has yet to finalise any major agreements, talks with interested parties have facilitated “great progress in defining” areas of potential co-operation, Gen Kadish said, adding that he expects “many participants” eventually, with US allies at the forefront.

The Czech Republic has been negotiating with Washington bilaterally and on a multilateral level within the framework of NATO on how the alliance can improve its overall defence capabilities against potential strikes from ‘rogue’ states, or terrorists supported by those states’ governments.

“Obviously [BMD co-operation] is something that we would greet from a security point of view since it would provide additional security not only for the country but for all of NATO”, said Stefan Fule, Czech first deputy minister of defence. “We would also greet such a move since it would provide an excellent opportunity for our domestic defence industry to participate.”

While the Czech Republic is interested in participating, it does not have the budget capacity to participate in any significant manner, Fule said.

AFP

Britain needs missile defence system too: minister

London (AFP) Nov 12, 2002

Britain needs a missile defence system just as much as the United States does, Defence Secretary Geoff Hoon said Tuesday, hinting at a more support for Washington's plans from London. In a speech to the Foreign Policy Centre in London, he said the development of a defence against ballistic missile attack was "in the interests of the UK and its people, just as much as it is in the interests of the United States".

His comments will be seen as the strongest signal yet that London would be prepared to back Washington's bid to create a defensive missile shield. Hoon, who told parliament last month that he had ordered a detailed analysis of the implications of missile defence, again insisted the US had not yet decided whether they needed to use British bases for their so-called "Son of Star Wars" system.

He emphasised that when it came to considering such issues, he saw no "divergence" between basic British and US security interests. He said Iraq was only one of a number of "rogue" regimes seeking to acquire both a ballistic missile capability and weapons of mass destruction (WMD).

US President George W. Bush has made building a missile defence system a cornerstone of his national security policy, despite criticism at home and abroad leveled by those who believe the project will be destabilizing. Administration officials have brushed off the criticism, insisting an anti-missile shield could help protect the United States from an attack by what they see as "rogue states", such as Iran, Iraq and North Korea.

OUT OF AREA: RAPID REACTION FORCE

Jane's Defence Weekly

Terror threat could forge stronger transatlantic links

23 October 2002

by Luke Hill

A mutual sense of need and shifting perspectives on basic security and defence threats could propel the USA and its European allies in NATO into closer co-operation, possibly united under a shared strategic outlook absent since the end of the Cold War, say European defence analysts and policymakers.

"For the first time in a decade a common strategic perspective could emerge in Europe and the United States," said Karl-Heinz Kamp, head of force planning for the Konrad Adenauer Foundation think-tank and one of the sponsors of a half-day conference entitled "How Credible are Europe's Anti-Terror Defences?" in Brussels on 15 October.

Kamp said ever since the fall of the Iron Curtain there has been a long period of transition in which NATO has searched for and found new roles.

At the same time it has not shed internal rivalries over policy – from the expansive global role envisaged by the USA to the more regional approach by Europeans who have tended to focus on the Balkans. Also, the relationship has been tested by NATO military deployments to the Balkans, competition and suspicion between NATO and the EU's fledgling security policy, and growing defence capability and spending gaps.

Speaking two days after the 12 October Bali bombings in Indonesia, Kamp said the increasing need to co-operate in anti-terrorism efforts worldwide is causing the USA to realise it needs allies. "You need allies. Even with your fancy high-tech intelligence, you need people on the ground, plus you need allies for things like overflight and forward bases," Kamp said. He said the 'war on terrorism' might provide "new scope" leading to a more unified approach to defence and security, including an increased role for NATO, "and possibly to more pooling of resources".

"I hope it will not take more [dead] bodies for Europe and America to be pushed into a stronger transatlantic relationship," Kamp said. He cited the belief that NATO can serve as a ready back-up force, trained and capable of operating in complex multinational joint operations rather than the USA "going it alone" or in "coalitions of the willing".

Robert Cooper, head of the EU Council's Directorate of External Relations, agreed, citing polls of US public opinion showing strong support for military action against Iraq, but more and more preferring the support of allies. "In the end domestic opinion is what counts." Cooper attributed a great deal of NATO-EU friction to "the complication of having two organisations growing up in the same town for 50 years that haven't been speaking to each other". He said this has led to deep scepticism on both sides of the relationship, from a "NATO is experienced while the EU doesn't have a clue" perspective inside to alliance to "NATO is the past and the future is EU" approach in the EU.

Alexis Brouhns, Belgium's permanent representative to the EU's new threat-assessment and policy-advising Political Security Committee, predicted: "The US will be interested in the EU in the future." He said that permanent NATO-EU links are still blocked by a dispute between EU member Greece and NATO member Turkey, but pointed out that "the main problem is linked with an un-EU issue." He advised Europeans that in NATO "we have something at our disposition so let's use it and think on a strategic basis".

NATO's Assistant Secretary-General for Defence Planning and Operations Edgar Buckley told the conference there is strong historical evidence for the fact that "being NATO members influences policy decisions. And the more are involved, the more likely you are to participate" in multinational force protection. He pointed to the examples of Norway, Denmark and Canada, proportionally the three largest allied contributors to global military operations, either through NATO or UN peacekeeping forces. "You can't do it on your own. Working with the allies gives you the organisation and the structure, particularly in dealing with multinational command systems."

Washington Post

NATO Looking Ahead To a Mission Makeover

New Members, Force and Philosophy

BRUSSELS -- The North Atlantic Treaty Organization appears set to embrace a radically new military posture and strategy that would profoundly alter the shape and mission of the world's most significant military alliance, according to NATO officials here and government officials in a half-dozen European capitals.

In a series of interviews, these officials said the planned changes -- on the agenda of a NATO summit in Prague beginning Nov. 21 -- could remake the alliance more significantly than the other major item on the agenda, the admission of seven new members from Eastern Europe. A consensus on their entry was reached last summer, but invitations will be issued officially only during the Prague meeting.

Most dramatically, the NATO heads of government could announce creation of a multi-national rapid deployment force of about 21,000 troops that would allow NATO to operate quickly and effectively against new enemies far from Europe, the area NATO was formed to protect against the Soviet Union 53 years ago. NATO members may also announce commitments to acquire new aircraft and equipment that would make this an effective force and allow it to deploy on a week's notice.

"We're deconstructing the old NATO to build a new one to meet the threat of terrorism and weapons of mass destruction," said Nicholas Burns, the U.S. ambassador to the alliance.

Burns is one of a group of NATO officials pressing for changes they believe will preserve its importance. That means being willing and able to confront threats to the security of NATO members wherever they arise -- very likely far from Europe. NATO's board of directors, the North Atlantic Council, quietly negotiated a new agreement to this effect earlier this year, which NATO foreign ministers ratified -- without attracting any publicity -- at a meeting in Reykjavik, Iceland, last spring.

After years of debate over whether NATO should operate "out of area," meaning out of Europe, the foreign ministers agreed that "NATO must be able to field forces that can move quickly to wherever they are needed" so the alliance can "more effectively respond collectively to any threat of aggression against a member state." This was an important step toward the new NATO rapid deployment force idea.

"It was done by stealth, but everyone was conscious of its significance," said a West European ambassador to NATO who asked to remain anonymous. "No one wanted it to become a controversial political matter at home." The accord was overshadowed by the announcement on the same day of a new agreement with Russia making it a kind of associate member through a new NATO-Russia joint council.

Officials from numerous nations involved in preparations for the Prague meeting expressed optimism that their intense but little-noticed diplomacy over the last year has produced broad agreement on the fundamental changes. The next step must be approved in Prague by the political leaders, who will consider an unusually ambitious agenda for such a meeting.

In addition to the anticipated admission of seven members and formation of a rapid deployment force, the officials said they foresaw an announcement that groups of NATO members would jointly agree to lease U.S.-made tanker aircraft for in-flight refueling and long-range strategic air transports to carry troops to far-flung battlefields. Germany is key to the decision on leasing C-17 transports -- Berlin would take the lead, and pay the most, in this arrangement -- but the German government has not made a final decision, according to NATO diplomats.

Leaders at the Prague summit may also agree to acquire a fleet of JSTAR aircraft, which carry advanced electronics to track targets on the ground, to provide intelligence for NATO military operations. NATO diplomats are trying to reach final agreement on a plan for joint response to any nation's use of weapons of mass destruction -- biological, chemical or nuclear. Members may commit to fielding additional special forces troops, and to acquiring improved communications equipment to allow secure exchanges among NATO member forces. And they will announce plans to reduce the number of NATO commands and headquarters, and reorient the remaining ones to new tasks.

These initiatives have all been prompted by the events of Sept. 11, 2001, and the subsequent realization that the old NATO, a collective security organization designed to protect Western Europe against Soviet invasion, was at risk of becoming irrelevant in a world in which terrorism has become the principal strategic threat.

The decade-long dispute over whether the alliance should operate out-of-area has "fallen away," said Benoit D'Aboville, France's ambassador to NATO -- "fallen away with the twin towers." The French, long skeptical about collaboration with NATO outside Europe -- and often inside, too -- have changed their minds. "We think NATO is moving in the right direction," D'Aboville said in an interview here.

"NATO's credibility," said George Robertson, secretary general of the alliance, "comes from its capability." The Prague summit, he said, should give the alliance the tools it needs to remain relevant in a changed world.

NATO officials acknowledged that the agreements announced in Prague will be statements of intention. Actual implementation will have to be worked out over time and funded by member governments, and it will

take several years to put new capabilities into action. Even with new capabilities, NATO will take action only when all its members agree to do so -- its traditional mode of operating by consensus. A military action against Iraq could provide an early test of sentiment for operations well beyond Europe.

On Sept. 12, 2001, NATO's European members had the exhilarating experience of reaching consensus on the need to invoke Article 5 of the North Atlantic Treaty, the heart of the alliance. It calls on all members to respond to an attack on any member as if they had been attacked themselves. Article 5 was written to guarantee a U.S. military response to any Soviet offensive against Western Europe, so its invocation after a terrorist attack on the United States was both unexpected and sensational.

But then, nothing happened. The United States sought and received assistance from individual NATO members for the war in Afghanistan, but never formally responded to NATO's offer to help.

This led to "a kind of mutual remorse," said Robert Kupiecki, a diplomat in the Polish mission to NATO. "It left some bruises and some resentment," said Robertson. U.S. diplomats have apologized to NATO officials for the failure to respond more enthusiastically to the invocation of Article 5, according to several ambassadors here -- though civilian officials at the Pentagon did not join the apologies, said one envoy.

Anxiety about the Bush administration's true intentions toward the alliance is an undercurrent in NATO's current deliberations, according to several ambassadors here. "The real question is, what does the United States want from NATO?" said one ambassador, who entertained the possibility that the Bush administration really didn't want much. For their part, some U.S. officials, particularly at the Pentagon, have questioned whether an alliance governed by consensus will ever have the will or capability to take urgent military action.

Among NATO officials, "relevance" is a new catchword. For example, John McCallum, Canada's defense minister, said in an interview that a capable rapid reaction force under NATO command "guarantees relevance for NATO in the post-September 11 world."

The idea for this force of about 21,000 soldiers, to be contributed to by as many NATO countries as are willing, has caught on with surprising speed since the United States first floated the proposal through diplomatic channels last spring. Based in part on the enthusiastic response, Defense Secretary Donald H. Rumsfeld formally suggested the force at a NATO defense ministers meeting in Warsaw in September.

The force would be based on "niche contributions" from member states, including some of the weakest and least technologically advanced, according to architects of the plan.

For example, one official said, the Czech Republic could contribute its specialists on biological and chemical warfare; Romanians could contribute a specially trained mountain battalion, or military police.

These troops would be dedicated to a new NATO command, and would remain on call for rotations of six months, when they might be called into action on very short notice, and be able to sustain themselves in the field for a month. They would train together for joint operations and would be equipped with new technology to give them maximum flexibility and effectiveness.

The idea of niche contributions is popular not least because countries can make them without increasing defense spending, something most NATO members seem unprepared to do. The United States spends about 3.5 percent of gross domestic product on defense, but many European nations spend less than 2 percent, and show no appetite for more. Specialization gives every country a chance to contribute from its existing military. "Not every ally can do everything," Burns said in a speech in Berlin last week, "but every ally, whether big or small, can contribute something."

"Niche contributions are what's going to make or break this organization," said Karel Kovanda, the Czech ambassador to NATO, because this concept gives every member a chance to do something important for the alliance. "It gives what you might call self-respect to the smaller nations."

Niche contributions can be made, officials said, by all seven countries set to be invited to join at Prague: Bulgaria, Estonia, Latvia, Lithuania, Romania, Slovakia and Slovenia.

Last week, U.S. officials said, senior Pentagon officials raised last-minute doubts about the readiness of Bulgaria, Latvia and Slovenia to become part of NATO, but at a Cabinet meeting on Friday, Rumsfeld joined others in a unanimous recommendation to President Bush that all seven be invited to join.

NATO officials said that a rapid deployment force, though a fundamental departure for the alliance, is a logical extension of its activities in the last seven years, since NATO launched air attacks against Serbian positions in Bosnia in May 1995. That operation, on territory outside the boundaries of any NATO country, was unprecedented. It was followed by the 1999 bombing campaign in Kosovo, then a brief but effective effort to disarm rebels in Macedonia in 2001. Robertson recounted proudly that 4,800 troops from 12 NATO countries assembled in Macedonia in five days to receive weapons from rebels who had agreed to disarm.

At the time NATO was founded in 1949, the heart of the alliance was the pledge of each member to come to the defense of the others. In the past, adding a batch of new members would have meant being ready to defend a lot of new territory. Today, said a senior Bush administration official, "bigger can be better," not riskier or more expensive, "because the goal of territorial defense of Europe is no longer relevant."

Among the reasons for expansion is to extend stability and democracy in Europe. Gebhardt von Moltke, the German ambassador to NATO, said bringing in still-struggling new democracies such as Romania and Bulgaria will give the older NATO countries "more influence over their developing the way we want them to than by keeping them on the margins."

The former communist countries that are or soon will be NATO members constitute a new class of allies -- those who craved membership as evidence that they belong in the West. The first to be admitted -- Poland, Hungary and the Czech Republic -- were not brought in to strengthen the alliance, but to push the perimeter of democratic Europe eastward. "From the military point of view," acknowledged Włodzimierz Cimoszewicz, Poland's foreign minister, in a recent interview in Warsaw, "we were not the best-prepared candidates."

But these three have proved to be enthusiastic members, especially eager to please the United States, which backed their admission. The next seven will be similarly staunch NATO enthusiasts and supporters of the United States, according to NATO officials and representatives of those countries. "The balance in the alliance might shift" in favor of "a more robust NATO" more closely aligned with U.S. policy, said one senior American official.

The backstage diplomacy that laid the groundwork for the Prague summit and for a new NATO has been conducted by a small group of officials here and in the capitals of NATO members. A few elected politicians - - Sen. Richard G. Lugar (R-Ind.) , for example -- have followed these events and spoken up to support them. But remaking NATO has gotten very little attention from parliaments or news media in the NATO countries.

"Our parliaments and people at home have not realized what's going on," said von Moltke, the German envoy. "Things are evolving so fast -- we all feel we are in a different environment."

Ministeries van Buitenlandse Zaken en van Defensie

DVB/VD-198/02 – DAB/02.818

12 november 2002

Brief van de Ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie aan de Tweede Kamer Onderwerp: De Nederlandse inzet voor de NAVO-Top te Praag, 21-22 november 2002

Zeer geachte Voorzitter,

Graag willen wij u, mede namens de Minister-President, en mede naar aanleiding van het verzoek van de Kamer om een geannoteerde agenda, informeren over de inzet van de Regering met het oog op de bijeenkomst van NAVO staatshoofden en regeringsleiders op 21 en 22 november aanstaande te Praag.

Kerdoelstelling

De belangrijkste doelstelling van de NAVO-Top te Praag is wat Nederland betreft een herbevestiging op het hoogste politieke niveau van de transatlantische band. Tevens dient de NAVO-Top in Praag een duidelijk signaal af te geven dat de Alliantie in staat is om op effectieve wijze het hoofd te bieden aan nieuwe dreigingen, zoals internationaal terrorisme en de dreiging met massavernietigingswapens. Versterking van de militaire capaciteiten zal dan ook een centraal thema worden tijdens de NAVO-Top. Tevens zal tijdens de NAVO-Top in Praag een besluit worden genomen over de algemene contouren van de herziening van de NAVO-commandostructuur.

Daarnaast zullen de staatshoofden en regeringsleiders een besluit moeten nemen over de verdere uitbreiding van de Alliantie en zal een besluit worden genomen over de interne aanpassing van de Alliantie.

Tenslotte zal in Praag verder vorm en inhoud moeten worden gegeven aan de versterking van de relaties met Rusland, Oekraïne en de partners in het kader van de Euro-Atlantische Partnerschapsraad.

Capaciteiten

De versterking van de militaire capaciteiten staat al geruime tijd op de NAVO-agenda. In april 1999 lanceerde de NAVO tijdens de Top in Washington het 'Defence Capabilities Initiative' (DCI). Dit initiatief leverde niet het gewenste resultaat op: het aantal aandachtsgebieden (58) was te groot, het karakter te vrijblijvend. De NAVO kiest derhalve dit keer voor een andere benadering. Het vervolg op DCI, het 'Prague Capability Commitment' (PCC), omvat capaciteiten op de volgende terreinen: 1) de verdediging tegen chemische, biologische, radiologische, en nucleaire (CBRN) aanvallen; 2) het verzekeren van veilige verbindingen en commandovoering en 'information superiority'; 3) de verbetering van de interoperabiliteit en de gevechtskracht van ontplooiende eenheden en 4) de verzekering van de snelle ontplooiing en het

voortzettingsvermogen van strijdkrachten. In de aanloop naar Praag is de NAVO-lidstaten gevraagd in welke capaciteiten zij gaan investeren.

Nederlandse bijdrage

Nederland levert een geloofwaardige bijdrage aan het 'Prague Capability Commitment'. Dat gebeurt langs drie sporen:

1) De Nederlandse krijgsmacht is het afgelopen decennium ingrijpend gemoderniseerd. Mobiliteit, flexibiliteit, paraatheid en voortzettingsvermogen stonden daarbij centraal. Nederland bevindt zich dan ook in de Europese voorhoede als het gaat om het vermogen om bij te dragen aan crisisbeheersingsoperaties in het gehele geweldspectrum. Tegen deze achtergrond zijn de bestaande plannen geïnventariseerd, waarmee Nederland kan bijdragen aan het PCC:

- de ontwikkeling van een capaciteit voor onbemande vliegtuigen (MALE UAV) met Frankrijk;
- de oprichting van een inlichtingen (ISTAR)-bataljon door de Koninklijke landmacht;
- de verwerving van een commandocapaciteit (BMC4I) voor luchtverdediging;
- de verwerving van 'tracking&tracing' apparatuur door Koninklijke landmacht;
- de verwerving van precisiemunitie (PGM);
- de verwerving van transporthelikopters;
- de verbetering van de luchtverdedigingscapaciteit (vervanging Hawk, opwaardering Patriot);
- de versterking van het hoofdkwartier van het Duits-Nederlandse legerkorps;
- de installatie van commandofaciliteiten op het Landing Platform Dock II (LPD II);
- onderzoek naar mogelijkheden voor verlengde drachtmunitie.

2) Nederland beschikt over een afzonderlijke financiële voorziening om bij te dragen aan het opheffen van Europese militaire tekortkomingen. Langs deze weg draagt Nederland bij aan het opheffen van militaire tekortkomingen die zijn vastgesteld door de Europese Unie (in het kader van de Helsinki Headline Goal) en de NAVO (in het kader van het DCI). Hieruit is tussen 2000 en 2002 voor € 136 miljoen aan extra projecten gefinancierd. Met de voortzetting van deze voorziening in het Strategisch Akkoord (de EVDB-intensivering) komt tot 2007 nog eens € 180 miljoen beschikbaar (€ 130 miljoen tot 2006 en vervolgens € 50 miljoen per jaar). De intensivering stelt Nederland in staat tijdens de NAVO-Top in Praag zich met concrete projecten te committeren aan het PCC. Het gaat om de volgende projecten:

- de aanschaf van zes NBC-verkenning- en detectievoertuigen;
- opsporingsapparatuur voor chemische wapens ('point detection');
- collectieve NBC-bescherming van staven, hospitalen en gemeenschappelijke ruimten;
- een mobiel NBC analytisch laboratorium;
- een NBC 'event response' team;
- de verwerving van 'disease surveillance systems' op NBC-gebied;
- de verdere versterking van het Duits-Nederlandse hoofdkwartier (aanvullend TITAAN-transmissiesysteem);
- de versterking van de verwerkingscapaciteit van satellietbeelden en, via België, de deelneming aan een militair satellietwaarnemingsprogramma (Helios II);
- de deelneming aan de ontwikkeling en de productie van een grondwaarnemingscapaciteit ('air ground surveillance') in Navo-verband;
- de verbetering van de grondwaarnemingscapaciteit van Orion PC 3 patrouillevliegtuigen.
- de verdere versterking van de transporthelikoptercapaciteit;
- de ontvangst- en doorvoercapaciteit (Reception and Staging Onward Movement, RSOM) van de Koninklijke landmacht.

Bovengenoemde projecten worden uitgebreid toegelicht in een afzonderlijke brief van de minister van Defensie over de EVDB-intensivering. Deze brief gaat onder meer in op de kosten van de afzonderlijke projecten en op de overwegingen, die aan de projectkeuze ten grondslag liggen.

Het PCC wordt betrokken bij de opstelling van het zogeheten joint plan.¹ De Kamer wordt hierover in de brief over Defensie en het Strategisch Akkoord nader geïnformeerd.

NATO Response Force

In het kader van de NAVO-Top in Praag heeft de Verenigde Staten een voorstel ontwikkeld voor een 'NATO Response Force' (NRF), een snel inzetbare reactiemacht van 5000 tot 20.000 militairen. De NRF omvat zee-, land- en luchtmacht, die al naar gelang de aard van de operatie kunnen worden ingezet. De NRF is

tussen vijf en dertig dagen inzetbaar, zowel binnen als buiten het NAVO-verdragsgebied, en kan bijdragen aan alle mogelijke NAVO-missies. Daarbij wordt in de eerste plaats gedacht aan robuust optreden met een groter risico. Inzet van de NRF is mogelijk zonder het tijdrovende NAVO 'Force Generation'-proces. In het geval van een positief besluit in Praag zal de NRF tussen 2004 en 2006 gefaseerd operationeel worden.

Nederland heeft het Amerikaanse voorstel voor de oprichting van een 'NATO Response Force' (NRF) verwelkomd. Met de NRF wordt de militaire verbondenheid tussen de Verenigde Staten en de Europese NAVO-bondgenoten ('risk and burdensharing') onderstreept. Nederland hecht daarom sterk aan Amerikaanse inbreng in de NRF en inkadering in de NAVO. Als Nederlandse bijdrage aan deze 'joint' strijdmacht komen alle direct inzetbare 'High Readiness' eenheden, bijvoorbeeld het hoofdkwartier van het Duits-Nederlandse legerkorps, in aanmerking. In het licht van de grote betrokkenheid van de Tweede Kamer bij de uitzending van Nederlandse militairen (via het Toetsingskader) is de beoogde snelle inzetbaarheid van de NRF eveneens een bijzonder aandachtspunt. Van automatisme zal bij de eventuele inzet van de NRF overigens geen sprake zijn, aangezien besluitvorming via de NAVO-Raad verloopt. De Kamer zal hierover, bij positieve besluitvorming, nader worden geïnformeerd.

Uitbreiding

De afweging welke landen tot het Bondgenootschap moeten worden toegelaten wordt gemaakt aan de hand van de aandachtspunten, zoals die door de NAVO zijn geformuleerd. Het gaat daarbij om de vraag of de aspirant-toetreders bereid en in staat zijn de verantwoordelijkheden en verplichtingen van het lidmaatschap op zich te nemen. De NAVO moet voorts van mening zijn dat het lidmaatschap van deze landen de algehele politieke en strategische belangen van het bondgenootschap dient, de effectiviteit en cohesie versterkt, en het lidmaatschap de algehele Europese veiligheid en stabiliteit vergroot.

Op basis van deze overwegingen en na bestudering van de voortgang die de aspirant-toetreders hebben geboekt, is de regering voornemens om in Praag zijn steun uit te spreken voor het verlenen van een uitnodiging tot NAVO toetreding aan Bulgarije, Estland, Letland, Litouwen, Roemenië, Slovenië en Slowakije. Toetreding van deze landen tot de NAVO vormt een verdere stap in het proces van opheffing van de onnatuurlijke tweedeling van Europa die tijdens de Koude Oorlog ontstond. Het zal de democratie en rechtsstaat in de toegetreden landen helpen consolideren. Toetreding van genoemde landen zal de NAVO de extra dimensie geven die nodig is om een adequaat antwoord te bieden op de huidige en toekomstige dreigingen. Toetreding zal de veiligheid en stabiliteit op het Europese continent verder vergroten.

Hierbij zij verwezen naar de brief inzake de NAVO-uitbreiding, die U is toegegaan.

NAVO-Rusland Betrekkingen

Hoewel momenteel geen bijeenkomst op politiek niveau van de NAVO-Rusland Raad in Praag is voorzien, zal dit onderwerp wel degelijk op de agenda van de NAVO-Top figuren. Met de vorming van de zogeheten NAVO-Rusland Raad (NRR) hebben de NAVO-Rusland betrekkingen een krachtige impuls gekregen. De samenwerking tussen de NAVO-landen en Rusland in NRR-kader – waarbij ten aanzien van een aantal onderwerpen van NAVO-zijde geen sprake is van een van tevoren tussen de 19 NAVO-bondgenoten gecoördineerde positie - verloopt goed. De samenwerking omvat een twintigtal brede veiligheidsterreinen, zoals crisisbeheersing, non-proliferatie, wapenbeheersing, theatre missile defense, defensiehervorming en beoordeling van terroristische dreigingen. Inmiddels zijn reeds de eerste resultaten geboekt. Zo is overeenstemming bereikt over totstandkoming van een document betreffende de politieke aspecten van een 'generic' concept van een gezamenlijke NAVO-Rusland vredesoperatie.

NAVO Oekraïne Commissie

De bijeenkomst van de NAVO-Oekraïne Commissie op politiek niveau in Praag zal een verdere impuls moeten geven aan de betrekkingen van de NAVO met Oekraïne, zulks gezien het feit dat het Bondgenootschap sterk hecht aan verdere integratie van Oekraïne in de Euro-Atlantische structuren. De nadruk zal hierbij komen te liggen op de substantie in plaats van op de vorm. Zo zullen de NAVO en Oekraïne in Praag een Actieplan aannemen, waarin een groot aantal concrete actiepunten is opgenomen op onder meer politiek en veiligheidsterrein. Te denken valt hierbij aan hervorming van de strijdkrachten, aanpassing van relevante wetgeving, verdere ontwikkeling van interoperabiliteit van de Oekraïense strijdkrachten, bevordering van transparantie op het gebied van defensieplanning en defensiebudgettering.

In het licht van aanhoudende berichten van leveranties door Oekraïne van militair materieel aan risicolanden, zal de NAVO overigens in haar contacten met Oekraïne, ook tijdens de Top, krachtig blijven aandringen op terughoudendheid en transparantie waar het dergelijke leveranties betreft.

Euro-Atlantische Partnerschap Raad (EAPR) en Mediterrane Dialoog

Na de op handen zijnde uitbreiding van de NAVO, waarbij naar verwachting de meeste van de aspirant-toetreders zullen worden uitgenodigd om tot de NAVO toe te treden, zal de samenstelling van de groep Partners uit drie hoofdgroepen bestaan: de landen van de Kaukasus en Centraal-Azië, enkele Westeuropese niet-NAVO landen (Finland, Ierland, Oostenrijk en Zweden) en de landen in de Balkan (Kroatië, Macedonië, Albanië en in de toekomst hopelijk de Federale Republiek Joegoslavië).

In het Partnerschap voor Vrede (PVV), het samenwerkingsinstrument in EAPR-kader, wordt een aantal onderwerpen reeds naar tevredenheid behandeld, zoals het opruimen van mijnen en kleine wapens. Daarnaast is een aantal nieuwe samenwerkingsterreinen geïdentificeerd, zoals non-proliferatie, host nation support, defensieplanning, terrorismebestrijding, conflictpreventie, civiel-militaire samenwerking en crisis management.

Sommige van deze thema's lenen zich in EAPR-kader ook voor een bespreking in regionaal verband, zoals terrorismebestrijding en conflict preventie.

Daarbij wordt in de eerste plaats gedacht aan de Balkan, de Kaukasus en Centraal-Azië.

Het uitgangspunt dat de besprekingen 'open ended' zijn, en het principe van zelf-differentiatie (iedere partner levert een bijdrage naar zijn capaciteiten) in het PVV, blijft ook in de toekomst gehandhaafd.

Ten aanzien van de betrekkingen van de NAVO in het kader van de zogeheten Mediterrane Dialoog kan verwacht worden dat met name van de zijde van de mediterrane NAVO-bondgenoten een pleidooi zal worden gehouden voor versterking van het partnerschap met de mediterrane partners. Mede in het licht van de ontwikkelingen na 11 september 2002, zullen ook NAVO-landen een grotere belangstelling voor deze dialoog aan de dag leggen.

Herziening commandostructuur

De NAVO-commandostructuur moet worden aangepast aan de eisen van de meest waarschijnlijke toekomstige operaties en scenario's. Dat is nodig om het hoofd te kunnen bieden aan veranderde dreigingen en risico's en om schaarse financiële en personele middelen vrij te maken om te investeren in militaire capaciteiten. Hiermee kan tevens worden bijgedragen aan de vergroting van de doelmatigheid van de NAVO-infrastructuur ("minder beton, meer capaciteiten"). Het gaat bij de herziening van de commandostructuur om een moeilijk dossier, pijnlijke keuzes zijn onontkoombaar. Verschillende regionale hoofdkwartieren zijn feitelijk overbodig, maar zijn in bepaalde NAVO-lidstaten van politiek en economisch belang. De Verenigde Staten hebben de NAVO-Top in Praag aangegrepen om te trachten ten aanzien van de commandostructuur een doorbraak te forceren. Nederland steunt de Verenigde Staten in dat streven, dat aansluit bij het Nederlandse standpunt de NAVO-commandostructuur zo efficiënt en doelmatig mogelijk in te richten. Daarbij geeft Nederland de voorkeur aan handhaving van twee strategische commandanten. Naast SACEUR in Bergen (België) blijft de aanwezigheid van een NAVO-commandant in de Verenigde Staten ter verzekering van de politieke en militaire transatlantische band gewenst. Op het operationele niveau worden drie hoofdkwartieren voorzien, waarvan één ter zee. Ook het NAVO-hoofdkwartier in Brunssum komt in aanmerking. Het aantal tactische hoofdkwartieren moet fors worden verminderd. De herziening van de commandostructuur is opgedragen aan de militaire autoriteiten van de NAVO. Een "Senior Officials Group" (SOG) ondersteunt de uiteindelijke besluitvorming; via de SOG geven de hoofdsteden de nodige politieke inbreng. Nederland is 'co-chairman' van de SOG (naast de VS). Het is de bedoeling in Praag overeenstemming te bereiken op hoofdlijnen.

Interne aanpassing van de NAVO

Tijdens de NAVO-Top in Praag zullen ook besluiten moeten worden genomen m.b.t. de interne aanpassing van de NAVO. Dit teneinde efficiënte besluitvorming en politieke en militaire slagvaardigheid te behouden, en zo mogelijk te versterken. Zo zal de besluitvorming dienen te worden gestroomlijnd, zal gestreefd moeten worden naar een meer efficiënte taakverdeling tussen de verschillende NAVO-fora en zal het aantal NAVO-comités en groepen dienen te worden gereduceerd. Doel van deze besluiten is de effectiviteit van de Alliantie verder te vergroten. In NAVO-kader wordt momenteel verder gewerkt aan deze voorstellen. Uiteraard zal aan de consensusregel, waar het de besluitvorming in NAVO-kader betreft, niet worden getornd.

De minister van Buitenlandse Zaken
Mr. J.G. de Hoop Scheffer

De minister van Defensie
Mr. A.H. Korthals

1. Conform aanbeveling 4 van de commissie-Franssen neemt de Chef Defensiestaf het initiatief in het planproces. Hij stelt prioriteiten, ontwikkelt alternatieven, maakt keuzes en wordt verantwoordelijk voor de samenhang tussen de plannen van de krijgsmacht delen en de uitwerking daarvan in één joint plan voor Defensie.

**ONGECORRIGEERD STENOGRAM (Aan dit verslag kunnen geen rechten worden ontleend)
TK 2002-2003 - 22^{ste} vergadering - Dinsdag 19 november 2002**

[...]

De voorzitter: Wij gaan over enkele ogenblikken door met het debat over de NAVO-top. Ik wijs de leden erop dat het de bedoeling is om tijdens dit debat alleen moties in te dienen, omdat wij anders vastlopen.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Cornielje

**

Aan de orde is het debat naar aanleiding van een algemeen overleg op 14 november 2002 over de NAVO-top in Praag.

De voorzitter: Ik heet de minister van Buitenlandse Zaken welkom. Er heeft zich één lid ingeschreven: de heer Koenders van de fractie van de Partij van de Arbeid. Zoals de Kamervoorzitter zojuist heeft gemeld, geldt het strenge regime. De overige leden kunnen niet het woord voeren, maar alleen reageren bij interruptie naar aanleiding van de motie die de heer Koenders gaat indienen.

**

De heer Koenders (PvdA): Voorzitter. Vorige week donderdag hebben wij uitgebreid gesproken over de belangrijke NAVO-top in Praag, de top waar de premier en de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Defensie deze week heen zullen gaan om te spreken over enerzijds de uitbreiding en anderzijds de noodzakelijke transformatie van de NAVO. Over de noodzaak van de uitbreiding bestaat in dit huis een grote mate van consensus. In Praag wordt het kabinet echter ook gevraagd om in te stemmen met de plannen voor de NATO-respons force, een snel inzetbare macht van 5.000 tot 20.000 militairen die zelfs inzetbaar is in 5 à 30 dagen, zowel binnen als ver buiten het verdragsgebied. Daarbij gaat het om een robuust optreden met een groot risico. Het besluit dat hierover door de NAVO-top wordt genomen, staat los van de eventuele nationale beslissingen bij een concrete inzet. Het raamwerk ligt echter ter beslissing voor. Uit principieel oogpunt en gelet op de geschiedenis van de ontwikkeling van de parlementaire betrokkenheid bij uitzendingen, lijkt het mijn fractie in elk geval van belang om nu te onderstrepen dat de individuele inzet van Nederlandse militairen ook in dit kader voluit onderworpen blijft aan de parlementaire toetsing volgens de bestaande regels. In de discussie van vorige week is onduidelijk en voor mijn fractie enigszins schimmig gebleven onder welke voorwaarden die nieuwe NAVO-reactiemacht zou opereren. De voorwaarden stonden ook niet in de brief. Gelet op de discussies in dit huis over de verschillende operaties, van Kosovo tot en met Afghanistan en van Macedonië tot en met Eritrea, is het van belang onze opstelling te onderstrepen. Dat wil ik doen met het indienen van een motie. Naar onze mening kan een reactiemacht opereren op basis van het recht op zelfverdediging: artikel 51 van het VN-verdrag en artikel 5 van het NAVO-verdrag. Daarnaast kan interventie c.q. actie plaatsvinden op basis van het internationale recht en een VN-mandaat. Dit zijn de uitzonderingen op het geweldsverbod, die al sinds jaar en dag internationaal-juridisch gelden. Op basis van het internationale recht is er ook een nood-breekt-wet-principe met een handelingsopdracht in het geval van genocide. Aangezien er vorige week geen volledige helderheid is gekomen, wil mijn fractie een motie indienen. Zij is mede geschreven naar aanleiding van de brief van de minister van Buitenlandse Zaken over het nieuwe Amerikaanse veiligheidsconcept, de brief die hij ons eind vorige week heeft gezonden.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende dat tijdens de aanstaande NAVO Top in Praag besluiten zullen worden genomen met betrekking tot de nieuw op te richten snelle reactiemacht;

tevens overwegende dat de eventuele inzet van Nederlandse militairen ook in dit kader voluit onderworpen blijft aan de parlementaire toetsing volgens de bestaande regels;

verzoekt de regering om zeker te stellen dat deze reactiemacht alleen optreedt op basis van het internationale recht waarbij als uitgangspunt geldt het geweldsverbod, behalve in geval van zelfverdediging, genocide of een VN-mandaat,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door het lid Koenders. Naar mij blijkt wordt zij voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 4 (28676).

**

De heer Van Aartsen (VVD): Ik heb de motie van de heer Koenders goed tot mij laten doordringen. Zou hij zich een operatie van die NRF kunnen voorstellen die niet is gebaseerd op het internationale recht?

De heer Koenders (PvdA): Ja, ik kan mij er zelfs een heleboel van voorstellen, namelijk acties waarbij niet direct het recht op zelfverdediging aan de orde is, maar waarbij het toch van belang is dat een aantal landen in de wereld ergens interveniëren. Ik herinner aan de discussie die wij daarover vorige week donderdag hebben gevoerd. Toen zei de minister van Buitenlandse Zaken dat naast het recht op zelfverdediging eventueel acties door de snelle reactiemacht zouden kunnen worden uitgevoerd zonder een VN-mandaat, namelijk in het geval één land een veto zou uitspreken.

De heer Van Aartsen (VVD): Het antwoord is nog niet helemaal duidelijk, vooral omdat de heer Koenders in zijn toelichting verwees naar een aantal operaties. Ook de operatie in Kosovo, die hij noemde, was zoals hij weet gebaseerd op het internationale recht, op een resolutie van de Veiligheidsraad. Ik dacht dat de minister vorige week vrij helder is geweest in zijn betoog. Namens mijn fractie kan ik zeggen dat ik mij geen operatie van de NRF kan voorstellen die niet is gebaseerd op het internationale recht. Indien dat wel zo is, zou de motie volstrekt overbodig zijn.

De heer Koenders (PvdA): Als van de NAVO om allerlei goede redenen iets wordt gevraagd in het kader van een nieuwe interventiemacht, is het van belang om van tevoren het kader daarvan duidelijk te scheppen. Dat borduurt uiteraard voort op eerdere uitgangspunten, ook van de NAVO en het internationale recht, maar gezien de discussie van vorige week, waarin de minister van Buitenlandse Zaken die mogelijkheid wel degelijk theoretisch openhield, en omdat wij niet in de toekomst kunnen kijken, vind ik het van belang om dat in deze motie, die wellicht op uw steun en die van de regering kan rekenen, helder uit te spreken als parlement.

Minister De Hoop Scheffer: Voorzitter. Ik reageer kort op het interruptiedebat tussen de heren Van Aartsen en Koenders. Het is natuurlijk volstrekt ondenkbaar dat welke Nederlandse militair dan ook ooit de grens over zal gaan, niet gebaseerd op internationaal recht. Als de heer Koenders dat uit mijn woorden heeft begrepen, hebben wij een misverstand.

Tijdens het algemeen overleg vorige week heb ik al gezegd dat het bij de NRF gaat om werk in uitvoering. Bondgenoten moeten alle relevante aspecten zoals inzet en deelname nog uitgebreid bespreken, totdat tot nadere besluiten wordt gekomen. De NRF kan alleen worden ingezet op basis van een daartoe strekkend unaniem te nemen besluit van de Noord-Atlantische Raad, waarbij Nederland aan tafel zit. NAVO-consensus is er dus niet als Nederland niet meedoet. Die voorwaarde staat op geen enkele wijze ter discussie en zal overigens ook in het communiqué later deze week van de NAVO-top terecht zijn verwoord.

De inzet van de Nederlandse militairen hierbij geschiedt in geval van zelfverdediging, inclusief collectieve zelfverdediging, en de bevordering van de internationale rechtsorde. Ik verwijs naar artikel 97 van de Grondwet. Een eventuele inzet van Nederlandse militairen is uiteraard onderworpen aan parlementaire toetsing volgens bestaande regels. Ik doel op het toetsingskader ex artikel 100, met de daarin bestaande mogelijkheden. Maar uiteraard na en in vol overleg met de volksvertegenwoordiging.

Over de overwegingen uit de motie hebben wij geen enkel meningsverschil. Ik begrijp de motivatie van de heer Koenders in het dictum wel, al deel ik haar niet. Een feitelijk punt: het is bij mijn beste weten nog niet zo dat als wij praten over het geweldsverbod en de twee uitzonderingen die daarop mogelijk zijn -- zelfverdediging ex artikel 51 plus een mandaat van de VN-veiligheidsraad -- genocide daar al bij hoort. Het internationale recht is wel in beweging, maar het is nog niet zo -- genocide is wat dat betreft in dit dictum een vreemde eend in de bijt -- dat genocide daarbij hoort.

Het gaat ten principale om het volgende. De heer Van Aartsen kwam niet onterecht met het voorbeeld van Kosovo. Ik denk niet dat wij een meningsverschil hebben over wat ik tot nu toe heb gezegd. Wij hebben een meningsverschil over het feit dat in een Kosovo-scenario -- en wie zegt ons dat een Kosovo-scenario in de toekomst niet opnieuw zou kunnen voorkomen? -- de Nederlandse inzet gebaseerd was en zou zijn op het internationale recht. U weet hoe het in Kosovo ging. Daar was geen expliciet mandaat, maar wel een hoofdstuk 7-resolutie. Wij voeren dit debat in de onderbreking van een overleg over Irak. Ik heb dit ook in het kader van de discussie over Irak wel gezegd. De Veiligheidsraad is geen raad van 15 onafhankelijke juristen. De Veiligheidsraad is het hoogste gremium dat waakt over oorlog en vrede, maar het is ook een politiek lichaam. In de Veiligheidsraad worden politieke afwegingen gemaakt. Mijn stelling blijft dat de uiteindelijke besluitvorming die in deze vergaderzaal moet plaatsvinden, niet totaal afhankelijk mag worden gemaakt van één veto van een permanent lid van de Veiligheidsraad. Ik vind dat Nederland een eigen politieke afweging heeft. Wanneer die eigen politieke afweging anders is dan het veto van één land in de Veiligheidsraad en tot bepaalde politieke maatregelen zou leiden, dan deel ik niet de conclusie dat een dergelijke actie per definitie in strijd zou zijn met het internationale recht. Ik denk dat, als ik de heer Koenders goed heb begrepen, we ons meningsverschil daar helder in beeld hebben.

De heer Koenders (PvdA): Voorzitter. Er zijn twee elementen die onduidelijk zijn en die zo mogelijk beantwoording behoeven van de minister. Natuurlijk kan dit parlement straks om allerlei redenen voor of tegen individuele acties zijn van de rapid force. Dat hangt af van toevallige meerderheden en minderheden op dat moment en van de politieke inschatting die wordt gemaakt. Het gaat mij erom duidelijk te stellen wat de toekomst is van dit nieuw in te stellen orgaan. Het gaat om het kader. Ik begrijp niet dat de minister het voorbeeld van Kosovo noemt. We hebben het punt van Kosovo uitgebreid gewisseld, ook met de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken. Ik denk dat de heer Van Aartsen het punt daarom nu als Kamerlid opbrengt. Het opereren in Kosovo was gebaseerd op een VN-resolutie. We hebben dat heel helder zo gebracht. Het blijkt dat u in dit kader vooraf nu al wilt zeggen dat een VN-resolutie voor u niet per se noodzakelijk is. U zegt dat u de vrijheid moet hebben om toch tot actie over te gaan, ook als één land dat niet wil. Ik vind, als ik het mag zeggen, dat je je dan vooraf niet houdt aan datgene wat belangrijk is bij het internationale geweldsverbod, namelijk instemming van de Veiligheidsraad. Ik begrijp niet dat een Nederlandse minister dit vooraf al onder de tafel wil werken, als ik me even ondiplomatiek mag uitdrukken.

Mijn vraag is welke internationale juridische redengeving de minister geeft om eventueel, los van het recht op zelfverdediging zoals zojuist geformuleerd en los van een VN-resolutie, toch troepen buiten het NAVO-verdragsgebied in te zetten.

Minister De Hoop Scheffer: We moeten in dit debatje het misverstand vermijden dat met de instelling van deze NATO response force iets geheel nieuws is bedacht. Wij hebben binnen de NAVO die rapid response force niet. Als wij die krijgen, moeten wij niet doen alsof de discussie die wij altijd hebben gevoerd en nu weer voeren over de inzet van de Nederlandse militairen overzee als deel van de NATO response force of een VN-macht, nieuw is. We voeren hier geen nieuwe discussie. Ik begrijp de heer Koenders heel goed. Hij vraagt mij waarom ik voordat de NRF wordt opgericht, met dit verhaal kom. Dit is mijn standaardverhaal. Het staat los van de oprichting van de NATO response force. De heer Koenders en ik weten dat sinds de NAVO-Top van Reykjavik de discussie over "in of out area" achterhaald is en de NATO response force kan worden ingezet. U en ik praten er in het parlement over of de Nederlandse regering mag instemmen met de inzet daarvan. We bespreken hier vanavond toch niet iets nieuws, omdat wij een NRF gaan oprichten?

De heer Koenders (PvdA): Wij bespreken wel iets nieuws in de zin dat er een initiatief is om ook verder buiten het mandaatgebied dan direct Europa te opereren. Dat is principieel niet nieuw, maar het is wel politiek nieuw in de strijd tegen het terrorisme.

Daarnaast vraag ik de minister om mijn oorspronkelijke vraag te beantwoorden over de juridische basis van internationale NAVO-acties buiten het verdragsgebied zonder aanspraak te maken op artikel 5 van het NAVO-verdrag en vervolgens ook nog eens zonder VN-resolutie.

Minister De Hoop Scheffer: Nu gaan wij glijden: en vervolgens ook eens zonder VN-resolutie. Dat is niet het geval. In het NAVO-verdrag wordt het primaat van de VN erkend. Evenals alle voorgaande regeringen, zal deze regering tot het allerlaatst proberen om welke actie dan ook te baseren op het mandaat van de Veiligheidsraad. Dat zal altijd de inzet zijn. Dat kan op basis van het NAVO-verdrag ook niet anders en dat geldt dus ook voor de NRF. De discussie in Brussel is niet af als de NAVO-landen met consensus besluiten tot de inzet van de NRF. Het streven zal altijd zijn om een inzet te plegen via een mandaat van de Veiligheidsraad. In Kosovo was er geen expliciet mandaat tot militair ingrijpen, maar er was wel een hoofdstuk 7-resolutie. In deze Kamer is toen geconcludeerd dat de internationaal-rechtelijke dekking voldoende was om te doen wat wij in Kosovo hebben gedaan. In die zin is Kosovo wel degelijk relevant voor dit debat. Mijn stelling was, is en blijft dat één land dat in de Veiligheidsraad op politieke gronden een veto uitspreekt over militaire inzet, terwijl een Kamermeerderheid die gerechtvaardigd vindt en in overeenstemming met het internationaal recht, de beslissing in handen zou hebben of bepaalde militaire operaties of Nederlandse deelname tot stand komen. Dat is niet het geval.

Mevrouw Karimi (GroenLinks): De meerderheid in de Kamer zal niet zomaar voor ingrijpen zijn.

Waarschijnlijk gaat het dan om genocide of wat dan ook. Uw houding verbaast mij in die zin dat u toch die uitzondering bij deze discussie betreft. Ik worstel echt met de mogelijkheid dat er geen resolutie is van de Veiligheidsraad, de NATO besluit tot de inzet van de NRF en de regering artikel 100 ook niet van toepassing verklaart. Die escape is mogelijk, waardoor er geen democratische controle is op uitzending van Nederlandse troepen.

Minister De Hoop Scheffer: Het is volstrekt helder dat dit niet kan. Geen enkele zinnige regering zal ooit de ontsnappingsclausule in artikel 100 gebruiken voor inzet van de NRF. Daar kan geen sprake van zijn. Ik zeg voor de helderheid ook tegen de heer Koenders dat over dit soort operaties ook in de Veiligheidsraad zal worden gesproken. Nederland zal altijd stimuleren dat in de Veiligheidsraad een debat daarover plaatsvindt. Als het onverhoopt misgaat met de wapeninspecties en in de Veiligheidsraad wordt besproken wat daarop moet volgen, waarbij alle leden daarvan, op één permanent lid na, van mening zijn dat iets toch niet moet

gebeuren, dan zal de Nederlandse regering niet concluderen dat de discussie daarmee is beëindigd. Dat is de kern van het debat. Of het dan om de NRF of om een coalitie gaat, is voor mij dan minder relevant.

Mevrouw Karimi (GroenLinks): Dat is niet de kern van het debat. De Nederlandse regering was van mening dat er al voldoende dekking was door de resoluties over een aanval op Irak. Dat is dan ook niet de kern van de discussie over de NRF. Het gaat mij erom dat de NRF wordt opgezet in de NATO in het kader van de nieuwe discussie naar aanleiding van de strijd tegen het terrorisme. Wij weten absoluut niet waar wij aan beginnen. Het is dan van het grootste belang dat in ieder geval duidelijk is onder welk mandaat zo'n reactiemacht in actie kan komen. Dat is de kern van het debat.

Minister De Hoop Scheffer: Voor mij is dat niet de kern van het debat. U steekt de oprichting van een NAVO reactiemacht in een NAVO-kritisch jasje. Zoals u weet, wordt deze reactiemacht niet louter en alleen opgericht ter bestrijding van het terrorisme. Er zijn verschillende doelstellingen en over die doelstellingen moet het politieke debat binnen de NAVO plaatsvinden. Ik herhaal dat bij dergelijke operaties de Nederlandse regering zich maximaal zal inzetten voor een resolutie van de Veiligheidsraad.

Wij hebben alleen een meningsverschil over de situatie die ik schetste, namelijk als een permanent lid van de Veiligheidsraad daaraan niet wil meedoen, terwijl alle andere leden dat wel willen, net als de Nederlandse regering en parlement.

De heer Dittrich (D66): Ik begrijp het antwoord van de minister niet helemaal. De minister schetst een situatie waarin een land, een permanent lid van de Veiligheidsraad, zijn veto uitspreekt, terwijl de rest ervoor is. Hij opent daarmee de mogelijkheid dat er misschien meer landen in de Veiligheidsraad tegen zijn en deze minister toch zegt dat het wel goed is als er aangevallen wordt.

Zou het woord zelfverdediging in dat verband kunnen betekenen een aanval uit zelfverdediging van te voren om erger te voorkomen, dus zonder dat een aanval heeft plaatsgevonden, de zogenaamde pre-emptive strike?

Minister De Hoop Scheffer: Dat is een heel interessante vraag waarover een interessant debat gehouden kan worden. Het duurt wel langer dan tien minuten om dat uit te leggen. Ik zal een concreet voorbeeld geven, hoewel wij daarover in een ander verband ook zullen praten ...

De voorzitter: Als dit een ander onderwerp is, onderbreek ik de minister even. Ik vroeg mij trouwens toch al af of het algemeen overleg niet voortgezet had kunnen worden in plaats van het verslag van het algemeen overleg op de agenda te plaatsen. Het doel daarvan was een Kameruitspraak te vragen. Ik constateer dat er een totaal nieuw en uitgebreid debat gevoerd wordt. Daarvoor hebben wij niet de tijd. Ik geef u daarom in overweging, voor morgen een nieuw algemeen overleg te agenderen en daar het debat te houden. Wij moeten ons wel aan onze eigen spelregels houden.

De heer Dittrich (D66): De top wordt morgen en overmorgen gehouden.

De voorzitter: Dan had u vandaag een algemeen overleg met de minister moeten voeren. U had dan uitgebreid kunnen spreken over al deze onderwerpen. Er heeft zich maar een spreker gemeld om een motie in te dienen. Nu wordt er al een half uur gedebatteerd en dat is echt niet de bedoeling. U krijgt wel antwoord op uw vraag. Daarvoor geef ik de minister nu de gelegenheid.

Minister De Hoop Scheffer: Op de laatste vraag van de heer Dittrich komen wij bij een andere gelegenheid terug. Ook uit de tragische voorbeelden die wij uit het recente verleden kennen, kun je hetgeen de heer Dittrich bedoelt met enige zinnige argumentatie onder het begrip zelfverdediging scharen. Als de Amerikanen van te voren hadden geweten dat de Twin-towers zouden worden aangevlogen, dan wil ik nog wel eens degenen zien die mij of de Amerikanen zouden bekritisieren, omdat zij manomilitair hebben ingegrepen. De heer Dittrich zou dan ook niet zeggen dat dit in strijd was met het internationale recht.

De heer Dittrich (D66): U zegt bij een andere gelegenheid op mijn vraag terug te komen. Stuurt u nog een brief aan de Kamer om dat uit te leggen?

Minister De Hoop Scheffer: Nee, die stuur ik helemaal niet, want ik heb al een uitgebreide analyse gestuurd over de nieuwe veiligheidsstrategie van de Amerikanen. Als de Kamer daar behoefte aan heeft, ben ik ieder uur van de dag of de nacht beschikbaar om daarover te debatteren.

De voorzitter: Dat debat zal dan op een nader moment plaatsvinden, in een AO of een ander overleg.

De heer Eurlings (CDA): Er wordt zo heen en weer gepraat, maar wij zijn nu wel bij de kern. Probeert de minister met zijn repliek op de motie van de heer Koenders niet precies hetzelfde te zeggen als de voormalige Hoge commissaris voor de mensenrechten, de heer Van der Stoep? Die zei namelijk recentelijk in Buitenhof dat het in deze tijd onverantwoord kan zijn om als een soort van adagium te zeggen dat een actie nooit kan plaatsvinden als één lid om welke reden dan ook tegen stemt.

Minister De Hoop Scheffer: Ik ben het met de heer Eurlings en dus ook met de door mij zeer bewonderde voormalige minister van Buitenlandse Zaken Van der Stoep eens. Ik bestrijd degenen die zeggen dat in dat scenario iedere militaire actie per definitie in strijd met het internationaal recht zou zijn. Dat is onzin en niet vol te houden. Ik zeg nogmaals tegen de heer Dittrich en de heer Koenders dat als de Veiligheidsraad een gremium van 15 onafhankelijke rechters zou zijn die in hun wijsheid beslissen wat goed is voor de wereld, zij

een punt hadden. De Veiligheidsraad is echter een puur politiek lichaam waar politiek wordt bedreven. Kijk maar naar de resolutie over Irak. Wekenlang wordt daar politiek bedreven, zoals wij dat hier doen. Maar dan heb je toch ook als politicus het recht om met kracht van argumenten te zeggen dat het te ver gaat dat een land, dat op grond van de verhoudingen in de wereld van na 1945 een vetorecht heeft in de Veiligheidsraad, in zijn eentje beslist hoe de wereld eruit zou moeten zien? Wat dat betreft, ben ik het zeer eens met de heer Eurlings.

De heer Koenders (PvdA): Het maakt voor uw oordeel kennelijk niet uit dat ik VN-mandaat verander in resolutie van de Veiligheidsraad. Nederland verklaart eenzijdig dat het vetorecht van landen irrelevant is. Denkt u niet dat dit van belang is en dat dit eventueel een precedent zou kunnen zijn voor andere landen, die dan ook een vrijbrief zouden krijgen om elders te interveniëren? Ik denk daarbij aan India en Pakistan, maar ik zou ook nog een aantal andere landen kunnen noemen.

Minister De Hoop Scheffer: Ik verklaar geen enkel vetorecht en geen enkel land irrelevant. Ik verklaar nogmaals dat ook de Nederlandse regering vindt dat het spoor via de Veiligheidsraad altijd tot aan het gaatje dient te worden gevolgd. Tot mijn grote vreugde gebeurt dit ook in het geval van Irak. Laten wij hopen dat dit doorgaat! Ik blijf echter bestrijden dat het standpunt van de regering erop neer zou komen dat Nederlandse militairen over de grens gaan zonder internationale rechtsbasis. Dat is niet het geval.

Voorzitter: Ik moet nog een politiek oordeel over de motie geven. Zoals al duidelijk is geworden uit de interruptiedebatten tussen de heer Koenders en mij, ontraad ik de Kamer het aannemen van de motie van de heer Koenders.

De beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter: Wij zullen morgen op een nader te bepalen moment over de motie stemmen.

De vergadering wordt van 19.15 uur tot 20.45 uur geschorst.

**ONGECORRIGEERD STENOGRAM (aan dit verslag kunnen geen rechten worden ontleend)
TK 2002-2003 - 23ste vergadering - Woensdag 20 november 2002**

[...]

Aan de orde is de stemming over een motie, ingediend bij het debat over de NAVO-top, te weten:

- de motie-Koenders over een snelle reactiemacht (28676, nr. 4).

(Zie vergadering van 19 november 2002).

De voorzitter: De heer Koenders, indiener van de motie, heeft mij verzocht, mede te delen dat hijzelf afwezig moet zijn, in verband met een verhoor van de Enquêtecommissie, welk verhoor hij niet wilde onderbreken voor deze stemming. Dat is een duidelijke reden.

Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van GroenLinks, de SP, de Partij van de Arbeid en D66 voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen. [...]

PRE-EMPTIVE ATTACK

Belgisch parlement

Antwoord op vragen over pre-emptive strikes

16 juli 2002

07.02 Minister Louis Michel: Ik verwijs naar mijn - vrij lange - uiteenzetting over de veiligheid na 11 september.

Het concept "preventieve aanval" werd door President Bush in West Point aangekaart. Het eerste argument ter ondersteuning van die doctrine is dat de aard van de dreiging sinds 11 september grondig is veranderd: aangezien terroristische groeperingen de gewapende confrontatie uit de weg gaan, staat het wapen van de afschrikking ter discussie. Het subsidiair argument is dat van het precedent. Het betreft het concept van de "wettige zelfverdediging" waardoor de NAVO-bondgenoten zich in Afghanistan solidair hebben opgesteld.

Volgens de Verenigde Staten werd artikel 51 van het Handvest van de Verenigde Naties toegepast en werd artikel 5 van het verdrag van Washington op zijn minst laks geïnterpreteerd. Deze argumenten zijn niet irrelevant. Het concept preventieve aanval dat raakt aan het concept wettige zelfverdediging zaait verwarring tussen wat defensief en agressief is.

Over de houding van België kan ik mij nog niet uitlaten, maar het is duidelijk dat terzake een fundamenteel debat is geopend. Een militaire actie moet toch het laatste toevluchtmiddel blijven. We moeten eerst alle mogelijke andere - bij voorbeeld diplomatieke - middelen aanwenden. Ik stel vast dat dit in sommige gevallen niet is gebeurd. Zouden we het concept preventieve aanval niet beter in internationale rechtsregels gieten om de uitoefening van het ver reikende recht op wettige zelfverdediging af te bakenen en oncontroleerbare toestanden te vermijden?

Het gaat hier uiteraard maar om een begin van een antwoord. Ik blijf evenwel bereid met u samen te werken om onze reflectie te verdiepen.

Ik heb voorgesteld dat men deze fundamentele kwestie zou uitdiepen want het gevaar bestaat dat op grond van een politieke willekeur blinde aanvallen worden uitgevoerd alleen maar omdat wij met artikel 5 hebben ingestemd.

RUSI Journal

NATO, Nuclear Weapons and the Prague Summit

By Dan Plesch and Martin Butcher

October 2002

Dan Plesch and Martin Butcher raise the alarm over developments in NATO policy on nuclear weapons since the inauguration of George W. Bush in January 2001. It is now impossible to avoid the fact that unilateral, pre-emptive military action in which nuclear weapons have a potential role, is central to the Bush team's thinking and has been added to and partly replaces past policies of deterrence and containment in US national strategy.

(Zie RUSI Journal, Volume 147, Issue 5, October 2002, voor het volledige artikel).

Reuters

NATO says could launch pre-emptive strikes

By Adam Tanner

31 October 2002

BERLIN (Reuters) - NATO, founded as a defensive alliance against possible Soviet attack, may one day take pre-emptive military action against perceived threats, a senior alliance official says.

"I would not exclude the possibility of NATO acting pre-emptively at some point in the future," the official, speaking on condition of anonymity, told journalists in Berlin on Thursday.

"But I would also not say that this is the answer to every situation that NATO would face. Certainly it depends on the situation."

U.S. President George W. Bush has moved beyond Washington's half-century-old strategy of deterrence and said the country will launch pre-emptive military strikes when necessary rather than waiting to be attacked by terror groups or rogue states.

But most European allies oppose the idea of pre-emption, especially without a United Nations mandate to use force.

Under the logic of deterrence, an adversary is kept from taking hostile action by fear of massive military retaliation.

"The deterrent power of the United States did not seem to deter al Qaeda in attacking us," the official said.

"Pre-emptive action, in certain circumstances, when you have good intelligence, may be the way forward.

"But we are not asserting as a country, as a government, that that is the answer to every security problem around the world."

Collective Defence Vs Pre-Emptive Action

The suggestion of a new approach comes as NATO prepares to accept new members of the former Soviet Bloc at a November summit in Prague. Until now NATO officials have said that the defining principle of the 19-nation alliance -- collective defence -- would remain intact.

Whether European allies would follow Washington's lead in taking offensive military action to eliminate the potential threat of another state or group is far from clear. NATO's rules require all members to agree before taking military action.

Most European allies are reticent about or flatly opposed to a possible U.S.-led strike against Iraq, with German Chancellor Gerhard Schroeder coming from behind in polls to win narrow re-election last month boosted by his firm opposition to war.

The alliance's charter calls on member countries to "refrain in their international relations from the threat or use of force in any manner inconsistent with the purposes of the United Nations".

At the NATO summit in Prague, allies will launch a new initiative to build military capability, setting out specifically which countries should do what and by when.

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Notitie De Nieuwe Nationale Veiligheidsstrategie van de VS

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer

15 november 2002

1 De Amerikaanse Nationale Veiligheidsstrategie

De Amerikaanse regering heeft in september het document 'The National Security Strategy of the United States' naar het Congres gezonden.¹ Het document brengt de wereldwijde belangen en doeleinden van de VS in kaart. Het dient als richtsnoer en rechtvaardiging voor politieke keuzes. De nieuwe Amerikaanse veiligheidsstrategie gaat duidelijk verder dan slechts het uiteenzetten van de militaire doctrine. Het bevat een brede politieke agenda en gaat naast militaire aspecten onder andere in op mensenrechten, samenwerking met anderen om regionale crises aan te pakken, economische groei in ontwikkelingslanden, democratisering en aanpassing van de nationale veiligheidsinstellingen in de VS. Rode draad is een activistische Amerikaanse internationale opstelling, waarvoor ook de financiële middelen worden vrijgemaakt.

Vergelijking van dit document met dat van President Clinton uit 1999 toont aan dat op een aantal terreinen eerder ingezette lijnen worden voortgezet of versterkt. Vanzelfsprekend hebben de terroristische aanslagen van 11 september 2001 een grote invloed op de nieuwe veiligheidsstrategie van de regering-Bush. Een aantal dreigingen krijgt veel aandacht, in het bijzonder: regionale instabiliteit, massavernietigingswapens en terrorisme.

Gelet op de veelheid van onderwerpen beperkt deze notitie zich tot de belangrijkste: de noodzaak tot internationale samenwerking, nieuwe dreigingen en 'preemptive action' (preëemptief optreden), aanpassing van de NAVO, niet-militaire aspecten van veiligheid, en bilateraal beleid.

2 Samenwerking in een interdependente wereld

Uit het document spreekt nadrukkelijk het besef dat de VS, ondanks de eigen militaire, economische en politieke kracht, kwetsbaar zijn vanwege de ongrijpbaarheid en onberekenbaarheid van terroristische netwerken en schurkenstaten. De VS beseffen dat zij in een steeds meer interdependente wereld niet kunnen

zonder voortdurende, nauwe samenwerking in internationale organisaties en met de bondgenoten en gelijkgezinde staten. De grenzen tussen buitenlands en binnenlands beleid vervagen. Op nagenoeg alle beleidsterreinen wordt de noodzaak van internationale samenwerking benadrukt. Het document stelt expliciet: 'We are guided by the conviction that no nation can build a safer, better world alone.' Daar wordt dan wel aan toegevoegd dat de VS niet voelt voor internationale overeenkomsten die slechts een symbolische betekenis hebben, 'to rally support for an ideal without furthering its attainment.'

Terwijl de VS zich voortdurend zullen inspannen om samen te werken en zich van de steun van de internationale gemeenschap te verzekeren, zullen zij echter niet aarzelen unilateraal te handelen wanneer dat nodig is. Laatstgenoemd standpunt wijkt overigens niet wezenlijk af van de politiek van President Clinton in zijn 'National Security Strategy for a new century' uit 1999.²

Vanuit een typisch Amerikaanse mengeling van principes en belangen verplichten de VS zich op te treden ter 'bevordering van een machtsevenwicht dat de vrijheid dient.' De ambitie is het wereldwijd vergroten van de vrijheid en veiligheid. 'We will actively work to bring the hope of democracy, development, free markets, and free trade to every corner of the world.' Kortom een internationalistische, activistische benadering geschoeid op Amerikaanse leest: 'The US national security strategy will be based on a distinctly American internationalism that reflects the union of our values and of our national interests.'

Om een situatie te creëren waarin alle landen kunnen streven naar vrede en vrijheid, dient veel geïnvesteerd te worden in goede relaties met regionale machten als Rusland, India en China. Maar daartoe beperkt Washington zich niet; de VS voelen zich gecommiteerd aan internationale instellingen als de VN, de WTO, de OAS, de NAVO en aan andere bestaande allianties. De VS, zo stelt het document, nemen internationale verplichtingen serieus. Uit het document valt echter ook op te maken dat de VS vinden dat internationale organisaties een doel (moeten) dienen, maar geen doel op zich zijn.

De EU wordt op economisch gebied gepresenteerd als 'close friend and ally', waarmee intensief wordt geconsulteerd. Op afzonderlijke dossiers wordt de noodzaak tot samenwerking met de EU eveneens benadrukt: (financiële) strijd tegen het terrorisme, ontwikkelingssamenwerking in het algemeen, en als samenwerkingspartner voor het Afrika-beleid. Daarnaast verwelkomt het document de Europese inspanningen om te komen tot een beter gemeenschappelijk buitenlands- en defensiebeleid. De VS committeren zich aan nauwe consultaties om deze ontwikkelingen te laten aansluiten bij de NAVO.

3 Nieuwe dreigingen en 'preemptive action'

In de analyse van de veiligheidssituatie richt het document zich vooral op regionale instabiliteit, massavernietigingswapens en terrorisme. Het document benadrukt dat we te maken hebben met dreigingen die anders zijn - en in sommige opzichten gevaarlijker - dan die ten tijde van de Koude Oorlog: 'We are menaced less by fleets and armies than by catastrophic technologies in the hands of embittered few'. Het zwartste scenario dat voorzien wordt, en waar volgens de Amerikaanse regering ernstig rekening mee gehouden moet worden, is dat terroristen beschikking krijgen over massavernietigingswapens. Meer in het algemeen wordt gesteld: 'The gravest danger that our nation faces lies at the crossroads of radicalism and technology.'

De Amerikaanse regering beklemtoont dat traditionele vormen van afschrikking niet werken tegen een vijand die bereid is desnoods met zelfmoordacties dood en verderf te zaaien. De aanslagen van 11 september laten geen andere conclusie toe. Ook werkt afschrikking niet goed tegen leiders van 'schurkenstaten', die bereid zijn enorme risico's te nemen en de levens van hun bevolking in de waagschaal te stellen.

In het licht van de genoemde dreigingen wijst het document onder meer op het belang van een versterkte inspanning m.b.t. contra-proliferatie en non-proliferatie van massavernietigingswapens. Daarnaast is er de militaire optie, inclusief de mogelijkheid van 'preemptive actions', om terroristische aanslagen te verhinderen en/of te voorkomen dat schurkenstaten met massavernietigingswapens in staat zijn de VS te chanteren. In de veiligheidsstrategie van 1999 stelde de toenmalige Amerikaanse regering al dat zij proportioneel, preëemptief optreden tegen een 'imminent threat' gerechtvaardigd achtte in het geval van een aanzienlijke dreiging voor de nationale veiligheid.³ De huidige veiligheidsstrategie zet deze lijn versterkt voort en geeft een onderbouwing van de optie om indien noodzakelijk preëemptief op te treden.

In zijn gesprek met de minister van Buitenlandse Zaken op 23 september jl. bevestigde Secretary of State Powell dat de mogelijkheid van 'preemptive action' niet nieuw is. Nieuw is wel, zo stelde Powell, het bewustzijn na 11 september dat terroristen niet door afschrikking en indamming kunnen worden afgestopt. De internationale omgeving is veranderd en de VS passen zich daaraan aan. Om die reden stelt de nieuwe veiligheidsstrategie: 'We must adapt the concept of imminent threat to the capabilities and objectives of today's adversaries.'

Volgens de Amerikaanse veiligheidsstrategie willen de VS bepaald geen voorschot nemen op preëemptief optreden overal ter wereld. De inzet blijft om zich van de steun van de internationale gemeenschap te verzekeren. Indien dat evenwel niet mogelijk is, zullen de VS, indien nodig, het recht van zelfverdediging

uitoefenen en desnoods eenzijdig preëemptief optreden tegen terroristen en ‘schurkenstaten.’⁴ De redenen voor dergelijke acties moeten duidelijk zijn, het gebruik van geweld proportioneel en er dient een goede rechtvaardiging voor te zijn. Tevens wordt erop gewezen dat dergelijke acties niet noodzakelijkerwijs militair hoeven te zijn.

Het daadwerkelijk optreden door de VS tegen ‘onmiddellijke dreiging’ in het licht van de andersoortige capaciteiten en doeleinden van tegenstanders - desnoods unilateraal - kan verreikende gevolgen hebben. Daarbij is overigens de wijze waarop de VS in de praktijk gebruik maakt van het concept ‘preemptive action’ minstens zo belangrijk als het concept zelf. De aanpak door de VS van de kwestie Irak via de Veiligheidsraad is in dit opzicht een belangrijk signaal.

Uitgangspunt zou moeten zijn dat van een land niet kan worden verwacht dat het passief afwacht indien er duidelijke aanwijzingen zijn dat een terroristische aanval op zijn grondgebied of inwoners op handen is. Door duidelijk te verklaren dat preëemptief optreden mogelijk is, wordt bovendien de drempel hoger voor terroristen en schurkenstaten die een aanval beramen.

De Amerikaanse veiligheidsstrategie stelt dat landen ‘preemption’ niet als voorwendsel voor agressie mogen gebruiken. Dat lijkt vanzelfsprekend, maar er blijft niettemin een risico dat het concept door sommige landen toch misbruikt zou worden. Van essentieel belang is dat het concept van ‘preemptive action’ strookt met het geheel van internationale rechtsregels over het gebruik van geweld (d.w.z. het uitgangspunt van een geweldverbod, behalve in geval van zelfverdediging of van toestemming door de Veiligheidsraad).

De Amerikaanse strategie stelt: ‘We must adapt the concept of imminent threat to the capabilities and intentions of today’s adversaries.’ De aanslagen van 11 september hebben immers duidelijk gemaakt dat niet-statelijke actoren, met steun van bepaalde staten, een bedreiging vormen voor de nationale veiligheid van andere staten. In de discussie over het concept van ‘onmiddellijke dreiging’ zou de vraag centraal moeten staan aan welke politieke en juridische voorwaarden een daadwerkelijk militair optreden daartegen zou moeten voldoen. Hierbij zou getracht kunnen worden een nadere omschrijving te geven van de redenen voor dergelijke acties, de proportionaliteit en de rechtvaardigingsgrond. De vraag hoe misbruik van het concept kan worden voorkomen dient in dit verband nadrukkelijk te worden meegenomen. Die discussie zal zowel bilateraal als in de relevante fora, zoals NAVO en VN, gevoerd moeten worden.

Tot slot stelt het document dat de Amerikaanse strijdkrachten sterk zullen blijven, om potentiële tegenstanders te ontmoedigen militaire capaciteiten op te bouwen die de macht van de VS overtreffen. De opmerking over het ontmoedigen van potentiële tegenstanders, die in de pers veel aandacht heeft gekregen, is in feite tamelijk theoretisch: geen enkel land zal de komende decennia in staat zijn de VS militair te evenaren. Het geeft wel aan dat de regering Bush vast van zin is zwaar in de opbouw van militaire capaciteiten te blijven investeren. Naarmate Europa daarbij achter blijft, kan dat een groeiend probleem in de NAVO vormen.

4 NAVO

Het belang van de NAVO als steunpilaar voor transatlantische en Europese veiligheid wordt herbevestigd, maar het document stelt ook dat de NAVO zich verder moet aanpassen om zich tegen de nieuwe dreigingen teweer te stellen. Zo dient onder andere een snel inzetbare mobiele, goed getrainde strijdmacht in het veld gebracht te kunnen worden. Minister van Defensie Rumsfeld heeft hierover concrete voorstellen gedaan tijdens de vergadering van de NAVO ministers van Defensie in Warschau op 24-25 september jl. Tijdens de NAVO-Top in Praag op 21-22 november zal hierover een principebesluit worden genomen. Tevens zullen de NAVO-landen in Praag aangeven op welke gebieden zij hun inspanningen op defensiegebied zullen vergroten via meer samenwerking, taakspecialisatie en door meer investeringen.

De NAVO zal verder worden uitgebreid. Namen en aantallen worden in het document nog niet genoemd. De algemene verwachting is dat de NAVO-landen in Praag akkoord zullen gaan met een uitbreiding met zeven landen (Bulgarije, Estland, Letland, Litouwen, Roemenië, Slowakije en Slovenië).

5 Niet-militaire aspecten van veiligheid

Het document volgt een omvattende benadering van veiligheid en legt uitdrukkelijk verband tussen de militaire en niet-militaire aspecten van het veiligheidsbeleid. In het hoofdstuk over internationale handel worden toe te juichen uitspraken over het belang van vrije markten en vrije handel gevolgd door een paragraaf over ‘transitional safeguards’ voor Amerikaanse sectoren, zoals bijvoorbeeld de landbouw en staalindustrie. De voordelen van vrijhandel hangen af van het afdwingen van ‘fair trade practices’, zo wordt gesteld. ‘These safeguards help ensure that the benefits of free trade do not come at the expense of American workers.’ Dat laatste klinkt als een ongewenst voorbehoud, d.w.z. dat de beleden vrijhandelsprincipes op een gegeven moment (bijvoorbeeld om binnenlandspolitieke motieven) terzijde zouden kunnen worden geschoven.

Ook ontwikkelingsamenwerking maakt integraal deel uit van de brede Amerikaanse veiligheidsstrategie en het document toont een actievere opstelling dan in de aanvangsfase, vanuit het besef dat

ontwikkelingssamenwerking een belangrijke bijdrage kan leveren aan de collectieve inspanningen ten behoeve van meer stabiliteit in de wereld.

De doelstellingen zijn breed: vergroting van democratie, ontwikkeling en het bevorderen van vrije markten. Expliciet wordt gesteld dat hulp zal worden ingezet 'to promote freedom'. Het verband tussen armoede en terrorisme wordt alleen indirect gelegd: zwakke staten bieden een vluchtplaats voor terroristen. In feite wordt daarmee 'good governance' tot een zelfstandige doelstelling van de Amerikaanse ontwikkelingsamenwerking verklaard.

De VS willen zich niet committeren aan de internationale consensus zoals o.a. Nederland en de overgrote meerderheid van donoren doet in zijn ontwikkelingsbeleid. Daarbij gaat het vooral om de achtste doelstelling van de 'Millennium Development Goals', namelijk het besteden van 0,7% van BNP aan 'Official Development Assistance' (ODA). Terwijl de internationaal aanvaarde ontwikkelingsdoelstellingen onvermeld blijven, wordt wel een eigen doelstelling geïntroduceerd. De VS willen de hulp verdubbelen aan ontwikkelingslanden die beschikken over een redelijk bestuur, economische vrijheid voorstaan en in mensen investeren. Deze zogenoemde 'Millennium Challenge Account' (MCA) zal dit soort landen belonen, maar tegelijkertijd zal vermoedelijk de Amerikaanse hulp aan landen die hier niet aan voldoen teruglopen. Het is nog onduidelijk wie de MCA zal beheren en hoe de allocatiecriteria zullen worden uitgewerkt.

Bij de vermelding van het voorstel (dat nog door het Congres goedgekeurd moet worden) dat de VS zijn 'core development assistance' met vijftig procent zullen verhogen, past de kanttekening dat de VS, zelfs bij deze op zich natuurlijk toe te juichen ontwikkeling, zich in de DAC-statistieken over de ODA/BNP-ratio nog altijd in de onderste regionen zullen bevinden.

Europa is hier, anders dan op het terrein van de militaire inspanningen, de seniore partner van de VS.

Alles afwegende kan het actievere Amerikaanse beleid t.a.v. ontwikkelingsamenwerking niet de claim waarmaken dat de VS op dit terrein een voorhoederol spelen. Niet alleen ontbreekt de wil om substantiële vooruitgang te maken richting de internationale doelstelling voor een hulpomvang van 0,7% van het BNP. Maar ook inhoudelijk wordt niet gerept van het moderne acquis op het gebied van ontwikkelingsfinanciering zoals onlangs vastgelegd in de Monterrey consensus. De VS doen – naar het zich laat aanzien bewust - geen poging aansluiting te vinden bij de internationale campagne gericht op het bereiken van de Millenniumdoelstellingen. De eigen doelstelling die wordt geïntroduceerd mist elke vorm van internationale afstemming.

Dat neemt niet weg dat in de strategie serieus aandacht wordt besteed aan het belangrijke element van de internationale welvaartsverdeling en dat de tekst een aantal interessante aanknopingspunten (integrale aanpak, 'good governance', koppeling input-resultaat) biedt voor een intensievere dialoog tussen de VS en Europa op het gebied van ontwikkelingsamenwerking, als bijdrage aan een integrale veiligheidsstrategie.

Het document wijdt ook enkele passages aan het klimaat. Inhoudelijk bevat het geen nieuws. Kyoto wordt niet genoemd. Er wordt verwezen naar het in februari 2002 gelanceerde initiatief op het gebied van klimaat en verbetering van luchtkwaliteit. Het is onduidelijk met welke maatregelen de Amerikaanse regering de reducties wil realiseren. De enige positieve noten zijn dat de VS zich onverkort gebonden achten aan de 'Convention on Climate Change', dat ze erkennen dat er inmiddels voldoende wetenschappelijk bewijs is om tot actie over te gaan en dat ze doorgaan met het ondersteunen van ontwikkelingslanden bij de aanpak van de klimaatproblematiek.

6 Regionaal en bilateraal beleid

Het document noemt vier regionale prioriteiten: het Midden-Oosten, Zuid-Azië, het Westelijk Halfrond en Afrika.

Per continent richt de Amerikaanse strategie zich op specifieke landen als speerpunten van beleid. In Azië zijn dat India, Pakistan en Indonesië, waarbij vooral de aandacht voor India opmerkelijk is. Daarnaast heeft '11/9' een nieuwe stimulans gegeven aan de bestaande relatie met Australië, Japan en Korea. Op het Westelijk Halfrond worden specifiek de landen Mexico, Brazilië, Canada, Chili en Colombia genoemd, met een focus op de drugs gerelateerde misdaad en de relaties tussen drugs en terrorisme. Met betrekking tot Afrika legt het stuk nadruk op de landen Zuid-Afrika, Nigeria, Kenia en Ethiopië als 'anchors for regional engagement and focused attention'. In Afrika zien de VS een rol in coördinatie met de Europese bondgenoten, genoemde staten en (sub-) regionale organisaties. Nadruk wordt eveneens gelegd op regionale economische instrumenten als de Free Trade Area of the Americas, de African Growth and Opportunity Act en het equivalent voor het Caribische gebied.

Over het Midden-Oosten bevat het stuk weinig nieuws. Het Midden-Oosten-conflict wordt kritiek genoemd vanwege het menselijk lijden, de nauwe relaties met Israël en de Arabische landen en het belang van de regio voor de VS. De VS committeren zich aan een onafhankelijk en democratisch Palestina naast een Israël dat in vrede en veiligheid moet kunnen leven. Volgens het document bedreigt de bezetting Israëls identiteit en

democratie. De VS blijven de Israelische leiders aanmoedigen om te komen tot concrete stappen om tot een Palestijnse staat te komen, inclusief terugtrekking tot de posities van vóór 28 september 2000 en het stoppen van nederzettingenpolitiek in de bezette gebieden.

7 Samenvattend oordeel

De nieuwe Amerikaanse veiligheidsstrategie beoogt een antwoord te geven op de grote dreigingen waarvoor de VS zich in het bijzonder na '11/9' gesteld zien. Uit het document spreekt een pro-actieve opstelling om deze dreigingen aan te pakken. De Amerikaanse regering is voornemens verschillende middelen, dus niet alleen militaire, aan te wenden om de veiligheid en vrijheid van de VS en de wereld te bevorderen. De brede veiligheidsstrategie gaat ook in op aspecten als mensenrechten, economische politiek, klimaat en ontwikkelingssamenwerking. Van belang is ook dat deze politiek niet alleen met de mond wordt beleden, maar dat daarvoor ook de middelen worden vrijmaakt, niet alleen op militair gebied, maar ook (zij het aanzienlijk minder in omvang) op het gebied van ontwikkelingssamenwerking.

De Amerikaanse regering benadrukt dat internationale samenwerking voorop blijft staan. Anderzijds blijft President Bush zich het recht voorbehouden, net zoals zijn voorgangers, om eenzijdig militaire acties uit te voeren, indien optreden samen met anderen niet mogelijk blijkt. Aangezien ongrijpbare terroristische tegenstanders en onberekenbare leiders van 'schurkenstaten' niet door afschrikking en indamming kunnen worden afgestopt, sluit hij niet uit desnoods preëemptief in actie te zullen komen.

Over het concept van onmiddellijke dreiging dient een discussie gevoerd te worden, waarbij de vraag centraal zou moeten staan aan welke politieke en juridische voorwaarden een preëemptief optreden moet voldoen. Daarbij gaat het m.n. om de redenen voor dergelijke acties, de proportionaliteit en de rechtvaardigingsgrond, juist om te voorkomen dat het concept wordt misbruikt. Uiteindelijk zal ook een dergelijk optreden moeten voldoen aan het geheel van internationale rechtsregels over het gebruik van geweld.

Daarnaast is er behoefte aan 'global governance', gericht op het welzijn van de samenleving in brede zin. Daartoe zal bij het vormgeven, uitwerken en handhaven van multilateraal overeen te komen spelregels en afspraken meer dan tot nu toe het geval is rekening moeten worden gehouden met de ongelijke uitgangspositie van landen. De globalisering moet gezamenlijk dusdanig gemanaged worden dat de voordelen van globalisering aan zoveel mogelijk landen en mensen ten goede komen en dat de risico's voor de zwakste deelnemers zo gering mogelijk zijn.

Als slotopmerking: het is overigens duidelijk dat de verschillende spelers in Washington verschillende accenten leggen. Ook al om die reden is het zaak voor de Europeanen, als goede vrienden en trouwe bondgenoten van de VS, om actief en constructief in te spelen op de discussie in de VS.

1. De Amerikaanse president is wettelijk verplicht zijn visie op de nationale veiligheid te geven, op grond van de Goldwater-Nicols Defence Department Reorganization Act uit 1986. De integrale tekst van het nieuwe nationale veiligheidsbeleid is te vinden op www.whitehouse.gov/homeland.
2. 'We act in alliance or partnership when other states share our interests, but unilaterally when compelling national interests so demand.' (A National Security Strategy for a new century, 1999, p.14)
3. Over de aanval in 1998 op locaties in Afghanistan en Sudan schrijft de regering Clinton: 'The strikes were a necessary and proportionate response to the imminent threat of further terrorist attacks against US personnel and facilities, and demonstrated that no country can be a safe haven for terrorists.' (pp.14,15)
4. Het is opvallend dat de term 'rogue states' wel wordt gebruikt, maar de gevoelige term 'axis of evil' uit het vocabulaire is verdwenen. Irak wordt slechts kort vermeld als één van de schurkenstaten, die beschikt over massavernietigingswapens. Iran wordt niet met zoveel woorden als schurkenstaat genoemd. Overigens komt de term 'schurkenstaat' ook in de Strategie van 1999 voor.

COMMENTAAR EN VRAGEN

Zoals de documenten in Facts & Reports 3 over de crisis in transatlantische betrekkingen duidelijk maakten was er in de NAVO begin dit jaar sprake van grote spanningen tussen de Europese lidstaten en de VS. De Amerikaanse regering eiste dat de NAVO zou worden hervormd om effectief deel te nemen aan de 'oorlog tegen het terrorisme'. Anders, zo zei senator Lugar destijds, zou de verdragsorganisatie zichzelf irrelevant maken.

Gezien de ontwikkelingen die in deze F&R worden opgesomd, lijkt het erop alsof de NAVO akkoord is gegaan met de Amerikaanse eisen. De NAVO wordt uitgebreid, er wordt een nieuwe interventiemacht opgebouwd om buiten het verdragsgebied te opereren en er worden serieuze stappen gedaan om het gevaar van een aanval met massavernietigingswapens af te wenden, of de gevolgen op te vangen. Onder de reeks maatregelen valt ook een studie naar een mogelijk uitbreiding van het Amerikaanse raketschild, naar Europees grondgebied. Tegelijkertijd verschijnen berichten als zouden de Deense en Britse regeringen al hebben ingestemd met zo een deelname via de radarinstallaties op hun grondgebied (Groenland maakt nog steeds deel uit van Denemarken).

Desalniettemin is het de vraag of er nog steeds sprake is van een verdragsorganisatie in de oude zin van het woord. De voorgenomen uitbreiding met 9 landen maakt een besluitvorming door consensus zo goed als onmogelijk. Dat wil zeggen, de door de VS verafschuwde 'war by committee' is niet meer aan de orde. Als er een operatie plaatsvindt zal het neer komen op een 'coalition of the willing': dus die staten die bereid zijn om onderdelen van de nieuwe interventiemacht te leveren. Formeel zouden de anderen wellicht een veto kunnen uitoefenen maar daar liggen de Amerikanen niet wakker van. Net als met de NAVO kernwapens (zoals die op Volkel) gaat het hen om de politieke steun van de Europese bondgenoten voor wat in essentie (door de grote militair-technologische kloof tussen het Amerikaanse militaire apparaat en de Europese legers) Amerikaanse operaties zullen zijn.

Dergelijke 'NAVO' operaties zullen volledig ingebouwd worden in de Amerikaanse militaire doctrine. Inclusief die van de aanvalsoorlog ('pre-emptive war') en het eventueel als eerste gebruik maken van kernwapens. Deelname of politieke steun aan zulke gevaarlijke operaties is geen aantrekkelijk vooruitzicht, nog los van het feit dat de ontwikkeling naar een Europese strijdmacht hierdoor wordt vertraagd.

Het lijkt er steeds meer op dat het de VS te doen is om de Europese NAVO om te bouwen naar een politiek steunorganisatie en een logistieke basis (dat het in feite al is) voor hun operaties overal ter wereld.

VRAGEN

Uit de totnogtoe bekende documenten lijkt een vergaande verandering van de NAVO op komst. Over een aantal zaken heerst echter grote onduidelijkheid. Daarover gaan de volgende vragen.

Uitbreiding

1. Er zijn in de Financial Times ernstige twijfels geuit over de kandidaturen van Letland, Slovenië en Bulgarije (FT, 13 nov 2002). De informatie in de brief van de minister aan de Kamer (12112002 DVB/VD212/02) geeft hierover geen duidelijkheid. Worden de door de Financial Times genoemde problemen genegeerd?

Missile Defence

De brief aan de Kamer (27 857 nr. 5) geeft de indruk als zou de regering er van uit gaan dat een antiraketschild boven Europa noodzakelijk en mogelijk is, aangezien er gepleit wordt voor een NAVO studie over zo een raketschild.

1. Er zijn zwaarwegende technische argumenten die er op wijzen dat het onmogelijk is om een effectief raketschild te bouwen.(zie hiervoor 'NMD and the end of deterrence: Report of a seminar in the Hague', PENN/NI June 2001). Heeft de regering toegang gekregen tot testresultaten die aangeven dat dit niet klopt?

2. In de brief van de regering wordt erkend dat massavernietigingswapens op een andere manier naar het doel kunnen worden gebracht dan met raketten. Er wordt echter gesteld dat een raketstelsel "vanuit militair-strategisch oogpunt raketten een unieke categorie vormen vanwege hun snelheid en de omstandigheid dat ze van grote afstand kunnen worden ingezet." Maar de snelheid en afstand lijken niet relevant als zo een wapen ruimschoots voor de beoogde aanval op zijn plaats wordt gebracht. Kan de regering dit toelichten?

3. Klopt het dat de Tsjechische regering al heeft toegezegd dat ze onderdelen van een Amerikaan raketschild op haar grondgebied wil plaatsen? (JDW 13112002, p4). Kan de Tsjechische regering dit alleen beslissen,

terwijl de gevolgen de hele NAVO aangaan? Heeft de Nederlandse regering soortgelijke toezeggingen aan de VS gedaan?

Out of Area

1. Op welke manier wordt besloten tot inzet van de toekomstige NAVO 'Rapid Reaction Force' in een out-of-area operatie? Is er consensus in de Noord Atlantische Raad noodzakelijk om tot inzet te besluiten? Zal er gelegenheid zijn voor het parlement om hierover te spreken?

2. Er bestaat een grote militair/technische golf tussen de Amerikaans en Europese strijdkrachten. Welke veranderingen zijn noodzakelijk om het mogelijk te maken voor beiden om met elkaar op te treden? Betekent het verschil dat de leiding van een operatie altijd in handen van een Amerikaan is?

Pre-emptive attack

1. De Amerikaanse regering heeft via een toespraak van president Bush op 1 juni te West Point en in september in een beleidsdocument vastgelegd dat ze bereid is tot 'pre-emptive' attack, dat wil zeggen tot het voeren van een aanvalsoorlog. In het Belgische parlement sprak minister Michel op 16 juli zijn aarzelingen hierover uit. Een Reuters bericht van 31 oktober jl. (zie de tekst) leek dit aanvalsscenario te bevestigen. Steunt de Nederlandse regering een eventuele aanvalsoorlog zoals gedefinieerd door de VS? Zo ja, onder welke omstandigheden? Is het mogelijk dat de NAVO via de Rapid Reaction Force betrokken raakt bij zo een oorlog? Is het mogelijk dat in zo een situatie kernwapens worden ingezet? Zo ja, onder welke omstandigheden? Zou dit impliceren dat de aan NAVO-vliegtuigen toegewezen Amerikaanse kernwapens ook worden ingezet?

In het Amerikaanse Nuclear Posture Review (zie hieronder) werd gesteld dat de NAVO nucleaire doctrine misschien moet worden gewijzigd om het in overeenstemming te brengen met dat van de VS. Staat dit op de agenda in Praag?

NAVO nucleaire doctrine

In het bekend geworden deel van het Amerikaanse 'Nuclear Posture Review' staat dat de NAVO nucleaire doctrine wellicht in navolging van het Amerikaanse zal worden herzien:

"Dual-capable aircraft and nuclear weapons in support of NATO. DoD will not seek any change to the current posture in FY02 but will review both issues to assess whether any modifications to the current posture are appropriate to adapt to the changing threat environment. A plan is already underway to conduct a NATO review of U.S. and allied dual capable aircraft in Europe and to present recommendations to Ministers in summer of 2002. Dual capable aircraft and deployed weapons are important to the continued viability of NATO's nuclear deterrent strategy and any changes need to be discussed within the alliance."

(p. 44, Nuclear Posture Review Report, Submitted to Congress on 31 December 2001. 8 January 2002)

FACTS AND REPORTS

Eerder verschenen in de reeks PENN – NL Facts and Reports:

1. US unilateralism – official foreign comments
Citaten van internationale politici en diplomaten over het Amerikaans unilateralisme.
(januari 2002)
2. Veiligheidsvraagstukken en de verkiezingen – standpunten van de politieke partijen
Relevante delen van de partijprogramma's van de Nederlandse politieke partijen, plus citaten van politici op het terrein van oorlog en vrede.
(februari 2002)
3. Transatlantic relations – recent developments
Overzicht van recente ontwikkelingen in de transatlantische betrekkingen, met name binnen de NAVO, mede naar aanleiding van uitspraken in de State of the Union.
(maart 2002)
4. Ontwikkelingen betreffende kernwapens en de Nederlandse politiek – briefing paper
Periodiek overzicht van ontwikkelingen rond kernwapens in de internationale en nationale politiek, met uitgebreide hoeveelheid bijlagen.
(maart 2002)
5. Nucleaire vraagstukken – standpunten van de Nederlandse regering en de Tweede Kamer
Overzicht april 2001 – april 2002
(april 2002)
6. Crisis in de OPCW – de verwijdering van directeur-generaal Bustani
Documenten en artikelen over het ontslag van directeur-generaal Bustani van het OPCW
(mei 2002)
7. Prepcom van het NPV – nucleaire ontwapening stopt
Verklaringen en rapporten van staten en ngo's tijdens de Prepcom van het NPV
(juni 2002)
8. Verdrag van Moskou – détente tussen Rusland en Verenigde Staten
Informatie over het Verdrag van Moskou, ontwikkelingen daaromheen en commentaar erop
(juni 2002)
9. Joint Strike Fighter – achtergrondberichten
De belangrijkste achtergrondberichten over de vervanging van de F16 uit de Nederlandse pers.
(mei 2002)
10. Konfrontatie in Zuid-Azië – de kernwapenwedloop tussen India en Pakistan
Basisgegevens over de nucleaire strijdkrachten en doctrines van India en Pakistan, Nederlandse wapenexport en wapenexportbeleid en een oproep om een nucleair treffen te voorkomen
(juni 2002)
11. Massavernietigingswapens in het Midden-Oosten (1) – Egypte, Israël, Syrië
Basisinformatie over de proliferatie van nucleaire, biologische en chemische wapens in Egypte, Israël en Syrië en verklaringen van de Nederlandse regering hierover
(juli 2002)
12. Amerikaans unilateralisme II – officiële reacties
Citaten van internationale politici, diplomaten en NGO's over het Amerikaans unilateralisme.
13. Aanval op Irak – de kwestie van de massavernietigingswapens; feiten, documenten en overwegingen
14. Aanval op Irak (2) – recente ontwikkelingen
15. Documenten First Committee Verenigde Naties 2002 – resoluties, verklaringen, rapporten

Deze uitgaven zijn te bestellen door € 5,- per exemplaar (incl. verzendkosten) over te maken op rekening nummer 7549774 van Stichting AMOK inz Werkgroep Eurobom te Utrecht ovv F&R 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 of 15.